

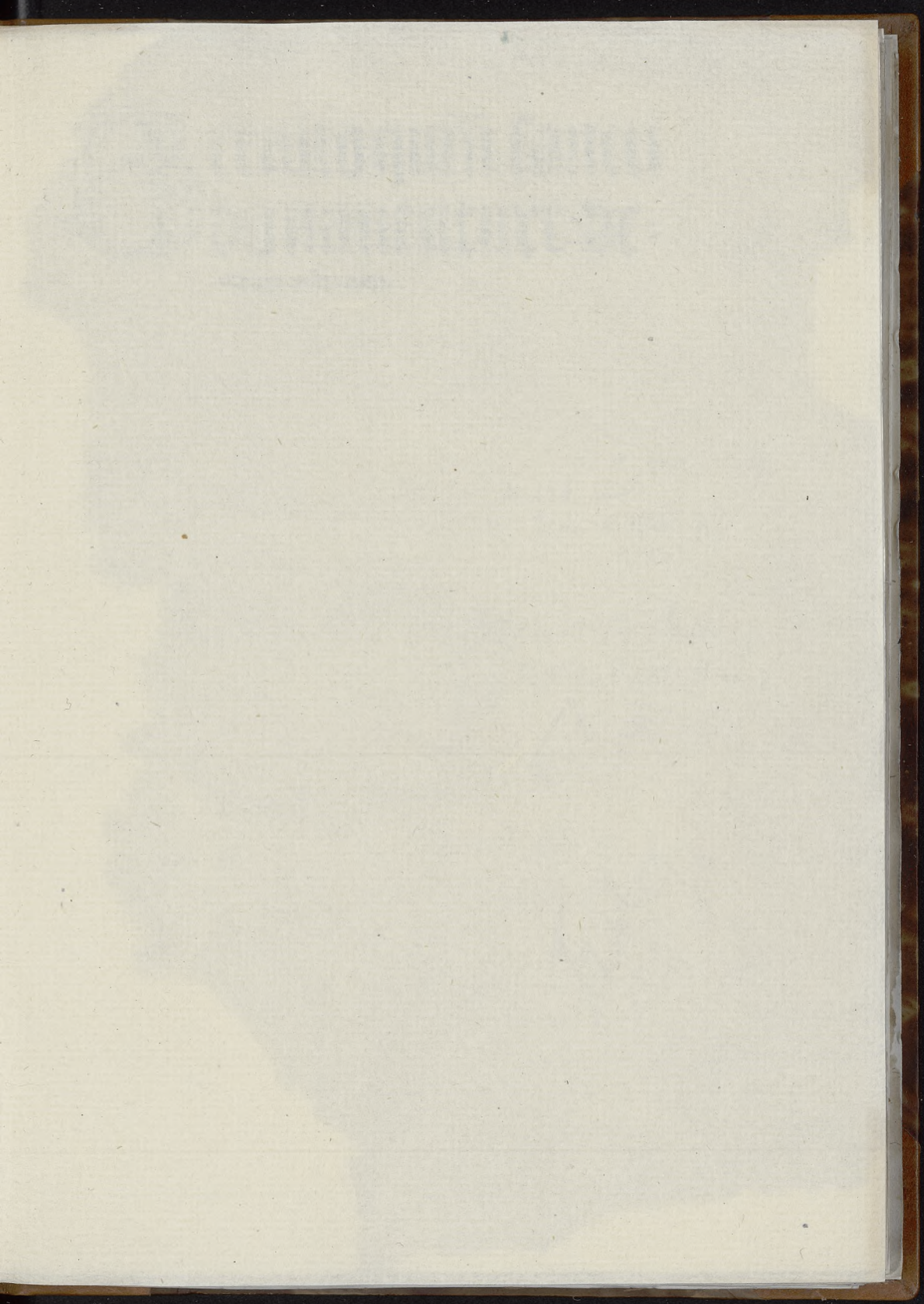
INCVNABVLA

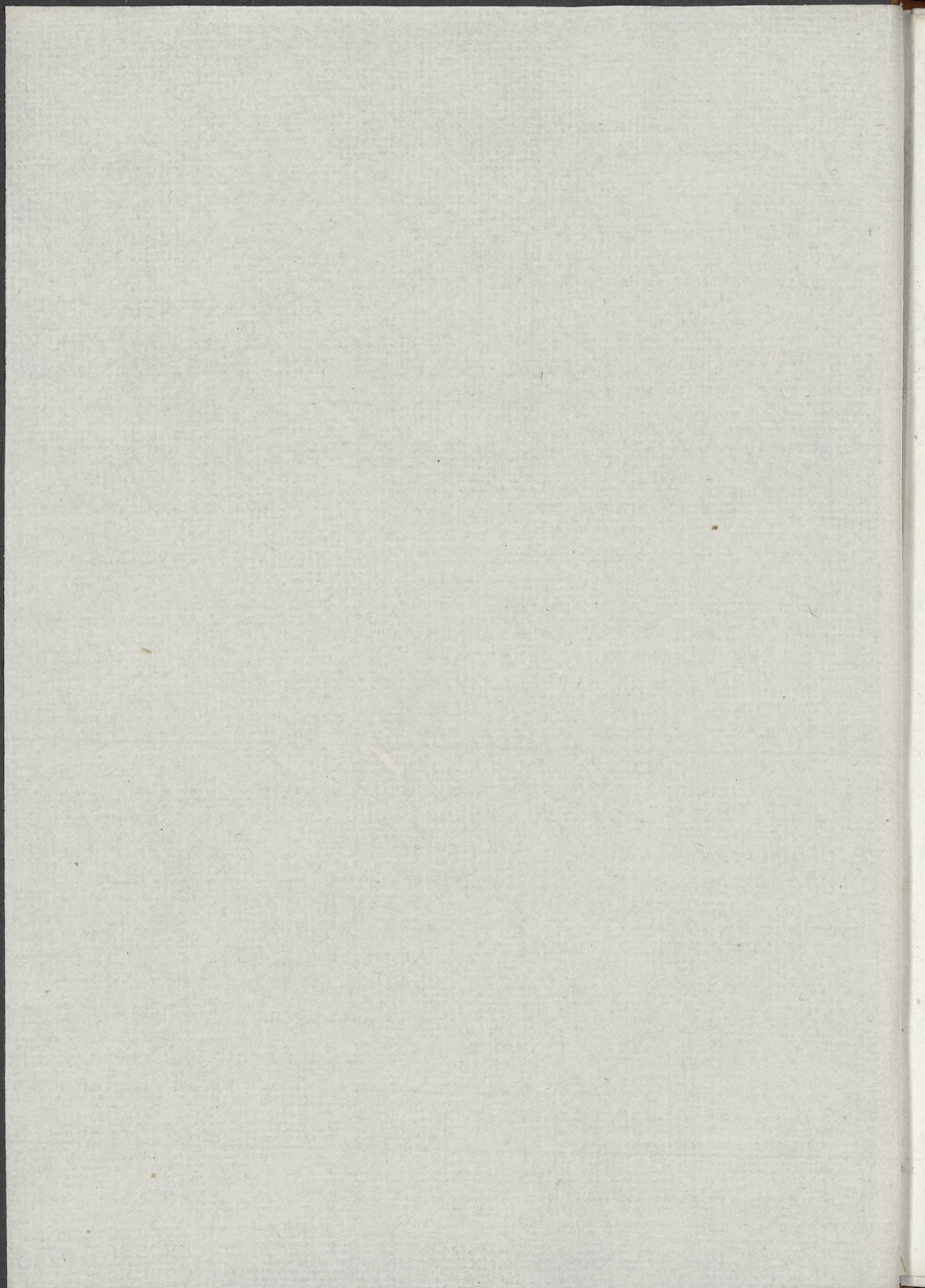
Qu

3633

Inc 3633

Theologia 11.295

Breniloquiū sancti
bonaventure de:
ordine minorum.

Witt. and
H. P. 77
2883

[ca 1497, Leipzig
Graf Boettcher I

24

perley

Inc. 3633

2

sine trinitatis. iuxta qđ exp̃sse insinuat apostol⁹ in prima
 parte auctoritatis prius inducte. ¶ Progressus autē sacre
 scripture nō est coartat⁹ ad leges rōcationū. diffiniciōnū
 7 diuisionū. iuxta morē aliarū scientiarū 7 nō est coartat⁹ ad
 partē vniuersitatis. sed poti⁹ cū fm̃ lumē sup̃naturale pro
 cedat ad dandā hōi viatori noticiā reꝝ sufficientē fm̃ qđ ex
 pedit ei ad salutē. partim p̃ plana verba. p̃im per mystica
 describit totū vniuersū cōtinentiā quasi in quadā summa. in
 quo attēdit latitudo. describit decursū in quo attēdit lon
 gitudo. describit excellētiā finaliter saluādoꝝ. in qđ attēdit
 sublimitas. describit 7 miserā dānatoꝝ. in qđ pfunditas con
 sistit. nō solū ipi⁹ vniuersi. verū etiā diuini iudicij. 7 sic descri
 bit totū vniuersū qđ expedit de ipso habere noticiā ad sa
 lutē fm̃ ipi⁹ latitudinē. lōgitudinē. altitudinē. 7 pfunditatē.
 Ipa etiā habet in suo p̃gressu hec q̃tuor fm̃ qđ posteri⁹
 declarabit. qđ sic ex̃gebat coditio capacitatis humane. qđ
 magna 7 multa nata ē magnifice 7 multipliciter capere tā
 qđ speculū quoddā nobilissimū. in qđ nata ē describi. nō so
 lus naturalit. verū etiā sup̃naturaliter reꝝ vniuersitas mū
 danarū. vt sic p̃gressus sacre scripture attendat fm̃ exigen
 tiā capacitatis humane. ¶ Scit⁹ vero sine fruce⁹ sacre sep̃
 ture nō est quicūqz. sꝫ plenitudo eterne felicitatis. Tā hec ē
 scriptura in qua vba sunt vite eterne. que idō scripta est. nō
 solum vt credam⁹. verū etiā vt vitā possideam⁹ eternā. In
 qua quidem vitēbim⁹. amabim⁹. 7 vniuersalit̃ omnia testi
 ficia nostra implebuntur. Quibus impletis vere tūc sciētiā
 super ex̃minetē scientie charitatem. 7 ita impleti erimus in
 omnem plenitudinem dei. Ad quam quidem plenitudinem
 conatur nos diuina introducere scriptura. iuxta predice
 siue apostolice veritatem. Hoc igitur sine. hac etiā intentōe
 sacra scriptura per scrutanda est et docenda. et etiam audi
 enda. ¶ Et vt ad istū fructum et terminum recto perueni
 am⁹ progressis. per viam recti itineris scripturarum

Totū vi. p̃dē
 as. f̃m̃m̃ p̃dē
 dūc. ad gl̃iam
 vniuersi. qđ vni
 uersū hōi.

totū
 vniuersū
 hōi.

inchoandū est ab exordio. hoc ē vt cū mera sit ad patrem
luminū accedam⁹ flectēdo genua cordis nostri. vt ipe p fili
um suū in spiritu sancto det nobis verā noticiā iesu christi et
cū noticiā amorē ipsi⁹ vt sic ipm agnosceres ⁊ amātes. ⁊ tā
q̄ in fide solidati ⁊ in charitate radicati. possum⁹ ipsi⁹ sacre
scripture nosse latitudinē. longitudinē. altitudinē. ⁊ pfundi-
tate. ⁊ p hanc noticiā puenire ad plenissimā noticiā ⁊ ex-
cellētissimū ⁊ excessiū amorē btissime trinitatis. q̄ scōrū
tendūt desideria in quo ē status ⁊ cōplementūz omnis veri
⁊ boni.

De latitudine sacre scripture.

Hui⁹ sacre scripture sine principio ⁊ itento. ⁊ principio
credito simul ⁊ inuocato vidēd⁹ ē pgressus quā
tū ad ipsi⁹ latitudinē. longitudinē. sublimitatez. et
pfunditate. sm viā ⁊ ordinē apostolici documēti. Cōsistit
aut ipsi⁹ latitudo i multitudine suaz partiū. Longitudo vō
in descriptōe temporū ⁊ etatū. Altitudo in descriptōe hierar-
chiaz gradatim ordinataz. Profunditas i multitudine mys-
ticorū sensuū ⁊ intelligēciāz Si igit velim⁹ latitudinē sacre
scripture speculari. priā scōte occurrit nobis sacra scriptura
secūda in duo testamēta. sin vet⁹ ⁊ nouū. Vet⁹ aut occur-
rit cū mltitudine librorū. Habet em libros legales. hystoricales
sapientiales ⁊ pphetiales ita q̄ primi sunt. v. secūdi. v. terci. v.
quarti sunt sex. ac p hoc in vniuerso. xxvi. Nouū similiter testa-
mētū habz libros his cōrēdētes. sm q̄druplicē formā. Naz
! talib⁹ cōrēdēt libri euāgelici. hystorialib⁹ act⁹ aplici. sa-
pientialib⁹ eplē aplorū. ⁊ maxie Pauli. pphetialib⁹ cōrēdēt li-
ber apocalipsis. vt sic mira sit conformitas inter vetus ⁊ no-
uum testamentum. nō solum in continentia sensuum. verū
etiam in quadriformitate partiū. In cuius figurā et con-
significationem vidit ezehiel rotam quattuor facierum. et
rotam in medio rote. q̄ia vetus est in nouo et econuerso.

Nam in libris legalibus et euangelicis est facies leonis
propter excellentiam auctoritatis In hystorialib⁹ ē facies

A in

*Legales
Hystoricales
Sapientiales
Pphetiales*

*Legales
Hystoricales
Sapientiales
Pphetiales*

bonis ppter exempla virtutis. In sapientialib⁹ ē facies homi-
nis ppter prudentiā sagacē. In libris prophetib⁹ est facies
aquile ppter intelligentiā pspicacē. **Recte autē sacra scrip-**
tura diuidit in vet⁹ et nouū testamentū. et nō in theoreticā et
practicā. sicut philosophia. qz cū sacra scriptura fundet pprīe super
cognitiōem fidei. q̄ virt⁹ est et fundamentū morū et iusticie. et
toti⁹ recte vite. nō potest in ea sequestrari noticiā rerū sue cre-
tendorū a noticiā morū. **Sec⁹ autē est de philosophia.** q̄ nō tantū de
veritate morū. verū etiā agit de xō nuda speculatiōne conside-
rato. Quoniā igit scriptura sacra est noticiā monēs ad bo-
nū et reuocās a malo. et hoc est p timorē et amorem. ideo di-
uidit in duo testamēta. quorū breuis diffētiā est timor et
amor. Et qz quadrupliciter pōt q̄s moueri ad bonū et reuo-
cari a malo. s. p pcepta potissime maiestatis vel p documē-
ta sapientissime veritatis. vel per exēpla et bñficia innocentissi-
me bonitatis vel ex his omib⁹ in vnū collectis. ideo tā in no-
uō q̄ in veteri testamēto sunt q̄drifamiter traditi libri cō-
tinētes sacram scripturā sūm correspondētiā ad quētor pmi
sa. **Tā libri legales** mouēt per pcepta maiestatis omnipo-
tētissime. **Historiales** p exempla bonitatis innocentissime.
Sapientiales per documēta veritatis sapientissime. **Propheta-**
les mouēt ex oīm predictōrū aggregatiōne. sicut in eis ma-
nifestissime apparet. **Uñ** ipi sunt q̄si rememoratiui toti⁹ le-
galis sapie et doctrine. **Est igit scriptura sacra** similis
flumini latissimo. q̄ ex cōcursu aq̄z multarū aggregat⁹. ma-
gis ac magis sūm q̄ longi⁹ recurrit. **Tā cū** primo in scrip-
tura essent libri legales. postea supuenit aqua sapientie his-
torialium librorū. tertio xō supaduenit doctrina sapientissimi
salomonis. post hoc etiā doctrina scōrū prophetarū. et tandem
doctrina euāgelica reuelata per os carnis xpi. plata. et per
euāgelistas cōscripta. p scōs apostolos diuulgata. addi-
tis etiā documētis. que spūscūs super eos veniens docuit
nos per eos. vt sic oēm veritatem per spūscū iuxta diuimūz

id est in
libro de
malo et
bono

pmiffum edocet. ois xitatis falutaris doctrinā ecclefie xpī
daret et facrā fcripturā pfumādo xitatis noticiā dilatarēt

De longitudine facre fcripture.

Habet etiā hec facra fcriptura lōgitudinē q̄ cōfiftit
in defcriptōne tā tempoꝝ q̄ etatū. a pꝛincipio. f. mōdi
vsqz ad diē iudicii. Defcribit em̄ p̄ tria tpa mūdnz
decurrere. f. p̄ tps legis nature. legis fcripte. ⁊ legis gratie. et
in his trib⁹ tpi⁹ feptē diffignit etates. Quar prima ē ab
adam vsqz ad noe. Secda a noe vsqz ad abraā. Tertia ab abra
aā vsqz ad dauid. Quarta a dauid vsqz ad trāsmigratōē ba=
bylonis. Quinta a trāsmigratōē babylonis vsqz ad xpm̄. Sexta
a xpo vsqz ad finē mūdi. Septima decurrit cū feyta. q̄ in=
cipit a hēte xpī in fepulcro vsqz ad refurrectōem vniuerfalē
qñ incipiet refurrectōis octaua. ⁊ fic fcriptura eft lōgiffima
q̄ in tractādo icipit a mūdi ⁊ tēporis exordio in principio
genes ⁊ peruenit vsqz ad finē mūdi ⁊ tpi⁹. fin fine apoca.
Recte aut vniuerfus tps. qđ decurrit fm̄ triplicē legē. f. in
ditam interi⁹. datā exteri⁹. ⁊ defup̄ infufam. decurrit p̄ feptē
etates. ⁊ cōfumat̄ in fine feyte. vt fic mūdi decurfus re=
fpōdeat mūdi exordio. ⁊ maioris mūdi decurfus correfpon=
deat decurfui vite minoris mūdi. f. hois. propter quē etiā fa=
ct⁹ eft. Prima etas mūdi. in qua facta eft tpi⁹ mūdi for=
matō. cafus demouū. ⁊ cōfirmatō angeloz. recte refpondet
prime diei in qua facta eft lux ⁊ diuifa a tenebris. Secda in
qua per arcā ⁊ diluuiū faluati funt boni. ⁊ deleti mali. re=
fpōdet fēde diei. in q̄ p̄ firmamētum facta eft diftictio aq̄z
ab aquis. Tertia. in qua vocatus eft abraam. et inchoata
fynagoga qua fructificare et generare debebat prolē ad
dei cultum. correfpōdet diei tertiē. in qua apparuit terra et
protulit herbam virentem. Quarta. in qua vigit regnūz
et sacerdotium. quia dauid rex ampliauit cultum diuī=
num. correfpondet quarte diei in qua facta eft formatio lu=
minariū ⁊ ftellaz. Quinta. in q̄ trāsmigrātes int̄ p̄p̄os mul

Sept
mūdi

cos versati sunt et tribulati. corripit diei ante. in qua facta est
formatio piscium ex aquis. **Sexta** etas. in qua nat^{us} est xps i
effigie hois. qui de est imago dei. correspondet septe diei. in qua
formatus est homo primus. **Septima**. in qua
est quies animarum non habens finem. correspondet septe diei in qua re-
quiescit de^{us} ab omni ope quod pararat. Et sic distinguuntur he septe
tem etates. propter insignia facta que fuerunt in earum ordinis. ra-
tione que correspondent diebus formationis mundi. **Vocat** autem prima
etas infantia. quia sicut infantia tota oblivione delet. sic illa pri-
ma etas per diluvium est consumpta. **Secunda** puericia. sicut enim in pu-
ericia loqui incipimus. sic in secunda etate facta est distinctio lin-
guarum. **Tertia** dicitur adolescentia quia sicut vis generatio tunc in-
cipit in actu suum exire. sic tunc vocatur est abraham et data est ei cir-
cumcisio. et facta est ei promissio de semine. **Quarta** dicitur iuventus.
quia sicut in iuventute floret hominis etas. sic in quarta etate sub regi-
bus floruit synagoga. **Quinta** dicitur senectus. quia sicut in senectute
vires minuuntur et decidit pulchritudo. sic et in transmigratione
factum est de iudeorum sacerdotio. **Sexta** etas dicitur senium. quia sicut illa
est que copulat cum morte. habet tamen magnam lucem sapientie. sic sex-
ta etas mundi terminatur cum die iudicii. et in ea viget sapientia per
doctrinam christi. Sic igitur totus ille mundus ordinatissime de
cursu a scriptura sacra describitur procedere a principio usque ad
finem ad modum cuiusdam pulcherrimi carminis ordina-
ti. ubi potest quis speculari secundum decursum temporis
varietatem et multipliciter. et equitatem. ordinem. recti-
tudinem et pulchritudinem multorum divinarum iudicio-
rum procedentium a sapientia dei gubernante mundum.
Quia sicut nullus potest videre pulchritudinem carminis.
nisi aspectus eius feratur super totum versum. sic nullus vi-
det pulchritudinem ordinationis et regiminis universi. nisi
eam totam speculetur. **Et** quia nullus homo tam lon-
genus est quod totam possit videre oculis carnis sue. nec futu-
ra potest per se preiudicare. providit nobis spiritus sanctus liberum
scripturam sacre. cuius longitudo committitur se decursui re-

giminis vniuersi

De sublimitate sacre scripture.

Habet nichilomin⁹ scriptura sacra in suo p^ocessu sublimitatē. q̄ cōsistit in descriptōe hierarchiar⁹ q̄dam ordinatar⁹ que sunt hierarchia ecclⁱastica. angelica 7 diuina. seu subcelestis. celestis 7 supercelestis ita q̄ p^{ri}ma describit patent. scōaz aliq̄ntulū magis occulte. 7 terciā. adhuc magis occulte. **E**x descriptōe ecclⁱastice hierarchie est alta. **E**x descriptōe angelice altior. **E**x descriptōe diuine altissima. ita vt possum⁹ dicere illud p^{ro}ph^{et}e. Mirabilis sc̄a est scia tua ex me cōfortata ē 7 n̄ potero ad eā. **E**t hoc q̄dē satis recte. Nam cū res habeāt esse i materia vel natura. habeant etiā eē i aia p^{er} noticiā acq̄sitā. habeāt etiā esse i ea per grām habeāt etiā esse i ea p^{er} gl^{ori}iaz. 7 habeāt etiā esse i arte eterna. **P**hia q̄dē agit de reb⁹ vt sūt i natura seu i aia sūm noticiā naturalit^{er} iⁿsp̄itā vel etiā acq̄sitā. s; theologia tāq̄ scia sup^{er} si des fundata 7 p^{er} sp̄m sc̄m reuelata. agit 7 de eis que spectant ad grām 7 gl^{ori}iam 7 etiā ad sapiāz eternā. **U**n ip̄a subster^{ne} nēs sibi phicaz cognitōem. 7 assumēs dⁱ naturis rez q̄tum sibi op^o ē ad fabricandū speculū. p^{er} q̄d fiat rep̄tatio diuino rū q̄si scalā erigit. q̄ in sui infimo tāgit terrā. 7 in suo cacumie tāgit celū. 7 hoc totū p^{er} illū vnū hierarchā iesuz xpm q̄ nō tūm rōe nature hūane assumptē ē hierarcha i ecclⁱastica hierarchia. vez etiā i angelica. 7 ē media p̄sona i illa supercelesti hierarchia beatissime trinitatis. ita q̄ p^{er} ip̄m a summo capite deo descendit vnctōis grā. nō solū in barbā. vez etiam in orā vestimēti. q̄ nō tūm in ih̄m sup̄nā. vez etiā vsq; i ecclesiam militantem. **E**st enī pulchritudo magna in machina mandana. sed longe maior in ecclesia pulcritudine sanctorum charismatum adornata. maxīma autem in iherusalem superna supermaxīma autem in illa trinitate summa 7 beatissima. **I**deo ipsa scriptura sacra non tantum habet altissimā materiam p^{er} quā delectat 7 per quā in altum leuat intelligentiam mentis. verum etiā ipsa est venustis

suma. 7 miro qđā mō intellectū nēm delectat. 7 sic magis ac
magis delectādo assuefacit ad diuinorū spectaculorū p̄uit?
7 anagogias.

De profunditate sacre scripture.

Habet postremo ipsa sacra scriptura 3 funditates. q̄
p̄sistit i multiplicitate mysticaz itelligēciarū. Ita p̄
ter lēalē sensus habet i diuersis locis exponi triplici
ter. s. allegorice. moralit. 7 anagogice. Est at allegoria quā
do p̄ vnū factū indicat aliud factū. s. m̄ credendū ē. Tropo
logia sūte moralitas ē quādo p̄ id qđ factū est dat̄ intelligi
aliud qđ faciendū est. Anagogia quasi sursum ductio. ē quā
do dat̄ intelligi illud qđ deſiderādū est. s. eterna felicitas bea
torū. Recte aut̄ hic triplex sensus debz esse i sacra scriptu
ra p̄ter itelligētiā literalē. qz sic p̄petit ipi⁹ scripture subiec
to. ipi⁹ auditori seu discipulo ipi⁹ origini. ipi⁹ etiā fini
Subiecto in qz cōpetit qz ipsa ē doctrina q̄ est de deo. de xpo
de opib⁹ reparatōis. 7 de credibili. Subiectū em̄ illi⁹ q̄ ad sub
stātiāz de. quo ad veritatē xps. quo ad opationē reparatō
nis op⁹. quo ad omnia hec est ipsius credibile. De⁹ aut̄ ē tri
n⁹ 7 vn⁹. in essentia vn⁹. in psonis trin⁹. Iō scriptura q̄ est
de ipo hz in vnitate lēe triformitatē itelligētie. Crist⁹ etiāz
cū sit vnū xbum oia p̄ ipm̄ facta dicunt. 7 in ipo relucet
ita qz ei⁹ sapia est multiformis 7 vna. Opa reparatōis cum
sint multa. oia ad xpi oblatōez p̄cipalit̄ habēt aspectum
Credibile aut̄ vt credibile diuersimode relucet s. m̄ diuersis
statum credencium. Ideo propter conformitatem ad om
nia premissa sacra scriptura in vna littera multiformem
parit itelligentiam. ¶ Cōpetit etiā hoc auditori. quia
nll⁹ cōueniēs est ei⁹ auditor. nisi humilis. mundus. fidelis 7
studiosus Ideo sub cortice littere aperte occultatur mys
tica et profunda itelligentia. ad comprimendam superbā
vt ipsius profunditate in humilitate littere latente. 7 super
bi comprimant. 7 inmundi repellant 7 fraudulentis declinē
f. 7 negligētes excitēt ad negligētiā misteriorū. Et qz audi

Allegoria

Tropologia

Anagogia

Subiectum

Auditor

Deus

Christus

Opus

Humilis

eorum doctrine istius non est unius generis sed cuiuslibet. omnes enim saluandos oportet aliquid de doctrina hac scire. id ipsa multiformiter huius intelligentiis. ut sic omnem intellectum capiat et omni intellectui commodecedat. omnem intellectum supercedat. et omnem intellectum sibi diligenter intendentes. multitudine radiositate sue illuminet pariter et accedat. ¶ Continet etiam principium a quo est quod est a deo per Christum et spiritum sanctum. quod per ora prophetarum et aliorum qui hanc doctrinam scripserunt. ¶ Tunc deus non tamen loquitur per verba veteris per facta quod ipsi dicere facere est. et ipsius facere dicere. et omnia creata tanquam dei effectus inuenerunt suam causam id in scriptura diuinitus tradita non tamen debet significare verba. veteris etiam facta. Christus etiam ductor licet esset humilis in carne. alius tamen erat in veritate. id decebat ipsum et eius doctrinam habere humilitatem in sermone. cum profunditate sentie. ut sicut Christus fuit panis cuius inuolutus. ita sapientia dei in scriptura figuris quibusdam humilibus inuolueretur. Spiritus etiam sanctus diuersimode illustrabat et reuelationes faciebat in cordibus prophetarum. ipsius etiam nullus latere potest intellectus. qui missus erat omnem docere veritatem id competebat eius doctrinam ut in uno sermone multiplices lateret intelligentie. ¶ Competit nihilominus ipsi fini. quod scriptura data est ut per ipsas dirigat homo in cognoscendis et agendis. ut tandem perueniat ad optata. Et quod omnes creature ad hoc facite sunt. ut seruiant homini tendenti ad supernam patriam. id scriptura assumit ipsarum creaturarum species diuersas. ut sic per ipsas doceat nos sapientiam dirigentem nos ad eternam. Et quod homo non dirigitur ad eternam nisi cognitiua agnoscat verum credendum. et operatiua faciat bonum operandum. et affectiua suspiret ad deum vitendum et amandum et perfruendum. hinc est quod scriptura sacra per spiritum sanctum data assumit librum creature. referendo in finem secundum triplicem modum intelligentie. ut sic per tropologiam habeamus noticiam agendorum moraliter per allegoriam credendorum veratim. per analogiam desiderandorum delectabiliter. ut sic purgati per virtuosam operationem

illuminati p radiosaz si de3. 7 pfecti p ardētissimā charitatē. per
ueniam. tandē ad brauiū felicitatis eterne.

¶ De modo procedendi ipsi sacre scripture:

Ita igitur multiformitate sapientie que in ipsi sa-
cre scripture continetur latitudine. longitudine. altitu-
dine. 7 profundo vnus est cōis modus pcedēdi autēti-
cus videlicet. intra quē continetur modus narratiuus. pcepti-
uius. exhortatiuus. pdictiui. cōminatoriui. pmissiui. depeca-
toriui. 7 laudatiui. Et omēs huius modi sub vno modo autētico re-
ponuntur. 7 hoc quod satis recte. Quia em hec doctrina ē vt bo-
nifiamur 7 saluemur. 7 hoc nō fit p nudā pcederatiōē. s. poti-
us p inclinatiōē voluntatis. ad scripturā diuinā eo modo debuit tra-
di quod modo magis possemus inclinari. Et quia magis mouet af-
fectus ad exēpla quā ad argumēta. magis ad pmissiōes quā ad
rōcinatiōes magis p deuotiōes quā p diffiniciōes. ita scriptura
ista nō debuit hāc modum diffinitiuū. diuisiuū 7 collectiuū. ad
pbandū passiones aliquas de subiecto ad modum aliarū sciē-
tiarū. s. oportuit quod hāc modos proprios sūm varias inclina-
tiōes animarū. dūtaxat nō de animis inclinantes. vt si quis nō mouet
ad pcepta 7 phibita. saltē moueat p exēpla narrata si quis
nō p hec mouet. moueat p bñficia sibi onsa. si quis nec p hec
mouet. moueat p monitiōes sagaces p pmissiōes veraces
p cōminatiōes terribiles. vt sic saltē excitet ad deuotiōem et
dei laudē. in quā pceptat grāz p quā dirigatur circa opera x-
tuosa. **¶** Quia igitur huiusmodi narratiui non possunt fieri per
viam certitudinis rationum. quia ptenlaria gesta probari
non possunt. iteo ne scriptura ista tanquā dubia vacil lai-
ac per hoc minus moueret. loco certitudinis rationis proui-
dit deus huic scripture certitudinem auctoritatis. que adeo
magna est quod omnem pspicuitatem humani ingenij super
excellit. Et quia nō est certa auctoritas eius qui potest fallere
7 falli. nullus autem sit qui falli non possit 7 fallere nesciat nisi deus
7 spūssanctus. hic ē quod ad hoc quod scriptura sacra modo sibi obito

esset pfecte autētica. nō per humanā inuestigacōez ē tradi-
ta. s; p reuelatōez diuinā. iō nihil in ipa ptenendū tanq; in
utile nihil respuendū tanq; falsū. nihil repudiandū tanq;
iniquū. p eo q spūssanct⁹ ei⁹ auctor pfectissim⁹ nihil potu-
it dicere falsum. nihil superflū. nihil diminutū. 7 ppterea
celū 7 terra trāsibūt. vba scripture sacre nō pteribūt. qn in-
pleant⁹ donec em celū et terra trāseat. ita vnū aut vnus a-
pes nō pteribit a lege donec oīa fiāt. saluatore testate. Qui
ergo soluerit ea q scriptura docet. 7 docuerit sic hoies. hic
minim⁹ vocabit in regno celoz. q at fecerit 7 docuerit hic
mag⁹ vocabit in regno celoz.

De modo exponendi sacra scripturā.

Quemadmodum autē scriptura hec specialē h; mo-
dū pcedēdi. sic iuxta suū pcedēdi modum speciali
suo mō dz intelligi 7 exponi. Cū em ipa sub vna li-
tera multiplicē tegat intelligentiā. expositor debet
abscondita pducere in lucē. 7 illā edoctā manifestare p aliam
scripturā magis patenē. sicut si exponerē illnd ps. Appre-
hende arma 7 scutū. 7 exurge in adiutoriū mihi. 7 velim ex-
plicare q sint arma diuina. dicā q ei⁹ veritas 7 bona volū-
tas. 7 q ita sit pbat per scripturā aptam. Tā 7 scribit ali-
bi. Scuto bone volūtatē tue coronasti nos. Et iter. Scuto
circūdabit te xitas ei⁹. Ad qd non pōt qd de facili ptingere
nisi p assuesfactōez lectōis. textū 7 litterā biblie cōmēdet me-
morie. alioqn in expositiōe scripturarū nunq; poterit esse po-
tens. Un sicue q dedignat prima a ddiscere elementa
quibus dictio integrat. nūq; potest cognoscere nec dictō
aū significatū nec rectā legē pstructionū. sic q lēam sacre
scripture spernit. ad spūales ei⁹ intelliētias nunq; assurgz
Attē dat autē expositor q nō vbiq; rērenda est allegoria.
nec omnia sunt mystice exponenda. Propter qd notandū
est q scriptura sacra quattuor habet partes. Una est in q
cum litteram agit de mūdānis naturis. 7 p illas sig-
at repatōez nrāz. sic a parz i dscriptiōe formatōis **B**

mūdi. Alia est in qua agit de actib⁹ ⁊ pcessib⁹ illi⁹ ppli ista
elitici. ⁊ per illos significat repatōem generis humani. Ter
tia in qua est nudis vbis significat ⁊ exprimit ea q p̄tinet
ad nostrā salutē q̄tum ad fidem vel mores. Quarta est in
qua p̄nūciat nostre salutis mīsteriū. p̄tīm verbis nudis p̄
tīm enigmaticis ⁊ obscuris. Et p̄tērea scriptura in his lo
cis varijs nō est vniformiter exponēda. ¶ Debet aut̄ expō
sitor dirigi in expositiōe sacre scripturę s̄m triplicem regu
lam. q̄ trahi potest de vbis b̄i Augustini li. 8. doctrina xp̄i
ana. Prīa ē hec. Ubicūq; i hac scriptura p̄ia vboꝝ signifi
cat⁹ significat res creatōis. siue singulares act⁹ hūane con
uersatiōis. ibidē res significatē p vba p̄mo significantur
deinde n̄re repatōis mīsteria. Ubi v̄o p̄ma significatio
vboꝝ exprimit fidē siue charitatē. ibi nulla est allegoria q̄
renda. Secūda regula est ista. Ubi vba hui⁹ scripture sig
nificāt res creatōis aut cōuersatiōis ppli israelitici. ibi q̄rat
ex alio scripture loco qd̄ quelibet res significet. ⁊ deinde sig
nificatiōem suā eliceat p vba n̄re significatiōis fidei v̄itates
vel moꝝ etiā honestatē. v̄tpote sic dicat. oues pariūt gemel
los fetus. oñdat⁹ q̄ oues significāt ibi homines. ⁊ gemin⁹ fet⁹
geminā charitatē. Tertia regula est ista. Qñ aliqua scrip
tura h̄z aliquē intellectu l̄alem ⁊ spūalem. d̄z discutere ex
positor vtrū illa attributō cōueniat hystorico. an spūali sig
nificato. si forte vtriq; nō poterit puenire. si aut̄ vtriq; cōpe
tit. tūc l̄aliter ⁊ spūaliter debet affirmari. Si v̄o altero mo
do tñ. tūc spūaliter solū d̄z intelligi. sicut sabbatū legis esse
p̄petuū. sacerdotiū eternū possessionē terre eternā. ⁊ pactus
circūcisionis eē eternū. q̄ oīa ad spūale significatū referēda
sunt. ¶ Ad hoc aut̄ q̄ per sacraz scripturaz siluā q̄s secu
re incidēdo et exponēdo incedat. opus est vt p̄mō mouerit
ipsi⁹ sacre scripture v̄itatē p vba explicita. videlicet vt accē
dat quomō scripture describat initū. p̄gressus. ⁊ s̄sumatōz
duplicis corporis quasi ex opposito se respicientiū. bo

q̄ hic se humiliat vt exaltent sempiternalit̄ ⁊ i futuro. ⁊ ma
 loꝝ q̄ hic se exaltat. ⁊ eternalit̄ deprimunt. **U**n ip̄a agit de
 toto vniuerso q̄tū ad summū ⁊ imū. primū ⁊ vltimū. ⁊ q̄
 tū ad decursus intermediū sub forma cuiusdā crucis itelli
 gibilis. in q̄ describi habet ⁊ q̄dammō videri lumie mentis
 tota machina vniuersi. ad quāquidē intelligendā oportet
 nosse rez p̄cipiū. s. deū. ipsaz rez creatōnem. lapsus. redēp
 tōnem p̄ sanguinē Ihesu xpi. reformatōem p̄ grām cura
 tōem p̄ sacramēta. ⁊ tandē retributōem p̄ penā ⁊ gloriam
 sempiternā. **E**t quia hec doctrina tā in scriptis sanctorū. ⁊
 etiā doctorū sic diffuse tradita est. vt ab accedētib⁹ ad scrip
 turā sacrā audiendā nō possit p̄ lōga rpa videri nec audiri
 ppter qd etiā noui theologi frequēter ip̄az scripturā sacrā
 exhorēt tanq̄ in certā ⁊ inordinatā ⁊ tanq̄ quandā siluā
 opacā. Rogat⁹ a socys vt de paupcula sciētiolē nostrē ali
 qd breue in summa dicerē de vitate theologie. corqz p̄cib⁹
 deuic⁹ assenssi breuiloquiū quoddā facere. in quo summa
 tum nō oia. s. aliq̄ magis oportuna ad tenendū. breuif tan
 gerent. addens sil cū hoc ratōne aliquā ad intelligendum
 fm q̄ occurrebat p̄ rpe. Quia vō theologia fimo ē de deo ⁊
 de primo principio. vtpote qz ip̄a tanq̄ scia ⁊ doctrina al
 tissima. oia resoluit in deum tanqnā in p̄cipiū primum ⁊
 summū. iō in assignatōne rationū. in oib⁹ q̄ in hoc toto
 opusculo vel tractatulo continent. conat⁹ sum rationē sume
 re a primo p̄cipio vt sic oīderē veritatē sacre scripture esse
 a deo ⁊ de deo ⁊ fm deū. ⁊ ppter deū. vt merito ista scia appa
 reat vna esse ⁊ ordinata. ⁊ theologia nō imerito nūcupata
Si quid igitur imperfectum vel obscurum vel superfluum
 vel minus rectum ibi fuerit. venia occupationi et breuitati
 temporis et paupercule sciētiē concedatur. si qd vero rec
 tum. soli deo honor ⁊ gloria referatur. **E**t autem sequentia
 clari⁹ elucescant titulos particulares capitulorum pre
 mittere curavi ad faciliorem memoriā ⁊ lucidiorē cōtuit⁹

B ii

Breuiolo
quum

Theologia
de prima

dicendorū q̄ septē partitōib⁹ ⁊ septuaginta duob⁹ capitulis
distinguntur.

Prima pars de trinitate dei habet capitula nouem
et sunt hec.

- i De illis septem de quibus est theologia in sum
ma ii Quid tenendum est de trinitate personarum et
vnitate essentie. iii De istius fidei intelligentia sana
- iiii De istius fidei expressione catholica v De vnitate
diuine nature in multiformitate apparitionum.
- vi De vnitate diuine nature in multiplicitate appropria
torum vii De omnipotentia dei viii De dei predesti
natione sapientia et prescientia ix De voluntate dei et
prouidentia

Secunda pars de creatura mundi. habet capitula
viii. i De productione mundi totalis ii De na
tura corporali q̄tum ad fieri iii De natura
corporali q̄tum ad esse. iiii De natura corporali quā
tum ad operari et influere

- v De modo describendi predicta in sacra scriptura
- vi De productione supernorum spirituum vii De
apostasie demonum viii De confirmatione bonorum
angelorum ix De productione hominis q̄tum ad spi
ritum x De productione hoīs q̄tum ad corpus
- xi De productione ei⁹ quantum ad totum coniunctu⁹
- xii De completionē ⁊ ordinatione totius mundi cōsumati

Tercia pars de corruptela peccati habet capitula. vi
i De origine mali in comuni ii De primorū
parentum temptatione iii De eorum transgres
sione iiii De eorundem punitione.

- v De originalis peccati corruptione.
- vi De originalis peccati transusione.

vii De originalis peccati curatōe viii De origine pec-
catorū actualium ix De origine et distinctione capitaliū
x De origine 7 qualitate penalium xi De origine
peccatorum finalium q̄ sunt peccata in spiritum sanctum

Quarta pars est de incarnatione verbi. in qua sunt
decem capitula.

- i De ratione qua deus verbum dei incarnari.
- ii De incarnatione quantum ad unionem naturarum
- iii De incarnatione quantum ad modum
- iiii De incarnatione quantum ad plenitudinem temporum
- v De plenitudine gratie christi quantum ad charisma-
ta in affectu
- vi De plenitudine sapientie christi in intel-
lectu
- vii De perfectione meriti xpi in effectu
- viii De passione christi quantum ad statum patientis
- ix De passione christi quantum ad modum paciendi.
- x De passione christi quantum ad exitum passionis

Quinta pars de gratia spiritus sancti. habet
decem capitula.

- i De gratia in quantum est donum diuinitus datum
- ii De gratia in quantum educit liberum arbitrium ex-
tra peccatum
- iii De gratia in quantum inuat ad bo-
num meritorium
- iiii De ramificatione gr̄e in habitus
virtutum
- v De ramificatione ipsius in habitus beatitudinū. 7 p
consequens fructuum 7 sensuum.
- vii De exercitio gratie respectu credendorum
- viii De exercitio gratie respectu diligendorum.
- ix De exercitio gratie respectu agendorum preceptorum
et consiliorum.
- x De exercitio gratie respectu petendorum 7 orandorū

B in

Sexta pars est de medicina sacramentali. cuius capitula sunt. xij.

i De sacramentorum origine **ii** De sacramentorum variatione **iii** De sacramentorum numero et distinctione **iiii** De sacramentorum institutione **v** De sacramentorum dispensatione **vi** De sacramentorum iteratione **vii** De integritate baptismi. **viii** De integritate confirmationis **ix** De integritate eucharistie **x** De integritate penitentie **xi** De integritate unctionis extreme **xii** De integritate ordinis **xiii** De integritate matrimonii

Septima pars de statu finalis iudicii habens capitula septem.

i De iudicio in communi **ii** De antecedentibus ad iudicium. cuiusmodi est pena purgatoria **iii** De antecedentibus ad iudicium cuiusmodi sunt suffragia ecclesiastica. **iiii** De concomitantibus ad iudicium sicut est conflagratio ignium **v** De concomitantibus ad iudicium. sicut est resurrectio corporum **vi** De consequentibus ad iudicium. s. de igne infernali **vii** De consequentibus ad iudicium. scz de gloria paradisi.

Incipit prima pars de trinitate dei.

Capitulum primum De illis septem de quibus est theologia in summa.

In principio intelligendum est qd sacra doctrina scz theologia qd principaliter agit de primo principio s. de deo uno et vno de septem agit in vniuerso scz. de trinitate dei. de creatura mundi. de corruptela peccati. de incarnatione xpi. de gratia spiritus sancti. de medicina sacramentali. et de statu finalis iudicii. Ratio autem ad intelligentiam huius veritatis hec est. Quia cum sacra scriptura siue theologia sit scientia dantis sufficientem noticiam de primo principio secun-

dū statū vie. sū q̄ necessariū est ad salutē ⁊ dē nō tantū
sē rēz p̄cipiū ⁊ exemplar effectiū in creatōne. s; etiā refec
tiū in redēptōne. ⁊ p̄fectiū i retributōne. iō non tū agit d̄
deo creatore. s; etiā dē creatore ⁊ creatura. Et quia creatura
rōnalis q̄ est q̄dā mō finis oīm. nō stetit. s; suo casu idigu
it repari. ideo agit dē corruptela peccati. medico. sanitate. et
medicina. ⁊ tandē dē curatōne p̄fecta. q̄ erit gloria. imp̄s
⁊ iectis in penā. iō ip̄a sola est scia p̄f̄. qm̄ incipit a pri
mo qd̄ est primū p̄cipiū et puenit ad vltimū qd̄ est premi
um eternū. incipit a summo qd̄ est dē altissim⁹ creator om
nium ⁊ puenit ad infimū qd̄ est infernale supplicium. Ipsa
etiā sola est sapia p̄fecta q̄ incipit a causa summa. vt ē p̄in
cipiū causator. vbi terminat cognitō philosophica. et trāsit
p̄ eā vt est remediū p̄ctor ⁊ reducit in eā vt est p̄mū meri
tor ⁊ finis dēterior. Et in hac cognitōe est sapor p̄fect⁹. vi
ta ⁊ salus aīaz. Et ideo ad eā addiscendā inflāmari d; dē
siteriū oīm xp̄ianor. Ex his patet q̄ licet theologia sit d̄ tot
⁊ tā varijs. est tñ scia vna. cui⁹ subiectū vt a quo omnia. ē
dē. vt per qd̄ omnia. xps. vt ad qd̄ oīa. op⁹ repatōis vt cir
ca qd̄ omnia. vnicū charitatis viculū. q̄ celestia ⁊ terrestria
p̄nectunt. vt dē q̄ omnia i libris canonicis cōprehēsa. credi
bile vt credibile. vt dē quo oīa in libris expositoz. credibile
vt intelligibile. Scdm̄ Aug. in li. dē vtilitate credendi. Qd̄
credim⁹ debem⁹ auctoritati. quod intelligim⁹ rationi.

Capitulum Secundum.

Quid tenendum dē trinitate p̄sonaz ⁊ vnitāte essētie

Primo igitur dē trinitate dī sunt tria conside
randa scilicet qualiter vnitās substantie et nature simul
stet cum pluralitate personaz. secundo qualiter cū
pluralitate apparitionum. tercio qualiter cum pluralitate
appropriatorum. De pluralitate ergo p̄sonarum in vni
tate nature hoc dicat recta fides esse tenendum. s. q̄ in vni-

tate nature sunt tres persone. s. pater et filius et spiritus sanctus. Quare
prima a nulla est, secunda est a sola patre per generationem, tertia vero
est a patre et secunda per spirationem siue processiones. ita quod trinitas
personarum non excludit ab essentia diuina summam unitatem.
simplicitatem. imensitatem. eternitatem. incommutabilitatem. necessi-
tatem. et etiam primitatem quam potius includit summam secunditatem
charitatem. liberalitatem. equalitatem. germanitatem. consomnitatem. et ipse
pauitatem. quam omnia sana fides intelligit esse in beata trini-
tate. **R**atio autem huius veritatis hec est. Quia fides cum sit prin-
cipium cultus dei et fundamentum eius quam secundum pietatem est doctrine
dictat de deo esse sentientem dum altissime et piissime. **T**unc autem sentiens
altissime si non crederet quod deus posset se summe communicare non
sentiret piissime si crederet quod posset et nolleret. et ideo ut altissime
et piissime sentiat dicat deum se summe communicare. eternaliter
habendo dilectum et dilectum. ac per hoc deum unum et trinum.
Huius autem fidei in quantum dicitur de deo piissime sentiendum esse a
testatur tota sacra scriptura. quam dei doctrina secundum pietatem: quod
deum fateatur habere plenam. quam summe diligit. verbum sibi coequale
quod ab eterno genuit. in quo cuncta disposuit per quod cuncta pro-
duxit et gubernat. per quod etiam carnem factum per summam be-
nignitatem hominem redemit preciosissimo eius sanguine. redemp-
tionemque cibauit. per quod etiam in fine mundi summam misericordiam
impertiendo ab omni miseria liberabit. et per ipsum omnes electi
sunt filii summi patris in quem erit omnis pietatis consummatio. et
dei ad nos. et e converso. **I**n quantum autem fides dicitur de deo sentien-
tum altissime. non tamen attestatur ei sacra scriptura. verum etiam
omnis creatura. iuxta quod dicit Augustinus. xv. de trinitate. c. iiii. **N**eque
enim diuinorum librorum tantummodo autoritas predicat esse
deum. sed omnis quam nos circumstat creatura. ad quam nos etiam
pertinemus vniuersa ipsa rerum natura proclamat habere
se prestantissimum conditorem. quam nobis mentem rationem
que dedit. quam viuentia cum viuentibus. sensu predita non sen-
tientibus. intelligentia non intelligentibus. immortalia

mortalib⁹. potētia in potētib⁹. iusta iniustis. speciosa tēfor⁹
mib⁹. bona malis. incorruptibilia corruptibilib⁹. inmutabi
lia mutabilib⁹. inuisibilia visibilib⁹. incorpalia corporali
b⁹. beata miseris. pferēda iudicamus ac per hoc qm̄ rebus
creatis creatorē sine dubitatōe pponim⁹. oportet ut eū 7 sum
me viuere 7 cūcta sentire atqz intelligere. mori autē 7 corrū
pi mutariqz nō posse. nec corp⁹ esse sed spūm omnipotētissi
mū iustissimū. speciosissimū. optimū. beatissimūqz fateamur
Ecce in his duo decim includūt altissime nobilitates essen
tie diuine. Sz post ut ipse oñdit hec duo decim reducunt ad
tria. scilicet ad eternitatē. sapiam. 7 beatitudinē 7 hec tria ad vnū
scilicet ad sapiam in qua includunt mens generās. vbiqz nas
cens. 7 amor vtrūqz nectens. in qbus fides dicat beatissimā
p̄sistere trinitatē. Et qm̄ summa sapiētia ponit trinitatem
ponit etiā nihilomin⁹ oīs prins habitas nobilissimas cō
ditōes. videlicet vnitatē. simplicitatē. 7 ceteras sequētes. necesse
est oēs p̄dictas nobilitates diuini esse. simil⁹ stare cū beatis
ma trinitate.

Capitulum Tertium.

De istius fidei intelligentia sana.

Adist⁹ autē fidei intelligēciam sanā docet doctrina
sacra q in diuinis sunt due emanatōes. tres hypo
stases. q̄tuor relatōes. quiqz noticōes. et ex his tm̄
tres p̄prietates personales. Nō autē ad p̄dictorū intelligen
tiā hec est. qz cū primū 7 summū p̄cipiū hoc ipso q primū
sit simplicissimū. hoc ipso q summū. sit perfectissimū. iō per
fectissime se cōmunicat. qz perfectissimū. 7 in diuisione omi
modā seruat hoc ipso q simplicissimū. 7 iō salua vnitae na
ture sunt ibi modi emanadi perfecti. Modi autē emanādi p
fecti sunt duo tm̄. scilicet per modū nature. 7 per modū volūta
tis. Prim⁹ ē generatio. secūd⁹ spiratio sive p̄cessio. 7 iō hi sūt
ibi. Et quia duabus emanationibus substantificis necesse
est emanare duas hypostases. necesse est etiam ponere hy
postasim primo producentem ab alio non emanare ne

fit in infinitū ab ire. 7 iteo sunt ibi tres hypostasēs. Et quia
cuiuslibet emanatōni respōdet duplex habitudo relatiua. id
sunt ibi quattuor relatiōes. s. paternitas. filiatio. spiratō 7 p
cessio. Et qz per has habitudines innotescūt nobis diuine
hypostasēs. 7 pter hoc etiā hypostasis illa iū q̄ est prima ra
tio principiādi innotescit nobisqz nō pducit. nā hoc ē uo
bilitas in ipa. iteo qz sunt qnqz notiones scz quattuor rela
tiones p̄dicte cū inna scibilitate. Et qz quelibet psonaz vnā
habet p̄rietatē. p quā p̄cipaliter innotescit. id tñ tres sunt
p̄prietates psonales q̄ his noib⁹ exprimūt p̄prie 7 p̄nci
paliter. s. pater 7 fili⁹ 7 spūssanc⁹. Cū em p̄prie sit p̄is
esse inna scibilē siue ingeniū. esse principiū nō de principio
7 esse p̄m. inna scibilitas notificat ipm p modū negatōis
licet ex p̄sequēti p modū positōis. qz inna scibilitas in p̄e po
nit fontalē plenitudinē. p̄cipiū nō de p̄cipio. p modū po
sitōis cū negatōne esse patre p modū positōis 7 habitudi
nis. p̄prie cōplete 7 d̄eterminate. Similiter cū filius sit ima
go. verbū et fili⁹. imago noiat illā psonā vt similitudinē
expressā. x̄bū vt similitudinē exp̄ssā. fili⁹ vt similitudinez
hypostaticā. Rursus imago vt similitudinē cōformē. x̄bū vt
similitudinē intellectuālē. fili⁹ vt similitudinē cōnaturalem. Per
hūc modū cū p̄prie sit spūssanc⁹ esse donū. esse nexum seu
charitatē amboz. essentiam spūssanc⁹. donū noiat ipm
vt datū voluntarium. charitas siue nexus vt datum
voluntarium 7 p̄cipiū. spūssanc⁹ vt datū volun
tarium p̄cipiū et hypostaticū. Hinc ē qz p hec tria noia q̄
sunt pater et fili⁹ et spūssanc⁹. triuz psonaz p̄prietates pso
nales insinuant. Nec igit tenēda sunt ad fixi trinitatis in
telligentiam sanam.

Capitulum Quartum.

De istius fixi expressione catholica.

N Disti⁹ etiā fixi expressionē catholicā tenendū ē
secundum sacrorum doctorum documenta qz in
diuinis sunt duo modi predicandi. scz per modum
substantie et relationis. tres modi supponendi. s. essentie. p̄e

son. e. notionis. Ittuor modi significādi substantiam. s. noīe
essentie. substātie persone. et hypostasis. qngz modi dicēdi. s.
quis. qui. que. qd. et qd. et tres modi differendi. s. sīm differen-
tem moduz existendi. sīm differentē moduz se habendi. et se-
cunduz differentē moduz intelligēdi. Ratio autē ad intel-
ligentiā p̄dictorū hec est. qz cuz primuz p̄cipiūz sit perfectis-
simuz simul et simplicissimuz. omnia q̄ p̄fectōis sunt de iis
dicunt p̄prie et vere. que at̄ imp̄fectōis sunt. aut nō dicunt
aut si dicunt. sīm assumptōnem humani nature dicūt vel
trāsumptiue. Cum igitur decē sunt p̄dicamēta. s. substantia
quantitas. relatō. qualitas. actio et passio. ubi. qū. situs. et ha-
bit⁹. qngz vltima spectant p̄prie ad corpalia seu mutabilia
ideo nō attribuiunt deo nisi trāsumptiuo modo et figurati-
uo. Alia vero qngz p̄cedētia deo attribuiunt. sīm id q̄ p̄pleti-
onē dicunt. ita tamē q̄ diuinā simplicitatem nō impediāt
Omnia ergo hec p̄dicta p̄dicamēta sunt idipsum qd̄ est
illud de quo p̄dicant. et ita per cōpationem ad subiectuz in
quo sunt omnia dicunt trāsire in substātiā relatione ta-
men excepta. q̄ cuz duplicē habeat cōpationē. s. ad subiec-
tū in quo. et ad terminuz ad quē. primo modo trāsire ne faci-
at cōpositionem. s. s. secundo modo manet ut faciat distinc-
tōnem. Et hinc est q̄ substātia continet vnitatem. et relatio
multiplicat trinitatem. et ideo manet ibi h̄y em̄ duo. modi p̄-
dicandi differentes. de quib⁹ talis dat̄ regula. Que dicun-
tur sīm substantiam. de omnib⁹ dicunt et singularit̄ et sīt
et singularit̄. Que vero secundum relationem aut non de
omnibus dicuntur. aut si de pluribus pluralit̄. ut relatī.
distincti. similes. equales p̄pter relationem intrinsecā. No-
men autem trinitatis comprehendit vtrumque. Et quoni-
am plures possunt esse relatōes in vna persona. sicut sunt
plures persone in vna natura. ideo distinctio in notione
non infert diuersificationem persone nec distinctio per-
sone plurificationem nature et propte-

rea nō quicquid cōuenit essentia. Puenit notioni vel psona. nec
 eōuerso. 7 hinc est qd sunt ibi tres modi supponēdi. de qb?
 talis p̄suevit dari regula. **S**upposita essentia nō supponit
 notio nec persona. 7 supposita notio non supponit essentia
 nec psona. 7 supposita persona nō supponit essentia nec no-
 tio. sicut patet per exēpla. Et quoniā vera distinctio est i sup-
 positis substantie manēte essentia vna. iō uecesse ē ibi multi-
 pliciter significari substantiam. s. vt cōmunicabilē 7 incōmu-
 nicabilē. Et cōmunicabilē p modū abstractōis per nomen
 essentie 7 p modū cōcretōis p nomē substantie. Et incōmu-
 nicabilē vero vel vt distinguibilē p nomē hypostasis. vel vt
 distinctam p nomē persone. Vel aliter scz vel vt distinctā qli-
 tercūqz. 7 sic hypostasis. vel notabiliter 7 perfecte. 7 sic psona
Exempla horū quatuor sunt in creatura. humanitas. homo
 aliquis homo. petr⁹. **P**rimū essentiā. secundū substantiā. ter-
 tiū hypostasim. quartū personā dicit. Et qz i psona que dis-
 tinguit nō solū est p̄siderare etiā q distinguūt. s. illud quō dis-
 tinguit. 7 hoc est p̄prietas siue notio iteo necesse est q in di-
 uinis sint quūqz modi dicēdi pariter 7 querēdi. s. q̄s ratione
 persone q̄ ratōe hypostasis. qz dicit suppositū substantie in dis-
 tincte. que ratōe notōis. qd ratōe substantie. quid siue q̄ ra-
 tōne essentie. Et quoniā om̄s hy modi in vnitāte essentie ra-
 dicant. qz quicquid est in deo. est ip̄e de⁹ vn⁹ 7 solus. iteo nō
 ponūt ibi differentiam nec fm essentiā. nec fm esse. 7 p̄p̄-
 rea sunt ibi tm̄ tres modi differendi. scz fm modus essendi
 siue emanādi. sicut differt psona a psona fm modos se ha-
 bēdi. sicut differt persona 7 essentia. quia vna persona ad al-
 terā refert 7 iteo distinguit. essentia vero nō refert ad alte-
 ram. 7 iteo nō distinguit. fm modos etiā itelligēdi. sicut dif-
 fert vna p̄prietas subalis. ab altera. vt bōitas 7 sapia. **P**ri-
 ma differentia est perfectissima et summa. que possit reperiri
 in diuinis. **E**st enim in suppositis ita quod vnum
 non dicitur de altero. **S**ecunda differentia est minor. quia

humanitas
 homo
 aliquis homo
 petr⁹
 essentia
 substantia
 hypostasis
 persona

est in attributis. licet em̄ vnū possit dici de altero. vt persona
de essentia. aliqd̄ tamē dicit̄ de vno qđ nō de altero. vt pso-
na distinguit̄ et refert̄. essentia vero nō. Tertia vero differe-
tia minima est. qz est in notatis. licet em̄ vnū de altero di-
cat̄ ad inuicē et idē possit dici de vtriusqz. nō tamē idē cōno-
tat̄ vtrōbiqz. nec p idē intelligi dat̄ vtriusqz. Ex primo mo-
do differēdi oriū pluralitas psonarū. ex secūdo modo plura-
litas p̄dicacionū substantialiū et relatiuarū. ex tercio plura-
litas p̄prietatū essentialiū et nocionum. siue ab eterno siue
ex tpe. siue p̄prie siue trāsumptiue. siue cōmuniter siue ap-
propriate. Dictorū exempla manifesta sunt. His itellectis cla-
ret satis. et qđ sciendū. et qualiter loquēdū sit de sūma tri-
nitate diuinarū psonarū.

Capitulum Quintum

De vnitāte diuine nature i multiformitate apparitōnū
Secūdo aut̄ de pluralitate apparitōnum docet di-
uina doctrina hoc esse tenendū. Cum deus sit in-
circūscriptibilis. inuisibilis et incommutabilis. nihil
omin⁹ tamē habitat in sc̄tis viris specialiter. apparuit pa-
triarchis et pphetis. descēdit de celis. misit etiā filiū et spūm
sc̄m ad salutem humani generis. Et licet in deo sint indi-
uisa. natura virt⁹ et opatio trinitatis. missio tamē vel appi-
tio vni⁹ p̄sone nō est missio vel appitio alteri⁹. Licet etiam
sit ibi summa eālitās. soli⁹ tamē est patris mittere et nō mit-
ti spū sancti est tantūmodo mitti respecto diuinarū psonarū
nisi forte dicat̄ mittere hominē assumptū. filij aut̄ est mitte-
re et mitti. sicut ex scripturis potest colligi. **I**ntelligentia
aut̄ et ratio p̄dictorū hec est. Quia licet primū principiū sit
immensū et incircūscriptibile. sit in corporeū et inuisibile. sit
eternū et incommutabile. principium tamen est rerum spiri-
tualium et corporalium naturalium et gratuitarum. ac
per hoc rerum etiam mutabilium. sensibilibus et circum-
scriptarum. per quas licet ipse sit immutabilis. insensibilis

C

incircūscriptibilis. se ipm reddit manifestū et notum. Red-
dit autē se manifestum et notū generaliter p vniuersitatē su-
or effectū ab ipso emanatū. in qb⁹ dicit esse per essentiaz
potentiā. et presentiā. qd se extendit ad omnia creata. Red-
dit etiā se spēaliter notū per aliq^s effect⁹ qui in ipm spēa-
liter ducit. ratione qz d^r habitare. apparere. descendere. mit-
ti et mittere. *Habitare* nāqz dicit effectū spūalem et spēalem
cū acceptatōne. sicut ē effect⁹ gratie gratū faciētis. q ē deifor-
mis et in deū reducit. et deū facit nos habere et hēi a nobis. ac
p hoc et in habitare in nobis. Et qz gratie effect⁹ cōmunis
est omnibus personis. id vna psona non habitat sine alia.
imo simul tota trinitas. *Apparere* xō dicit effectū sensibile
cū expssa significatōne. sicut spūssance⁹ apparuit in colūba
Et qm sicut psonae diuine distictae sūt sic distictae significari pnt
et signis et nōib⁹. iteo qlibz psona potest p se apparere et ap-
paricio potest omnib⁹. cōpetere. siue insimul. siue cuilibet
psonae per se. *Et* q spūssance⁹ d^r in linguis igneis et colūba
apparuisse. hoc nō est ppter nouū vinculū vel effectū speci-
alem. sz ppter vnionē q est inter signū et signatū sibi spēalit^r
et mō et origine depntatū. *Descendere* autē dicit vtrūlibet effec-
tū pdictorū cū inchoatōne. de⁹ em beatissimis angelis sp ē
psens in celis. qz in eis sp habitat et apparet. Peccatorib⁹ at
in terris est modo vt absens. et qz ad grām. et qz ad no-
ticiam. iteo cū incipit apparere vel inhabitare. de⁹ psente ce-
lis et quasi absente nobis sit psens terris. et iteo licet in se nō
mute^r. tñ dicit descendere nobis. *Mitti* xō dicit effect⁹ p-
dictos cū eterna pductōne. Tūc em pater mittit filiū. cū fa-
ciēdo cū nobis psentē p noticiam vel gratiam insinuat q
ab ipso pcedit. Et qz pater a nullo pcedit. iteo nusquam dē-
cit mitti. Quia vero filius et producit et producit^r. iteo
mittit et mittit^r. Quia vero spūssanctus eternaliter produ-
citur sed non producit nisi ex tempore. iteo ipsum est. p-
rie mitti et nō mittere nisi respectu creature. Et quo apparet

q̄ he sunt ip̄prie ⁊ exponete. sp̄ssanct⁹ mittit se. sp̄ssanc
t⁹ mittit filiū. fili⁹ mittit se ip̄m nisi intelligat̄ inq̄tum est de
x̄gine natus. Pater etiā quare mittere ⁊ mitti nō competit
omib⁹. q̄ licet dicat effectū in creatura. dicit tamē relatōne
intrinsecam. ita q̄ mittere dicit auctoritatem. mitti subau-
toritatē ratōne p̄ductōis eterne interius importate.

Capitulum Sextum.

De vnitāte diuine nature ī multiplicitate appropriatorū
Tertio vero de pluralitate appropriatorū hoc docet
sacra scriptura esse tenendū q̄ licet omnia essen-
tialia omnib⁹ p̄sonis eq̄liter ⁊ indifferenter p̄ueni-
ant tamē patri dicit̄ appropriari vnitās. filio x̄itas sp̄s
sancto bonitas. Et iuxta hāc sumit̄ secunda appropriatō
hilarit̄. eternitas ī patre. sp̄s in imagine. ⁊ vsus in mune-
re. Et iuxta hāc sumit̄ tertia. sin patre ratio p̄cipiendi. ī
filio ratio exempladi. in sp̄sancto ratio finiēdi. Et iuxta
hāc sumit̄ quarta. s̄m̄ipotentia patri. om̄iscientia filio. volun-
tas s̄m̄ beniuolentia sp̄sancto. Nec autē dicunt̄ appropri-
ari. nō q̄ s̄iāt p̄pria. cū semp̄ sint cōia s̄ q̄ ducunt ad intelli-
gentiā ⁊ noticiā. p̄prioꝝ. sc̄z triū p̄sonaꝝ. **I**ntelligētia at̄
⁊ ratio p̄dictoꝝ hec est. Quia em̄ primū p̄cipiūz est nobi-
lissimū ⁊ perfectissimū. ideo cōditōes entis nobilissime et
generalissime in eo repiuntur in summo. De at̄ sunt vnūz
vex bonūz. que nō contrahunt ens s̄m̄ supposita. s̄ s̄cōm ra-
tōnem. Tā vnūz nominat ens vt numerabile. ⁊ hoc ha-
bet p̄ indiuisiōne sui in se vex s̄m̄ q̄ cognoscibile ⁊ hoc ha-
bet p̄ indiuisiōne sui a p̄pria specie. bonūz s̄m̄ q̄ cōmunica-
bile. ⁊ hoc habet p̄ indiuisiōnem sui a p̄pria operatione.
Et quia hec triplex indiuisiō se habet secundum ordinem
quantum ad rationem intelligendi. ita q̄ vex presupponit
vnum. et bonum presupponit verum et vnum. hinc est q̄
hec attribuuntur primo principio in summo. quia perfec-
ta et generalia. et appropriantur trib⁹ p̄sonis. q̄ ordinata

C. ij

7 ideo summe vnū patri qui est origo personarū. summe vērū filio q̄ est a patre vt verbū. summe bonū spūs sancto q̄ est ab vtroq; vt amor 7 donū. Et qz summe vnū ē summe prīmū qz caret omni inceptōne. 7 qz summe verū. est summe eq̄le 7 pulcrū. 7 qz summe bonū. ē summe vtile 7 pficiū. Nunc orit̄ secunda appropriatio Hilarij. q̄ est eternitas in patre. qz non habet principii. sed est omnino primum species in imagine. id ē. in vbo. qz summe pulcrū. vsus in munere id ē in spūs sancto. qz summe pficiū 7 cōmunicatiū. Qd p̄ alia vba sic insinuat. Augustin⁹. In patre vnitas. in filio equalitas. in spūs sancto unitatis equalitatisq; concordia. Rurs⁹ qz summe vnū 7 prīmū tenet ratōem principiādi 7 originādi qz summe pulcrū 7 speciosus tenet rationē exprimiēdi 7 exp̄plandi. qz summe pficiū 7 bonū tenet rationē finiēdi. qz bonū 7 finis idē. Nunc orit̄ tertia ratō appropriādi efficiētiam patri. exemplaritatē filio. finalitatē spūs sancto. Rursus qz a primo et summo principio fuit omne posse. a primo et summo exp̄plari fuit omne scire et ad summū finē tendit omne velle ideo necesse prīmū esse omnipotētissimū. omni sapientissimū et beniuolentissimū. Vnitas aut̄ primā et summa rediēs supra seip̄am reditōne cōpleta et p̄fecta est omnipotētissima. sic et veritas sapientissima. et bonitas beniuolentissima et hec appropriāt. qz ordinē insinuat. Volūtas em̄ dat p̄ intelligere cognitōz. et voluntas et cognitō p̄supponūt potētiam et virtutem. qz posse scire est aliquid posse. Ex his apparet q̄ sint appropriata. et quibus. et qua de causa. Nec tamē vltia. scz potētia et sapiētia et volūtas sunt potissime illa. ex quib⁹ in scripturis laudat̄ trinitas summa. Et ideo de his aliqd̄ dicendum est breuiter et summam

Capitulum Septimum.

De omnipotentia dei.

Egitur de omnipotētia dei sūm doctrinam sacram

hec tenēda sunt. videlicet q̄ deus est omnipotens. ita tñ q̄ ei nō
attribuunt̄ actus culpabiles. vtpote metiri 7 male velle. nec
actus penales. vt metuerē 7 dolere. nec actus corporales siue
materiales. vt dormire 7 ambulare. nisi forte trāsumptiue
nec actus inuenientes. vtpote posse facere maiores se. vel
aliū deū sibi eq̄lem vel infinitū actū. 7 cōsimilia. q̄ vt di-
cit anselm⁹ q̄libet incōueniēs etiā minimuz apud deū est
impossibile. Licet aut̄ hoc nō possit ē tñ omnipotēs vere et
proprie et perfecte. **I**ntelligētia aut̄ 7 ratio predictōz hec
est. Quia primū principii est potēs potētia. que ē potentia
simpliciter. 7 iteo distributō addita ei. distribuit p̄ his que
posse ē posse simpliciter. Nec aut̄ sunt q̄ egrediūt̄ a potencia
cōpleta 7 ordiata. Potētiā aut̄ cōpletā dico q̄ nō potest de-
fice. nec potest succūbere. nec potest indigere. Potētia aut̄ i
cōpleta in peccādo deficiit. in patiēdo succūbit. in corporalibus
actōibus indigētiā includit. Diuina aut̄ potētia q̄ ē potē-
tia summa 7 p̄fectissima. iteo nec ē de nihilo. nec ē subaliq̄.
nec eget aliquo alio ac p̄ hoc nec culpabilia. nec p̄cālia. nec
materialia potest. 7 hoc q̄ omnipotēs ē potētia cōpleta. **Po-**
tentiā aut̄ ordinatā cōtingit tripliciter dici. vel s̄m actū. vel
s̄m aptitudinē ex pte creature. vel s̄m aptitudinē ex pte so-
lius & iustis increate. Qd̄ possibile ē potētie primo mō dicte
est nō tñ possibile. sed etiā actuale. Quod sc̄do modo 7 non
primo ē possibile simpliciter. licz nō actuale. Quod autem
tertio modo 7 non primo modo vel secundo. ē possibile deo.
sed impossibile creature. Quot autem nullo predictōz mo-
dorum est possibile. sicut illud q̄ directe repugnat ordini s̄m
rationes et causas primordiales 7 eternas. simpliciter ē im-
possibile. sicut q̄ deus faciat aliquod actu infinitū q̄ simul
faciat aliquid esse. et nullo modo esse. q̄ faciat id quod fuit
non fuisse et cetera talia. que posse et contra ordinem et con-
plementum diuine potētie. **Ex his patet respectu quoꝝ**

Cij

est diuina potentia. Patet etiam que debent dici simpliciter
possibilia. et que simpliciter impossibilia. et quod aliquorum impos-
sibilitas simul stet cum vera omnipotentia.

Capitulum octauum

De dei sapientia. predestinatione et prescientia.

De sapientia vero dei hec tenenda sunt scilicet quod ipsa di-
uina sapientia limpidissime cognoscit omnia. bo-
na et mala. preterita presentia et futura. actualia et
potentialia ac per hoc incomprehensibilia nobis et infinita ita
tamen quod ipsa in se nullo modo diuersificatur. licet diuersa
nomina sortiatur. Inquantum enim est cognoscitiua omnium
possibilium dicitur scientia sue cognitio. Inquantum est cog-
noscitiua omnium que in vniuerso sunt dicitur visio. Inqua-
tum est cognoscitiua omnium que bene sunt dicitur approbatio
Inquantum est cognoscitiua eorum que futura sunt dicitur pre-
scientia sue preuisio. Inquantum est cognoscitiua eorum que ab
ipso deo fienda sunt dicitur dispositio. Inquantum est cognosci-
tiua eorum que premianda sunt dicitur predestinatio. Inquan-
tum vero est cognoscitiua eorum que damnanda sunt dicitur
reprobatio. Et quia ipsa non tamen est cognoscitiua sed est etiam
ratio cognoscendi omnia. ideo inquantum est ratio cognosce-
di omnia cognita dicitur lux. Inquantum ratio cognoscendi
visa et approbata dicitur speculum. Inquantum est ratio cog-
noscendi preuisa et disposita. dicitur exemplar. Inquantum est
ratio cognoscendi predestinata et reprobata. dicitur liber vite
Estigitur liber vite respectu rerum ut redeuntium. exem-
plar ut exeuntium. speculum ut euntium. Lux vero respectu
omnium. Ad exemplar autem spectat itea. verbum. ars. et
ratio. Itea secundum actum preuidentis. Verbum secun-
dum actum proponendi. Ars secundum actum prosequen-
di. Ratio secundum actum perficiendi. quia superaddit in-
tentionem suam. Quia vero hec omnia vnum sunt in deo.
ideo frequenter accipitur vnum pro alio. Et licet diuina

sapientia ratione diuersitatis scitoꝝ ⁊ ⁊ notatoꝝ diuersa so-
ciatur vocabula. non tamen diuersificat sꝑm ratōnez incre-
secam. Cognoscit em̄ contingentia in fallibiliter. mutabilia
immutabiliter. futura presencialiter. temporalia eternaliter
dependētia ī dependēter. creata in create. alia a se in se. ⁊ per
se. et cum infallibiliter contingentia cognoscat. simul stat libe-
tas et veritabilitas voluntatis cum predestinātōe et presci-
entia. **I**ntelligentia aut̄ et ratio predictoꝝ hec est. Quo-
niam primum pꝑriūm hoc ipso qꝫ primum est et summū
cognitōem habet simul simplicissimā et pꝑfectissimā. Quia
pꝑfectissimā ideo cognoscit omnia distinctissime sub omni-
bus cōditōibus quas res habent vel habere possunt. et pꝑ-
terea futura scit esse futura. et presentia presentia. et bona
scit a pꝑrobanda. mala reprobanda. **N**unc est qꝫ diuersa for-
titur vocabula sꝑm qꝫ dictum est supra. Sed qꝫ simul stat pꝑ-
fectio sapientie cum summa simplicitate. hinc est qꝫ omnia
alia a se cognoscit in se et per se. **E**x quo sequitur scōm qꝫ cre-
ata cognoscit in create. **E**x quo sequit̄ tertiu. qꝫ dependētia
cognoscit in dependēter. **E**x quo oritur quartū qꝫ tempora-
lia cognoscit eternaliter. **E**x quo sequitur quintū qꝫ futu-
ra cognoscit presencialiter. **E**x quo oritur sextū qꝫ mutabi-
lia cognoscit īmutabiliter. **E**x quo sequit̄ septimū qꝫ cōtin-
gētia cognoscit īfallibiliter. ⁊ ita cōtingētia manētia pꝑtin-
gētia sunt diuine sapientie pꝑsus īfallibilia. tā īcōtingenti-
bꝫ que subiācēt nature quā libertati volūtat̄is humane
Quā qꝫ vult hoc vꝑꝑ intelligere quō simul stet libertas volūta-
tis create cū īfallibilitate pꝑdestinacōis eterne. resoluendo ab
hoc vltio pꝑcedat pꝑ illos septē gradꝫ vsqꝫ ad primū. quod
primum pꝑncipiū pꝑfectissime cognoscit omnia pꝑ se īpꝑm
quod est verū certissimū. ex quo cetera predicta ratōci-
nando infallibiliter concluduntur. **S**icut autem diuine cog-
nitōis certitudo simul stat cum contingentia rerū cog-
nitay qꝫ simul est simplicissima ⁊ pꝑfectissima diuina sapie

tia sic vnitas simul stat cum multiformitate rationū 7 ite-
 arū ex eadem causa. Quia em̄ p̄fectissima ē. iteo distinctis-
 sime 7 perfectissime cognoscit vniuersa 7 singula. 7 illa om-
 nia distinctissime 7 perfectissime representat. 7 iteo singulorū
 dicitur habere rationes 7 itas tanq̄ rerum similitudines
 p̄fectissime expressiuas. Quia vero simplicissima est. iteo
 omnes similitudines ille sunt vnū in ipsa. Unde sicut deus
 vna virtute omnia p̄ducit ex tempore. s̄m omnimodā rerū
 integritatē. sic vna virtute omnia exprimit sempiternaliter.
 Et sicut vna ē in deo altissimo opatio actiua s̄m rem. dictū
 sur tamen plures rerū productōes ratōne pluralitatis pro-
 ductorū. sic vna est veritas vnius actus intelligentie in deo.
 dicunt tamen plures similitudinē ite 7 ratōes ratōne plu-
 ralitatis iteatorū vel existentū. vel futurorū vel possibilium.
 De autē ratōes vel ite licet sint vna veritas 7 lux in essen-
 tia. nō tamen dicunt esse vna ratio vel itea. Ratio em̄ vel
 itea dicit̄ vt ad alterum s̄m ratōem intelligēdi. **N**ominat
 em̄ similitudinē cogniti. que realiter tenet se ex parte rei. licet
 s̄m ratōem intelligēdi dicere videt̄ aliquid ex parte iteati.
 Si autē huius simile in creatura requiratur. dicendum q̄ hoc
 est ipsi⁹ exemplaris propriū. quia sicut dictū est. simul ē sim-
 plex 7 infinitū 7 perfectissimū. quo preintellecto cetera cōse-
 quēter innotescūt. Quia em̄ exemplar illd̄ est simplicissimū
 7 perfectissimū. iteo actus purus. Quia vero infinitū 7 im-
 mensum. iteo extra omne genus. Et hinc ē q̄ existēs vnus
 potest esse similitudo expressiua multorū.

Capitulū nonū

De voluntate dei et prouidentia.

De voluntate dei hec tenenda sunt. q̄ ipsa sic est rec-
 ta q̄ nullo modo possit obliquari. sic est efficax. vt
 nullo mō possit impediri sic ē vna vt tū multiformit̄ habeat
 significari. Significat em̄ diuina volūtas q̄ est volūtas bes-

neplaciti per voluntatē signi sūm quīq; differēcias signorū
que sūnt pceptio. prohibitio. consiliū. impletio. pmissio. sūm q̄
disponūt a volūtate beneplaciti quēcūq; in vniuerso sūnt
Est em volūtās dei prima ⁊ summa causa omniū specierū ⁊
motionum. Nihil em sit visibile aut intelligibile in ista co-
tius creature amplissimā quadā vniuersaq; republica qd̄
nō de illa imperiali aula summi impatoris aut iubeat aut
permittat sūm ineffabile iustit. premio ⁊ atq; penarū. retri-
butōnū ⁊ gratiarū. **E**t q̄ ista volūtās ratōne regulata di-
cit prouidentia. hinc est q̄ omnia que in vniuerso sūnt. agū-
tur ⁊ regunt diuina. prouidentia. que per omnia est terrefhen-
sibilis. q̄ nihil pcepit. prohibet. vel cōsulit nisi iuste. nihil agit
nisi bene. nihil permittit iniuste. **I**ntelligēcia autē ⁊ ratio pre-
dictorū hec ē. **P**rimū p̄cipiū q̄ sit sūme nobile. ⁊ volūtatem
habet et nobili mō habet. Cū gīt volūtās de se dicat illō sūm
q̄ i agētib; a pposito atcēdit regula rectitudinis et efficacia
operacionis necesse est q̄ **I**n deo sit rectissima et effi-
cacissima. **I**deo at rerū **E**st in deo volūtās ⁊ veri-
tas **I**ō efficacissima. quia a deo p̄positus in deo est volūtās ⁊
virtus sūe potestas. **E**t quia nō potest diuina volūtās care-
re veritate. ideo nō t̄m est recta. verūz etiā regula rectitudi-
nis. **Q**uia vero nullo modo potest capere v̄tute. ideo nō t̄m
est efficax. verū etiā fons ⁊ origo toti⁹ efficacit̄e. ita vt nihil
sine illa possit effici. nihil contra illam. possit fieri. nihil etiā
sit a quo valeat impedi. **E**t quia rectissima est. null⁹ potest
esse rectus nisi cōformet ei. **N**ullus autem potest ei cōfor-
mari nisi volūtās illa innotescat sibi. **O**portuit ergo volū-
tatē diuinā vt regulā rectitudinis notificari nobis. **R**ecti-
tudo autē quedam est necessitatis et hec est in faciendo bo-
num necessarium. et declinando malum. **Q**uedam autem
est perfectōis et hec est in super erogando vltra debitum. ⁊
sūm hoc innotescit nobis per triplex signum. scz p̄ceptio-
nem. prohibitionem. et consiliū. quorū quīdem significat.

diuinus beneplacitus acceptare tamen iustus quod sit secundum diuinum preceptum. quod declinat secundum diuinam prohibitionem. et adimplet secundum diuinum consilium. Signa vero hec infallibilia signa sunt diuine voluntatis ut est regula rectitudinis

Rursus quia efficacissima est nullo modo potest aliquis aliquid efficere nisi ipsa cooperante et coefficente. nullus deficere vel peccare potest nisi ipsa iuste deserente. Et secundum hoc duo sunt signa eius. scilicet impletio. quod signum voluntatis ut efficietis et permissio quod est signum voluntatis iuste deserentis. Iuste autem deserit. quia iustum est ut sic amministret res quas committit. ut non infringat leges quas indidit. et sic cooperetur rebus quas creauit. ut tamen eas agere. proprios motus sinat. Et ideo si liberum arbitrium ad utrumque veribile de lege nature in malum dimittat cedere. et non permittit nisi iuste.

Rursus et si per gratiam preueniat et sustinet nullum in iniusticiam facit ideo non agit in iniuste. nec omnino iuste secundum exigentiam meritorum. quia merita sufficiunt. sed gratis et misericorditer et quodammodo reuertitur est ex contumelia bonitatis sue. Cum ergo damnatus reprobat. operatur secundum iniusticiam. Quando vero preuenit secundum gratiam et misericordiam que non excludit iniusticiam. Quia ergo omnes secundum quod massa perditionis erant debebant damnari. ideo plures reprobat qui eligant. ut ostendat quod saluatio est secundum gratiam speciale. sed donatio secundum iniusticiam communem. Nullus ergo potest queri de diuina voluntate. quia omnia agit rectissime. imo in omnibus debemus gratias agere. et honorificare regimen diuine providentie. Si quis autem querat. Quare magis uni peccatori gratiam largiatur quam alteri. hic oportet silentium inponere humane loquacitati. et exclamare cum apostolo. O altitudo diuitiarum sapientie et scientie dei. que in comprehensibilia sunt iudicia eius et inuestigabiles vie eius. Quis enim cognouit sensum domini aut quis eius consiliarius fuit. aut quis prior dedit illi et retribuetur ei. Quia

nam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. Ipsi gloria
in secula seculorum Amen.

Sinit pars prima

Incipit pars secunda de creatura mundi.

Capitulum Primum

De productione mundi totalis

His summam preintellectis de trinitate dei.
dicenda sunt aliqua de creatura mundi.
Circa qua hec tenenda sunt in summa. videlicet
q[uod] vniuersitas machine mundialis p[ro]duc-
ta est in esse ex tempe. et de nihilo. ab vno primo p[ri]ncipio so-
lo et summo. cuius potentia licet sit immensa. disposuit ta-
men omnia incerto pondere. numero. et mensura. Nec gene-
raliter intelligenda sunt circa rez productione. ex quibus
et veritas colligitur. et error repudiatur. Per hoc em[en] q[uod] di-
citur ex tempore excluditur error ponentium mundum esse
eternum. Per hoc q[uod] dicitur de nihilo. excluditur error po-
nentium eternitatem circa p[ri]ncipium materiale. Per hoc q[uod]
dicitur ab vno p[ri]ncipio. excluditur error manicheor[um] ponentium
pluralitatem p[ri]ncipior[um]. Per hoc q[uod] dicit[ur] solo et summo
excluditur error ponentium deus p[ro]duxisse inferiores crea-
turas p[er] ministerium intelligentiar[um]. Per hoc q[uod] addit in
certo pondere numero et mensura. ostenditur q[uod] creatura e[st]
effectus trinitatis creatis subtriplici genere causalitatis. Ef-
ficietis. a quo est in creatura vnitas. mod[us] et mensura. Ex-
emplaris a quo est in creatura veritas. species. et numerus
Finalis. a quo est in creatura bonitas. ordo. et pondus.
Que quidem reperiuntur in omnibus creaturis tanquas
vestigium creatoris. siue corporalibus siue spiritualibus. si-
ue ex vtrisque c[om]positis. Ratio autem ad intelligentias pre-

effe-
Sano
Paulo

dictorū hec est. qz ad hoc q sit ordo pfect⁹ ⁊ status in rebus
 necesse est q omnia reducant ad vnū principiu. qd qntex
 sit primū vt det ceteris statu. ⁊ pfectissimū vt det ceteris om
 nib⁹ cōplemētis. Quoniā igit primū principiu in quo est
 stat⁹ nō potest esse nisi vnū solū. si mundū pducit. cū nō pos
 sit ipm pducere de se ipo. necesse est q pducat ipm ex nihilo
 Et qz pductio ex nihilo ponit esse post nō esse ex parte pro
 ducti. ⁊ immēsitatem in virtute pducēte ex parte princi
 pij. cū hoc sit soli⁹ dei necesse est q creatura mūdi sit pduc
 ta ex tempore. ab ipa virtute immēsa agēte p se ⁊ immedia
 te. **R**ursus quoniā principiu pfectissimū. a quo manat
 pfectio vniuersorū. necesse est agere a se. ⁊ fm se ⁊ ppter se. et
 qā nullo in agendo indiget extra se. necesse esse est q habe
 at intentōem triplicis causę respectu cuiuslibet creature. scz
 efficiētis. exēplaris. ⁊ finalis. Necesse est etiā omnē creatu
 ram fm hāc triplicem habitudinē cōparari ad causam pri
 mā. Omnis em creatura cōstituit in esse ab efficiēte ⁊ cōfir
 mat ad exēplar ⁊ ordin finē. ac per hoc est vna. vera
 bona. modificata. speciosa. ordinata. mensurata. discreta. et
 pōterata. est em pōdus inclinatio ordinatiua. Et hec quidē
 generaliter dicta sunt de omni creatura siue corporea siue i
 corporea. siue ex vtriusqz cōstituta. sicut est natura humana
 Capitulum Secundum.

4 De natura corporali quantum ad fieri
Natura vero corporea vobis consideranda est q̄tum
 ad fieri. ⁊ q̄tum ad esse. ⁊ q̄tum ad operari. De na
 tura vero corporea quantum ad fieri hec specialiter tenenda
 sunt. scz q sex dieb⁹ sit in esse pducta. itaq in principio ante
 omnē diē creauit de⁹ celū ⁊ terrā. **P**rima vero die formata
 est lux. scda firmamentū factū ē in medio aquarū. tertia die
 septe sunt aque a terra. ⁊ cōgregate in locū vnū. quarta ve
 ro die celū ornatū est luminarib⁹. quinta aer ⁊ aqua vola
 tilib⁹ et piscib⁹. sexta terra animalib⁹ ⁊ homib⁹. septima

D

Unde in illis septem diebus quasi seminaliter precessit distinctio
omnium temporum. que explicantur per decursum septem
etatum. Et hinc est quod sex diebus operum additur septimus
quietis. qui dies non scribitur habere vesperam. non quia non
habuit dies illa noctem succedentem. sed ad prefigurandum
animarum quietem. que nunquam habebit finem. Si autem di-
ceretur alio modo quod omnia essent similis facta. tunc omnes
hii septem dies ad considerationem angelicam referent. Tercium
tamen primus modus dicendi est magis scripture personarum
et autoritatum sanctorum. et qui precesserunt. et etiam qui secuti
sunt beatum Augustinum.

Capitulum tertium.

De natura corporali quantum ad esse.

De natura vero corporea quantum ad esse tenens
dum est quod corporalis mundi machina tota consti-
tuitur in natura celesti et elementari. ita quod celestis di-
stincta est in tres celos principales. scilicet empyreum cristallinum
et firmamentum. Intra firmamentum autem quod est celum
stellatum continentur septem orbes septem planetarum. qui sunt
saturnus. iupiter. mars. sol. venus. mercurius. luna. Natura
vero elementaris in quatuor elementis distinguitur. signis
aeris. aque. et terre. et sic procedendo a summo cardine celi usque
ad centrum terre decem concurrunt orbes celestes et quatuor
specie elementares. ex quibus integratur et constituitur
tota machina mundi sensibilis. distincte. perfecte. et ordina-
te. Ratio autem ad intelligentiarum predictorum hec est. quia cum
natura corporalis ad perfectum sui et expressione sapientie multiformis
principii requirat multiformitatem formarum. sicut apparet
in mineralibus. plantis et animalibus. necesse fuit ponere aliquam corpora
simplicia. quod multiformiter possent misceri ad introductum forma-
rum multiformium. et talis est natura subiecta diversitati. et hec est
elementaris. Necesse etiam fuit fieri naturam per quam haberent hec
diversa in mixto conciliari. et talis est natura elongata a contrariis

etate .cuiusmodi est natura lucis et corporis super celestis

Et quoniam mixtio fieri non potest nisi ex contraria agentia et patientia. ideo necesse fuit duplicem contrarietatem fieri in elementis. scilicet quantum ad qualitates acti-
uas. que sunt calidum et frigidum. et quantum ad passiuas. que sunt humidum et siccum. Et quia quodlibet elementum agit et patitur. ideo quodlibet habet duas qualitates. unam actiuam et aliam passiuam. ita tamen quod unam principalem et propriam ac per hoc necesse est tamen quattuor esse elementa secundum quattuor qualitates predictas quadrupliciter combinatas. Natura autem celestis autem est uniformis et immobilis. et hec est empyreum. quia lux pura. aut mobilis et multiformis et sic est firmamentum. aut mobilis uniformis. et sic celum medium inter empyreum et stellatum. quod est celum cristallinum. Quartum membrum. scilicet quod sit multiforme et immobile non potest stare. quia multiformitas disponit ad motus varietatem. non ad uniformem quietem. Sunt igitur tres celi. quorum primum per totum est luminosum. scilicet empyreum. secundum per totum perspicuum. scilicet cristallinum tertium ex utroque compositum. scilicet firmamentum. Cum igitur tres sint celi incorruptibiles. et quattuor elementa variabilia. ut fiat obiecta conexio. concordia. et correspondencia. disposuit decem septem orbem planetarum. quod sua varietate motuum et incorruptibilitate formam quasi quoddam vinculum essent. et iunctura inferiorum elementarum orbium et superiorum celestium ad perficiendum et decorandum uniuersum. quod secundum numerales proportionem ordinatum dicitur et conexum. octauo celestium orbium et quaternario elementorum. reddentibus ipsum proportionem tam pulchrum quam perfectum et ordinatum. ut suo modo suum reparet principium.

Capitulum quartum

De natura corporali quantum ad operari influere.
Et natura corporali quantum ad operari hoc tenendum est. scilicet quod celestia influunt in terrestria et elementaria quantum ad

D ij

distinctiua significacōem temporum. s. dierum mensium. et
annorū. Sic enim dicit scriptura q̄ sint in signa ⁊ tempora
⁊ dies et annos. Influnt etiam q̄ntuz ad effectiua pduc
tōem rerum generabilium ⁊ corruptibilium. s. mineralium. ve
getabilium. sensibilibus. ⁊ corporum humanorum. Sic tñ
sunt in signa temporum ⁊ regimē operatōnum. vt nō sint
certa signa futurorum cōtingentium. nec influant sup libe
rum arbitrium per vim cōstellatōnum. quam dixerunt ali
qui philosophi esse fatum. Ratio autem ad intelligētiā
pdictorū hec est. Quia cū in corporibus celestib⁹ propter p
ximitatem ad primum principium sit lux. motus. calor. ⁊ vir
tus. Lux ratōne sue forme ⁊ speciei. Motus respectu superi
oris influentis. Calor respectu inferioris nature suscipiētis
Virtus vero omnib⁹ modis predicis. Cum inq̄ ita sit. celestia
corpora per lumen ⁊ motum sunt in distinctōes tempo
rum. s. diei scdm lucem solis ⁊ motum firmamenti. mensis
scdm motum lune in circulo obliquo. anni scdm motum so
lis in eodem circulo. temporū vero scdm varium planetarū
motum. distātia ⁊ concursus. ascensum ⁊ descensum. retro
gradatōem ⁊ statum. ex quibus oritur diuersitas in t̄pib⁹
Per virtutem autē ⁊ calorem influūt ad productōem eorum
que ex elementis generant. excitando. promouendo. concili
ando. ita q̄ scdm conciliatōem contrariorū ab equalitate
remotam influūt in mineralia. scdm conciliatōem ab equa
litate minus longinquam in vegetabilia. scdm conciliatōz
equalitati proximantes in sensibilia. scdm vero conciliatōz
equales in corpora humana. que disposita sunt ad nobilissimam
formam que est anima rationalis ad quam ordinat⁹
⁊ terminatur appetitus omnis nature sensibilis ⁊ corporalis
vt per eam que est forma ens. viuens. sciens ⁊ intelligēs
quasi ad modum circuli intelligibilis reducat⁹ ad suum
principium in quo perficiatur et beatificetur. Et qm̄ in
illud tendit per liberum arbitrium. iteo quantum ad arbitriū

erij libertatem precellit omnem virtutem corporalem. ac per
hoc cuncta nata sunt sibi seruire. nihil aut sibi domiari ha-
bet nisi solus deus. nō satum suę vis positōis siturum. Et
propterea indubitanter verum est q̄ sumus finis oīm eorū
que sunt. ⁊ omnia corporalia facta sunt ad hūmanū obseq̄
um. vt ex illis omnibus accendatur homo ad laudandum
⁊ amandum factorem vniuersorum. cuius prouidentia eūc
ta disponunt. Nec autem sensibilis corporalium machina
est tanq̄ quedam domus a summo opifice homini fabri-
cata. donec ad domum veniat nō manufactam in celis. vt
sicut anima modo ratōne corporis. ⁊ status meriti nunc est
in terris. sic aliq̄ndo corp⁹ rōne aīme ⁊ stat⁹ p̄m̄i sit i celis.

Capitulum q̄ntū De mō describēdi p̄dictā i sacra scrip.

Hic iam dictis colligit q̄ sicut deus res ordinate con-
didit quantū ad tempus. et ordinate disposuit q̄n-
tum ad situm. sic etiam ordinate gubernat quātū
ad influentiam et scriptura ordinate narrat quantum
ad doctrine sufficientiam. licet non ita explicitē describat di-
stinctōnem orbium. nec celestium. nec elementariū. ⁊ parū
aut nihil dicat de moribus ⁊ virtutibus corporū superiorum
⁊ de mixtionibus elementorū ⁊ elementatorum. ⁊ qd̄ plus ē
nihil explicitē narrat de conditōne supernorum spirituum
maxime cum describit istud vniuersum in esse productum.

Ratio autem ad intelligentiam predictorū hec est.

Quia cum primum principium reddat se nobis cognosci-
bile et per scripturam et per creaturam. et per libz creature
se manifestat vt principium effectuum. per librum scriptu-
re vt principium reparatiuum. et principium reparatiūz
non potest cognosci nisi cognoscatur et effectuum it̄cosa-
era scriptura licet principaliter agat de operibus re-
paratōis. debet nihilominus agere de opere conditōis
inquantum tamen ducit in cognitōnem primi principij
efficientis et reficientis. et it̄co ipsa est cognitio sublimis et

Dij

salutaris. Sublimis q̄ d̄ primo p̄cipio effectiuo. q̄d ē d̄
creator. Salutaris q̄ d̄ primo p̄cipio reparatiuo. q̄d ē
xp̄us saluator et mediator. Rursus q̄ sublimis est. utpote
q̄ agit d̄ p̄mo p̄cipio 7 ente summo. it̄o non d̄scēdit
ad scribendas speciales entium naturas motus virtutes 7
differentias. s̄ stat in quadam generalitate. in qua implica-
tur specialia. d̄scribendo sc̄z conditōem mundi quantū ad
dispositōem 7 influentiam. quo ad naturam luminisam.
opacam. et per viam in generalitate quadam. Et quoni-
am primum p̄cipium d̄ quo agit habet in se ordinē na-
ture in existendo. ordinem sapientie in disponendo. ordinē
bonitatis in influendo. ita q̄ ordo nature habet in se simul-
tatem 7 equalitatē. ordo sapientie cōsistat prioritātē 7 po-
steritatem. ordo influētie supioritatē 7 inferioritatem. It̄o
ad insinuandum ordinem nature d̄terminat scriptura iux-
ta q̄d t̄cum opari dec̄bat q̄ in p̄ncipio ante temporis d̄-
cursum fuerit illa triplex natura d̄ non esse in esse produ-
ta. cum dicit. In p̄ncipio creauit d̄us celum 7 terram. et
spiritus d̄i ferebatur super aquas. Ubi nomine insinua-
tur natura luminosa. nomine terre natura opaca. nomine
aque natura peruiā. siue perspicua. siue cōtrarietati subiec-
ta. siue supra cōtrarietātē eleuata. Ubi etiam insinuat trini-
tas eterna. s̄. pater in nomine d̄i creantis. filius in nomine
p̄ncipij. sp̄s sanctus in nomine sp̄s d̄i. Res̄c̄ intelligēdū
est illud q̄d dicit. Qui r̄iuit in eternum creauit omnia siml̄
non q̄ ea creauit in chaos omnimod̄e confusionis sc̄dm q̄
finxerunt poete. cum produxerit hanc triplicem naturam
summam in summo. mediam in medio. 7 infimam in inf̄-
mo. nec etiam creauit in esse omnimod̄e distinctōis. cum ce-
lum esset perfectum 7 terra incomp̄sita. natura vero media
quasi medium tenens nondum esset ad perfectam distinc-
tōem d̄ducta. Ad insinuandum autem ordinem sapi-
ent̄e in disponendo d̄terminat q̄ hec triplex natura non

simul fuit distincta et ornata. sed iuxta triplicis nature cre-
ate exigentiam per triduum distincta. et per triduum alio
ornata. ut sicut deus in principio triplicem naturam simul
creavit in primordio temporis. sic successione temporis in tri-
plici mensura temporis scilicet triplicis diei triplicem faceret di-
stinctionem nature triplicis create. Et rursus in alio triduo
triplicem ornatum triplicis nature distincte. Ad insinuan-
dum vero ordines bonitatis in influendo. determinat quod
hec triplex natura collocata est in mundo secundum sub. medium
et supra. iuxta suam dignitatem et influentiam. Et quia lu-
minosum plurimum habet de specie. ideo sibi debetur circumse-
rentia. Quia vero opacum minimum habet de specie. ideo sibi
obetur centrum. Sed quia natura peruia tenet medium ideo
medium sortita est situm. Et quam natura corporis perui et
perspicui communis est nature celesti et elementari. et rursus
luminosa utriusque convenit. ideo recte dicitur firmamentum factum
in medio aquarum non quod aque super celos sint aque fluxibiles
frigide. graves. et corruptibiles. sed quod subtiles et incorruptibi-
les et perue. et super omnem contrarietatem sublimata. ac per
hoc celestis nature. et in celestibus collocande ratione nobi-
litate forme collocantur etiam ratione virtutis et influentie
Quia enim omnis actio corporalis in rebus inferioribus regulam
originem et vigorem sumit a natura celesti. cum due sint qua-
litates actiue. scilicet calidum et frigidum. et aliquod sit celum
principaliter influens in calidum. sicut celum sydereum ratio-
ne luminositatis. congruum fuit quod aliquod influeret super fri-
gidum. et sic crystallinum. Et sicut celum sydereum licet
influat ad calorem. non tamen est formaliter calidum. sic
etiam celum quod dicitur aqueum siue crystallinum non
est essentialiter frigidum. Unde quod sancti dicunt quod aque
sunt ibi constitute ad reprimendum calorem superiorum
corporum etc. consimilia. non secundum formalem predicationem sed secundum esse

aque
subtiles
et incorruptibiles

cientiam et influentiam sunt intelligenda. Competit ergo
conditio creature secundum ordinem predictum et ordini creatricis sa-
pientie et diuine scripture que est scientia sublimis. **Rur-**
sus quia ipsa est scientia salutaris ideo non determinat de ope-
re conditoris nisi propter opus reparationis. Et quoniam angeli sic
conditi sunt ut labentes nullatenus reparentur. sicut a pares-
bit insequentibus. ideo taceat secundum litteram exteriorum angelorum
lapsus et conditio. quia non debebat subsequi reparatio. **Quia** vero
sublimitatem sacre scripture non debebat propterea reticere de
conditione sublimissime creature. ideo sic sacra scriptura de-
scribit rerum conditiones. inquit quod exigit scientia subli-
mis et salutaris. ut tamen secundum spiritualem intelligentiam tota
conditio literaliter descripta spiritualiter referat ad describen-
dam hierarchiam et angelicam et ecclesiasticam. ideo secundum spiritu-
alem intellectum. describit in illis tribus naturis primo per-
ductis hierarchia angelica nomine celi. et ecclesiastica nomine
terre. et gratia per quam irrigatur vtraque nomine aque.
Rursus per septenarium numerum dierum intelligitur
septiformis ecclesie status secundum decursum septem etatum.
Per eundem etiam septenarium intelligitur septiformis conuer-
sio angelorum a creatura ad deum. **Et** sic ex predictis
apparet sufficientia et veritas scripture in diuersis opinionibus
sanctorum. scilicet Augustini et aliorum qui sibi non con-
tradiciunt cum vere sint si recte intelligantur.

Capitulum sextum.

De productione supernorum spirituum.

Consequenter vero agendum est de natura spirituum
ali et incorporea. cuiusmodi est angelica. de qua
considerare oportet quantum ad conditionem super-
norum spirituum. quantum ad ruinam demonum. et quan-
tum ad confirmationem bonorum angelorum. **Sciendum**
est igitur quod angelis a primordio sue conditionis quattuor
sunt attributa. scilicet simplicitas essentie. personalis

discretio propter rationem in seam. memoria intelligentia et voluntas. et libertas arbitrii ad eligenda bona et respuenda mala. Nec autem quattuor attributa principalia. alia quattuor comitantur. scilicet virtuositas in operando. officiositas in ministrando. perspicacitas in cognoscendo. et in mutabilitas post electionem siue in bono siue in malo. Ratio autem ad intelligentiam predictorum hec est. Quia primum principium hocipso quod primum. omnia ex nihilo produxit. ideo non tantum prope nihil. sed etiam prope se. non tantum substantiam a se longinquam. scilicet naturam corpoream producere debuit verum etiam propinquam. et hec est substantia intellectualis et in corporea. que hocipso quod deo similima est. simplicitate habet nature. et discretionem personalem ut deo assimiletur ex parte substantie siue communis siue indiuidue. Habet etiam in mente imaginem trinitatis secundum memoriam. intelligentiam et voluntatem. Habet etiam voluntatis libertatem. ut assimiletur deo ex parte potentie siue naturalis siue electiue ut sic potentia naturalis in signata sit de imagine electiua vero arbitrii libertate. Nequa enim perueniret meritorie ad premium gloriosum quod facit quemquam beatum nisi haberet liberum voluntatis arbitrium. hoc autem esse non potest nisi in substantia rationali. quam comitantur memoria. intelligentia. et voluntas. Ubi autem est ratio. oportet quod sit rationalis nature substantia indiuidua. necesse est etiam quod sit substantia spiritualis et incorporea. ac per hoc simplex. carens omni diuisione quantitativa. Talis autem substantia hocipso quod simplex est. virtuosa est in operando. hocipso quod virtuosa est et personaliter discreta. competit ei distinctio officij in ministrando. hocipso quod simplex et virtuosa competit ei perspicacitas in discernendo. hocipso autem quod perspicax et simplex est habens intellectum deiformem. ideo stabilitatem habet post electionem in electo. siue in bono siue in malo. Et hec conditiones ipsam generalem conditionem supernorum

D apostasia demonum.

D apostasia vero demonum hoc est tenendum. scz
q̄ deus angelos omnes fecit bonos. tñ medios in-
ter se summum bonum 7 cōmutabile bonū quod
est creatum. ita q̄ si duerterent ad amandum qd̄ est supra
ascenderēt ad statum gratie 7 glorie. Si vero ad bonū cō-
mutabile qd̄ ē infra. hoc ipso ruerēt in malum culpe 7 pene
q̄ non est de deus peccati sine de core iusticie. **P**rimus autē lu-
cifer inter angelos. p̄sumēs de priuato bono. priuatā appe-
cit excellentiā. volēs aliis superferri. 7 itco cecidit cū ceteris
p̄sencientib⁹ sibi. **C**adēs at̄ factus ē ipenitēs obstinat⁹ et ex-
ceatus. 7 exclusus a dei contemplatōe. 7 de ordinat⁹ in opatō
ne. toto nites conamie ad subuertendū hominē per tēptatō
nē multiplicem. **R**atō autē ad intelligenciā p̄dictorū hec ē
Quia cū primū principiu sit summe bonū. nihil facit nisi qd̄
sit bonū. q̄ a bono nō p̄cedit nisi bonū. q̄ tñ sit ab ipso hoc
ipso minus ē eo. 7 itco nō potest esse summe bonum. **F**uit igit̄
tur angel⁹ a deo cōditus. bon⁹ quidē s̄ nō summ⁹. p̄ficiēd⁹
tñ si affectu tēderet in summum. **E**t qm̄ p̄ libez arbitriū vo-
lūtatis poterat tēdere in bonū summū. vel conuerti ad bo-
num priuatum. **L**ucifer sue pulcritudinis 7 altitudinis cō-
sideratōne excitatus ad se diligendū 7 suū priuatu⁹ bo-
num. p̄sumpsit de altitudine habita. 7 ambiuit excellenti-
am propriam. non tamen obtentam. ac per hoc p̄sumen-
do p̄ficiuit se sibi principium summum in seipso gloriando
7 ambiendo. p̄ficiuit se sibi summum bonum in seipso quies-
cendo. **C**um autē ipse nec esset summū principium. nec sum-
mum bonum. necesse fuit ut in ordinato ascensu appetito.
descensu rueret pariratione. 7 omnes in hoc consentientes
Et quia non est de deus peccati sine de core iusticie. itco sta-
tim cum cecidit in peccatum cum ceteris adherentibus sibi
perdidit locum summum. s. celum empyreum descendens

ad imū. scilicet caliginosus aerē. vel ifernū. ita q̄ laps⁹ i culpā fuit
per liberū arbitrium. lapsus vero in penā per diuinū iudici
um. Et q̄ imutabilitatem habuit post electōez i deo statim
obstinatus est in malo. ⁊ per hoc excecatus a vero. ⁊ de ordia
tus est in operatōe. et infirmatus in virtute. i deo volūtas ei⁹
impia. et actio auersa a deo. cōuersa est ad hominis odiū et in
uidiam. et p̄ spicacitas ratōnis a vero lumine excecata. con
uersa est ad deceptōes per diuinatōes et cautelas. et officio
sitas in ministrādo a vero misterio amota. Puerſa est ad tēp
tamenta. et virtuositas immutata et coartata quātum per
mittit. Puerſitur ad miracula faciēda per trāsmutatōes re
pentinas. quas facit circa corporeas creaturas. Et q̄ hec
oīa fuerūt deordinata p̄ volūtatē de priuatā p̄ superbiam. i deo
hec omnia puerſit ad fomentū sue superbie querens abho
minib⁹ colī et honorari et adorari ad modū dei. Hinc est q̄
oīa male agit. qd̄ tamē iusto iudicio de⁹ p̄mittit ad vīdictā
malefactorū. laudē deo bonorū. sicut apparebit p̄ finale iudiciū

Capitulum octauum

De confirmatōe bonorum angelorum.

De confirmatōe vñ bonorum angelorum tenē
dum est. quod sicut angeli deo auersi statim sunt
obstinati per impenitentiam. sic angeli ad deum p̄
uersi statim fuerunt confirmati per gratiam et gloriam in
voluntate perfecte illuminati in ratōne scdm̄ cognitōez
matutinam et vespertinam. perfecte fortificati in virtute. si
ue motiua siue operatiua. perfecte ordinati in operatōe. si
ue contemplatiua siue ministratiua. et hoc secundum tripli
cem hierachiam. s. sup̄remam. mediam et infimam. Ad su
premam autem spectant throni. cherubin et seraphin.

Ad mediam autem dominatōes. virtutes potestates
Ad infimam vero principatus. archangeli. ange

li. ex quibus plurimi sunt in ministerium missi. et ad custodi-
am hominum deputati. quibus ministrant. purgando. illu-
nando. et perficiendo secundum imperium voluntatis dei. **Ra-**
tio autem ad intelligentiam predictorum hec est. Quia cum ange-
li propter expressam similitudinem et propinquitatem ad pri-
mum et summum principium habeant intellectum deiformem
et immutabilitatem post consensum ex libertate arbitrii. di-
uina superueniente gratia ad summum bonum conversi. cum to-
taliter in deum tenderet. per gloriam suam ut confirmati pariter et
perfecti ideo quantum ad voluntatem fuerunt stabiles et felices
quantum ad rationem perspicaces. ita ut non tantum cognosceret
res in proprio genere. sed etiam in ipsa arte eterna. ac per hoc
non tantum haberent cognitionem vespertinam sed etiam ma-
tutinam. vel etiam diurnam. propter illius lucis plenitudinem
et omnimodam puritatem. respectu cuius omnis creatura me-
rito potest dici tenebra. **Quantum** autem ad virtuositatem per-
fecte fortificati siue in imperando siue in exequendo. siue in
contemplando. vel assumpto corpore vel etiam non assumpto
Quantum vero ad operationem perfectissime ordinati. ut iam
non possint deordinari. nec ascendendo ad contemplationes
dei nec descendendo ad ministerium homini. quia cum
deum facie ad faciem contemplerent. quocumque mittantur intra
deum currunt. **Aguntur** enim et agunt secundum ordinem hier-
archicum in eis iniciatum per naturam. et consummatum per
gloriam. que stabiliendo liberi arbitrii veritatem. illustra-
uit perspicacitates. ordinavit officiositatem. et roboravit virtu-
tem secundum quattuor attributa superius nominata. **Perspi-**
cacitas autem rationis in contemplando autem principaliter respi-
cit ad maiestatem divinam venerandam. aut ad veritates
intelligendam. aut ad bonitatem delectandam. et secundum hoc
sunt tres ordines in prima hierarchia. scilicet troni. ad quos
spectat reverentia. cherubin ad quos sapientia. et seraphim.
ad quos spectat benivolentia. **Ad perfectam** autem virtuositatem spec-

tat virtus imperatiua. virtus executiua et virtutes ex-
peditiua. **P**rima ad dominatiōes. secunda ad virtutes
tertia vero ad potestates spectat. quarum est arcere potesta-
tes cōtrarias. Ad perfectam vero officiositatem spectat re-
gere. reuelare. et releuare. **P**rimum est principatus. secundū
archangelorū. tertium angelorum: quia custodiunt ne stan-
tes cadant. et cāntes adiuant vt resurgant. Et sic patet
q̄ hec omnia sunt in beatis angelis s̄m plus et minus gra-
datim a superioribus descēdēdo vsq̄ ad ima. Ordo autē.
et nominari debet ab eo quod excellenti⁹ accipit in munere

Capitulum nonum

De productiōe hominis quantum ad spiritum.

Post naturam vero corpoream et in corpoream dicē-
da sunt aliqua de natura ex vtriusq̄ composita

Primo ex parte mentis. secundo ex pte carnis. ter-
tio ex parte totius hominis. **D**e anima igitur rationali
hec in summa tenenda sunt s̄m sacram doctrinam. scz q̄ ip-
sa forma ens. viuens. intelligens. et libertate vtens. **F**orma
quidē ens non a se ipsa nec de diuina natura. sed a deo de
nihilō per creatiōem in esse reduci. **F**orma autem viuens
non ex natura extrinseca sed se ipsa. non vita mortali sed
vita perpetua. **F**orma vero intelligens. non tamen creatam
sed etia3 creatricem essentiam. ad cuius imaginem facta est
per memoriam intelligentiā et voluntatem. **F**orma liberta-
te vtens. q̄ semper est libera a coactiōe. A miseria vero et co-
actione libera fuit in statu innocentie. licet non in statu na-
ture lapsē. Nec libertas a coactiōe nihil aliud est q̄ facul-
tas voluntatis et ratiōis. que sunt potentie anime princi-
pales. **R**atiō autem ad intelligentiam predictorū hec
est. Quia cum primum principium sit beatissimū et beni-
uolentissimū. iteo sua summa beniuolētia beatitudinem. su-
am communicat creature. non tantum spiritali et proxi-
me. sed etiam corporali et longinque

Corporali tamen

¶

libras
a roati
anc

et longinque communicat mediate quia lex diuinitatis hec est ut
in finita per media reducantur ad summa. Et ideo non tantum
non spiritum angelicum et separatim fecit beatificabile. sed etiam
spiritum comitum sed humanum. Est igitur anima ratio
nalis forma beatificabilis. Et quia ad beatitudinis premi
um peruenire non est gloriosum nisi per meritum. nec mereri
contingit nisi in eo quod voluntarie et libere sit. ideo anime ra
tionali libertatem arbitrii dari oportuit per remotiorem omni
coactionis. quia hoc est de natura voluntatis ut nullatenus pos
sit cogi. licet per culpam misera efficiatur et serua peccati. **Rur**
sus quia forma beatificabilis est capax dei per memoriam intel
ligentiam et voluntatem. et hoc est esse ad imaginem trinita
tis propter unitatem in essentia et trinitatem in potentiis. ideo
animam hominis necesse fuit esse intelligentem deum et omnia
ac per hoc imaginem dei in signitatem. Et quia nihil beatum
potest beatitudinem amittere. nihil poterat esse beatificabi
le nisi esset incorruptibile et in mortale necesse igitur fuit ani
mam rationalem in mortali vita de sui natura esse viuentez
Postremo quia omne quod ab alio beatificabile est et in mortale
est mutabile secundum bene esse. et incorruptibile secundum esse. ideo ani
ma nec a se est. nec de diuina natura. quia mutabilis. nec p
duca de aliquo. nec per naturam generata. quia est immorta
lis et incorruptibilis. et ita hec forma non potest per generati
onem esse introduci. quia omne naturaliter generabile. est na
turaliter corruptibile. Et his apparet qualiter finis beati
tudinis necessitatem imponit predictarum conditionum ipse
anime ad beatitudinem ordinate. **Q**uia autem ut beatificabi
lis est immortalis. ideo cum vnitur corpori mortali. potest ab
eo separari. ac per hoc non tantum forma est. verum etiam hoc ali
quid. et ideo non tantum vnitur corpori ut perfectio. verum etiam
ut motor. et sic perficitur per essentiam. quia mouet pariter per potentias
Et qui ipse non tantum dat esse. verum etiam viuere et sentire
et intelligere. ideo potentiam habet vegetatiuam et sensitiuam

ita q per potentiam vegetatiuā generat. nutrit. ⁊ augmen-
tat generat vt quid. nutrit vt quale. aug. ⁊ tat vt qtu. Per
sensitiuā vero apprehendit sensibilia. ⁊ enit app. rehenſa. cō-
ponit ⁊ diuidit retenta. Apprehēdit quideꝫ per ſensitiuā ex-
teriorē quinqꝫ partitaz ſm correſpō. ⁊ ntiā ad quāqꝫ mū-
di corpora p̄cipalia. retinet p memoriā. cōponit ⁊ diuidit
per ſantaſiam. q eſt prima virtus collatiua. Per intellecti-
uam autē diſcernit verū. refugit malum ⁊ appetit bonū. Ele-
rum quideꝫ diſcernit per rōnale. malū repellit per irāſcibilē.
bonū appetit per cōcupiſcibilē. Rurſus qꝫ diſcretio eſt veri
cognitō. fuga et appetitus eſt affectio. itco tota anima diui-
ditur in cognitiuā ⁊ affectiuā. Amplius qm cognitō ve-
ri eſt duplex. vel veri vt veri. vel veri vt boni. ⁊ hoc vel eter-
ni qd eſt ſupra animam. vel temporalis qd eſt infra. hinc eſt
q potentia cognitiua vtpote intellect⁹ ⁊ ratiō diuidit ita q
intellectus in ſpeculatiuū et practicum. ratio in ſuperiorem
portionem ⁊ inferiorem. que potius noīnāt diuerſa officia
q diuerſas potētiā. Poſtco qm appetitus dupliciter po-
teſt ad aliquid ferri ſz ſm naturalem inſtinctum. vel ſcōm
deliberatōnem et arbitrium. hinc eſt q potētiā affectiua di-
uiditur in voluntatem naturalem ⁊ voluntatem electiuā
q propria voluntas dicitur. Et qm talis electō indiſſrens
eſt ad vtramqꝫ partem. itco eſt a libero arbitrio. Et qm hec
indiſſſrentia conſurgit ex de liberatōne p̄ambula ⁊ volū-
tate adiuncta. hinc eſt q liberum arbitrium eſt facultas ra-
tōnis et voluntatis. ita quod ſicut dicit beatus Auguſtin⁹
omnes predictas ratiōnales potētiā comprehendit. At
enim. Cum de libero arbitrio loquimur. non de parte anie
loquimur. ſz certe de tota anima. Ex concurſu namqꝫ illa-
rum potētiā ratiōnis ſupra ſe ipſam redeuntis. et volun-
tatis concomitantis conſurgit integritas libertatis. que ē
p̄cipium meriti vel de meriti ſm electōnem boni ⁊ mali.

Capitulum dccimum.

¶ ii

4 De productione hominis quantum ad corpus.

Otenenda sunt hec scdm doctrinam sci dei orthodoxe videlicet qd corpus primi hominis sic conditum sit it 7 de limo terre formatum. vt. tamen esset anime subiectus 7 suo modo proporcionabile in 3 quantum ad completio- nem equalem. quantum ad organizatōem pulcherrimam 7 multiformem. 7 quantum ad stature rectitudinem. Sub- iectum aut vt esset obtemperans sine rebellione. esset etiam propagans 7 ppagabile sine libidine. esset vegetabile sine de- fectone esset 7 immutabile ad omnimodā incorruptōz nō i- terueniente morte. 7 fm hoc datus ē sibi locus paradisi ter- restris in habitatōz tranquillam. formata est mulier de late- re viri in consortium 7 adiutorium ad propagationem in- maculatam. datum est lignum vite ad vegetatōnem conti- nuam. 7 tandem ad immutatōez perfectam. per in mortali- tem perpetuam. **R**atio aut ad intelligentiam predicto- rum hec est. Quia cum primum principium sit in producē- do potentissimū sapientissimum 7 optimum. 7 in omnibus effectibus suis hoc aliquo modo manifestet. potissime debet hoc manifestare in vltimo affectu 7 nobilissimo. cuiusmo- di est homo. quem inter ceteras creaturas produxit vltimo vt in hoc potissime appareret 7 reluceret diuinorū operum consummatio. **U**t igitur in homine manifestaret dei po- tentia. iteo fecit eū ex naturis maxime distantibus. coniūc- tis in vnā personam 7 naturam. cuiusmodi sunt corpus 7 anima. quarum vnum scz corpus est substantia corporea alterum vero scz anima. substantia spūalis 7 in corporea que distant maxime in genere substantie. **U**t vero ibidem manifestaretur dei sapientia. fecit tale corpus qd proportōem suo mō hret ad aīaz. **Q**m ergo corp⁹ vnū aīe vt pscicti 7 mouenti. 7 ad beatitudinē sursum tendenti. id vt cōform arēt aīe viuificati habuit cōplexionē eāle. nō a pōtere vel mole

sz ab eqlitate naturalis iustitie. q̄ disponit ad nobilissimuz
 modū vite. **E**t autē cōformaret mouētū p̄ multiformitates
 potēciar. habuit multiformitatē organoz cū summa venu-
 state 7 artificioſitate 7 ductibilitate. sicut patz ī facie. 7 ī ma-
 nu. q̄ est organū organoz. **E**t autē conformaret aīe sursum
 tendētī ad celū habuit rectitudinē stature 7 sursum erectū
 caput. vt sic corp̄alis rectitudo attestaret rectitudini men-
 tali. **P**ostremo vt in homīe manifestaret dei bonitas et
 beniuolentia. iō fecit hominē absqz omni macula 7 culpa
 7 absqz omni pena siue miseria. **C**ū em̄ primū p̄cipium si-
 mul sit optimū 7 iustissimū. qz optimū nō debuit facere ho-
 minē nisi bonū ac p̄ hoc innocētē 7 rectū. **Q**uia x̄o iussit
 mū. nō debuit infligere penā ei q̄ nullū oīno habebat p̄c̄m.
 ac p̄ hoc illi aīe rōnali tale corp⁹ cōstituit. qd̄ sibi esset ita ob-
 tēperās. vt nulla esset in eo pugna rebellionis. nulla p̄ni-
 tas libidis. nulla iminutō vigoris. nulla corruptio mortis
Ita etiā esset aīe cōforme. vt sicut aīa erat innocēs. 7 tñ pote-
 rat cadere in culpā. sic corp⁹ esset ipassibile 7 tñ posset cadere
 in penā. 7 iō poterat nō mori 7 poterat mori. poterat habere
 sufficiētā. 7 poterat hrē indigētā. poterat obtēperare. 7 po-
 terat habere rebellionē 7 pugnā. **E**t propterea in statu illo
 corp⁹ erat tale vt ab eo fieret decisio seminalis. ad ppaga-
 tōz plis. p̄ amminiculū sexus muliebris pariter 7 cōprince-
 p̄antis. Fieret etiā humoris nutrimentalis consumptō p̄ ac-
 tōz caloris. Fieret nihilomin⁹ restauratō per alimētū lig-
 nor̄ paradisi. restauratō seu preseruatō per lignū vite hu-
 mido radicali. qd̄ qdē lignū hāc x̄tutē habuit. ob quaz ve-
 dicit Aug⁹. fuit nō solū in cibū. vey etiam in sacramētū.
Incorruptō igit̄ 7 immortalitas corp̄is atqz p̄cipaliter ve-
 niebat ab aīa. sicut a cōtinente 7 influētē. a corp̄is bona et
 equali cōplexione. sicut a disponētē 7 suscipiētē. a ligno autē
 vite sicut a vegetatē 7 amiculatē a reginīe vero diuīe pui-
 dentie. sicut interius conseruante 7 exterius protegente.

¶ in

Capitulum vntdecimū.

De productōe hominis q̄eum ad totum coniunctum
E toto autē homie in paradiso collocato hec tenen
da sunt. videlicet q̄ datus est ei duplex sensus. s. in
terior 7 exterior. s. mētis 7 carnis. Dar⁹ ē ei duplex
motus. s. impatiuus in volūtate. 7 executiu⁹ in corpore. Da
tum est ei duplex bonū. vnum visibile alterum inuisibile.
Datum est ei duplex preceptum scz nature 7 discipline. Pre
ceptum nature. Crescite et multiplicamini. Preceptum dis
cipline. De ligno scie boni 7 mali ne comedas. Iuxta que
datū ē sibi q̄druplex adiutorium. s. scientie. cōscientie. synde
resis. 7 grē. ex quibus sufficienter habuit vt posset stare in
bono 7 proficere. 7 a malo cauere 7 declinare. Ratō autē
ad intelligentiā predictorū hec est. Quia primum principiū
fecit mundum istum sensibilem ad declarandū seipm vīz
vt homo per illum tanq̄ per speculum 7 vestigiū reducere
tur in deum artificē amandū 7 laudandū. 7 scdm hoc dū
plex est liber. vnus scz scriptus intus. q̄ est dei eterna ars et
sapientia. 7 alius scriptus foris. scz mūdus sensibilis. Cum
igitur esset vna creatura q̄ sensum habebat intus ad cogni
tōez libri interioris. vt āgelus. 7 alia q̄ totū sensus habebat
foris. vt q̄libet animal brutū; ad perfectōz vniuersitatis
debuit fieri creatura q̄ hoc sensu duplici esset predita ad cog
nitōez libri scripti intus 7 foris. i. sapie 7 sui operis. Et qz in
xpo simul cōcurrit eterna sapia 7 eius opus in vna perso
na. ideo dicit liber scriptus intus 7 foris ad reparatōez ge
neris humani. Et qz cuiuslibet sensui correspondet motus. ideo
duplex est homini datus motus. Vn scdm instinctum ratō
nis in mente. alius sm instinctū sensualitatis in carne Pri
mi est imperare. scd̄ vero ē obtemperare sm rectum ordinē
Quando autē sit econuerso. tūc rectitudo 7 regimen aīe pre
cipitat d̄ statu suo. Et qz cuiuslibz motui 7 sensui vīdet appe
tit⁹ ad aliqd bonū. ideo duplex bonū pparatū ē hoi. vnū. s. vā

sibile et alterum inuisibile. vnum temporale et aliud eternū.
vnu carni et alter spiritui.

Ex his autē bonis de
vnu dedit. alter promisit. vt vnu gratis possideret. alter ve
ro per meritum acquireret. Et q̄ frustra bonū dat nisi eos
dāt. frustra promittit nisi ad ipm perueniat. id duplex fu
it preceptū homi datum. s. vni nature ad custodiēduz bo
nū datum. aliud discipline ad p̄merendum bonū p̄missum
qđ nullo modo poterat mereri meli⁹ q̄ per merā obedienti
am. Obediētia autē mera est qm̄ preceptū ex se solo obligat n̄
ex aliqua causa alia. et tale dicitur preceptū discipline. q̄ p̄
ipm discit q̄nta sit virtus obediētie q̄ suo merito ducit ad
celū. suo autē de merito precipitat in infernū. Nō ergo datus
est illud mandatū hoi propter indigentia aliq̄ quā de⁹ ha
beret de humano obsequio: s̄ ad dandā viā merēdi coronā
per merā et voluntariā obediētia. Et qm̄ homo ratōe na
ture defectiue ex nihilo formate. nec per gloriā cōfirmate po
terat cadere. benignissim⁹ deus q̄druplex cōtulit ei adiutori
um. s. duplex nature et duplex grē. Duplicez em̄ indidit rec
titudinē ipi nature. videlicet vnā ad recte iudicandū. et hec
est rectitudo cōscie. Aliā ad recte volendū. et hec est rectitudo
synderesis. cui⁹ est remurmurare cōtra malū et stimula
re ad bonū. Duplicez etiā sup̄addidit perfectōz gratie. vnāz
grē gratis date. q̄ fuit scia illūminās intellectū ad cognos
cendum se ipm et deum suū et mundū istū q̄ factus fuerat
propter ipm. Aliam x̄o gratie gratū faciētis q̄ fuit chari
tas habilitās affectū ad diligendū deum super omia. et p̄
imū sicut seipm. Et sic ante lapsum homo p̄fecta habuit
naturalia sup̄uestita nihilomin⁹ grā diuina. Ex quo mai⁹
feste colligitur q̄ si cecidit nō alit̄ de fuit nisi ex sua culpa q̄
obedire cōtempnit.

Capitulum duodecimū

De cōpletōe et ordinatōe totius mudi consummati.

Ex p̄dictis colligi pōt q̄ creat̄a mōi ē q̄si qđaz liber
i q̄ veluc representat et legit trinitas fabricat et fin

Expositio
Imago
Relatio
triplicem gradū exōssionis. s. per modū vestigiū. imaginis
et similitudinis. ita q̄ ratio vestigiū reperit̄ in creaturis omni-
bus. ratio imaginis solū in intellectualibus siue spiritib⁹ ratio
nabilib⁹. et ratio similitudinis in solis deiformib⁹. ex quibus q̄
si per quosdam scalares gradus natus est intellectus hūa-
nus gradatim ascendere in summū principii qd̄ est deus.
Ratio autē ad intelligentiā predictorū hec est. Quia cū oēs
creature respectū habeant et dependentiā ad suū creatorem
tripliciter possunt compari ad ipm. s. aut sicut ad principii
creatiuum. aut sicut ad obiectū motuum. aut sicut ad do-
nū inhabitatiū. Primo modo cōparat̄ ad ipm omis ei⁹
effectus. scđo modo omis intellect⁹. tertio modo oīs spiritus
iustus et deo accept⁹. Omnis em̄ effect⁹ q̄ntumcūq; parum
habens de esse. habet deum sicut principium. Omnis intellect⁹
q̄ntumcūq; parū habens de lumine. natus est per cognitiōes
et amorem deum capere. Omnis spūs iust⁹ et sanct⁹ h̄z do-
nū spūs sc̄i infusum sibi. Et qm̄ creatura habere nō pōt deū
sicut principii. qn̄ configuret̄ ei s̄m vnitates. et v̄tate et bo-
nitatem nec deum sicut obiectum quia eum capiat per me-
moriā intelligentiā et voluntatem. nec deum sicut donū
infusum quā configuretur ei per fidem spem et charitatem. si-
ue per triplicem dotem. et prima conformitas est longinq̄.
scđa propinqua. tertia proxima. hinc est q̄ prima dicit̄ ves-
tigiū trinitatis. scđa imago. tertia similitudo. Est igitur sp̄s
ritus rationalis medius inter primam et ultimā. ita q̄ pri-
mam habet inferi⁹. scđam interi⁹. tertiā superi⁹. Et id̄
in statu innocentie cum imago non erat viciata sed deifor-
mis per gratiam effecta. sufficiebat liber creature i quo seip-
sum exerceret homo ad contuendum lumen diuine sapien-
tie. vt sic sapiens esset. cum vniuersas res videret in se. videret
i p̄prio genere. videret i arte s̄m q̄ tripliciter habet eē res. s̄m
materia l̄ i natura p̄pria i intelligentiā creata et i arte eterna. se-
cūdu q̄ tria dicit scriptura. dixit de⁹ fiat fecit et factū ē ita. **Propt̄**

quam etiam triplicem visionem accepit homo triplicē oculum. sicut dicit Hugo de sancto victore. scz carnis. ratōnis. ⁊ contemplatōnis. Carnis quo videret mundū ⁊ ea que sunt in mundo. Oculum ratōnis quo videret animum ⁊ ea que sunt i animo. Oculū contemplatōis q̄ videret deū ⁊ ea que sunt i deo. Et sic oculo carnis videret homo ea q̄ sunt extra se. oculo ratōis ea que sunt intra se. oculo contemplatōis ea que sunt supra se. Qui quidem oculus cōtemplatōis accuz suum non habet perfectū nisi p̄ gloriā quā amisit p̄ culpas recuperat autē p̄ grām ⁊ fidē ⁊ scripturā ⁊ itelligētiāz q̄bus mēs humana purgat illūinat ⁊ p̄ficiē ad celestia contem- plāda. ad q̄ lapsus homo puenire nō pōt nisi prius defect⁹ ⁊ tenebras proprias recognoscat. quod non facit nisi rui- nam humane nature diligēter cōsideret ⁊ attendat.

Sinit pars secunda.

Incipit pars tertia de corruptela peccati.

Capitulum primum.

De origine mali in communi.

Post determinatis igitur breuiter aliq̄bus de trinitate dei ⁊ creatura mūdi. restat nūc aliqua breuiter tangere de corruptela peccati. De qua tenendū est in summa q̄ peccatū non est essentia aliqua. s̄ defect⁹ ⁊ corruptela. qua scz corrumpit̄ modus. species ⁊ ordo in voluntate creata. ac per hoc peccati corruptō est cōtraria ipsi bono. non tamē habet esse nisi in bono. nec ortum trahit nisi a bono. Quod quidē bonū est liberum arbitriū voluntatis. Et ipsum nec est summe malum. cū possit velle bonum. nec summe bonū cū possit declinare in malum. *Ratō autē ad intelligentiam predictorū hec est. Quia primum principū cum sit ens a seipso. non ab alio. necesse est q̄ sit ens propter seipsum. ac p̄ hoc summe bonū. nullū pror⁹ habēs defectū.* Non ē igitur aliquid nec esse potest qd̄ sit primū ⁊ summe malum qz principū primū dicit summiū cōplemētuz. ⁊ sum

me malum dicit defectum per maximum. Quoniam ergo primus
principium ut summe ens et completum. nec in essendo. nec
in operando deficere potest. nec summe malum est nec aliquid
malum est. nec aliquo modo malum principare potest. quoniam tunc
omnipotens est potest bonum et non esse in esse deducere
etiam sine amminiculo alicuius materie. Quod et fecit cum
creaturam finxit. cui dedit esse. vivere. intelligere. velle. Que
quidem a summo bono fuit secundum triplicem causam habitudinem
ordinem oportuit quod haberet in sua substantia et voluntate
modi in speciem et ordinem. **N**ata ergo fuit agere opera
sua a deo. secundum deum. et propter deum. et hoc secundum modum
speciem et ordinem sibi insitum. **S**ed quoniam de nihilo
fuit et defectiva. potuit deficere in agendo propter deum. ut scilicet
aliquid faceret propter se. non propter deum. ac per hoc nec
a deo. nec secundum deum nec propter deum. et hoc est peccatum
quod est modi speciei et ordinis corruptivum. Quod quia defecit
est. non habet causam efficientem sed deficientem videlicet de
fectum voluntatis create. Quia vero corruptio est. et non nisi
boni. et omnis corruptio in re corruptibili est. ideo non nisi
in bono est. ac per hoc cum voluntas libera corrumpat in seipsa
modum speciem et ordinem. deficiendo a vero bono. peccatum
omne in quantum huiusmodi est a voluntate sicut a propria
origine. et est in voluntate sicut in proprio subiecto. quod quidem
facit voluntas quoniam sua defectibilitate. mutabilitate et verti-
bilitate. preter bono insufficiente et incommutabili inheret
bono commutabili. **E**x quibus colligitur quod peccatum non est
appetitus malorum rerum. sed defectio meliorum. et ideo appe-
titus voluntatis est modi speciei et ordinis corruptivum. ac per
hoc a deo voluntarium. quod si non est voluntarium. iam non est
peccatum. **N**is autem preintellectis manifeste cadit impietas
manicheorum ponentium summum malum omnium malorum principium
primum. **A**pparet etiam quod sit mali origo. et quod sit mali subiec-
tum. **C**apitulum secundum **D**e primorum penitus temptatio.

In intelligēdū autē qualiter corruptela peccati intra-
uit in mundū. cōsiderare oportet lapsum primi pa-
rentis. traductōnez culpe originalis. et ortum sue
radicem peccati actualis: Circa lapsum igitur primi parē-
tis hec tria nobis occurrunt cōsiderāda. s. temptatio dia-
bolica. culpa conmissa. et pena inflicta. Nec igitur de temp-
tatōne sunt tenenda. videlicet qd cū deus hominez cōdidissz
in felicitate paradisi in se vis duplici. s. virili et muliebri. dia-
bolus inuadens homi. assumpta specie serpētina agressus
est mulierē. primo querendo. cur precepit vobis deus ne co-
mederetis. scōdo asserendo dicens. nequa q̄ moriemini. tertio
promittendo. eritis sicut dy scientes bonum et malum. volēs
ista temptatōne deſcere mulierem infirmiorē. et per illam
postea prosternere sexum virilem. qd et fecit domio permit-
tente. **R**atō autē ad intelligentiam predictoꝝ hec est. **Q**u-
sicut primum principium est potentissimū in operando siue
producendo. sic etiaꝝ est rectissimum in gubernando. et ideo
sicut res quas cōdidit amministrate ut eas agere proprios
motus sinat. Qm̄ igitur homo sic factus erat ut per victo-
riam pugne perueniret ad premium quietis eterne. licet de-
ſcirz hoiez tētatōi succūbere obuiat tñ hoiez p̄mittē tēptari ab
eo q̄ ſc̄r. possz et vellz. **Q**uā ergo diabol⁹ q̄ pri⁹ erat ſciēs et
rect⁹ p̄ supbia cecidendo factus est versutus et inuidus. ideo
per inuidiam temptare volebat. et per astuciam ſciebat. et ideo
temptauit iuxta quod potuit et deus permisit. **Q**uod igitur
in temptando speciem serpentinaꝝ assumpsit. hoc dispensa-
tōnis diuine fuit ut non solum deprehendi ei⁹ versutia pos-
set. verum etiaꝝ ut ex illa effigie versutia diabolica in tēp-
tando cunctis filiis a deo innotescere posset. **R**ursus q̄ temp-
tauit de precepto discipline. hoc similiter fuit dispensatōnis
diuine. ut siue vinceretur siue vinceret cunctis innotesceret
meritum obediētie. siue de meritum inobediētie. **Q**uod
autem incepit a muliere hoc fuit versutie sue. quia faci-

lius est deiscere minus fortem. Unde et versutia hostis ex i
firmiori parte aggreditur ciuitate. Similiter modua quo
in temptatōne processit maxime versutie fuit. quia experie
do. impellendo et alliciendo processit. Experientia em sup
sit in interrogatōne. impulsit in assecuratōne. allexit aut in
promissione. Primo em interrogauit de causa mandati. ve
ratōem duceret in dubium. Secundo autē dubitatōne. ha
bita. ne morte moriamur. assecurauit ut irascibilem duceret
in contemptum. Tercio promisit ut concupiscibilem duce
ret in appetitum. et sic his tribus. modis libertatem arbitrii
traheret ad consensum. que facultas est ratōnis et volunta
tis. complectens nihilominus tres predictas vires. scilicet. ratōna
lem. irascibilem. et concupiscibilem. respectu quarum diabo
lus allexit mulierē per triplex appetibile. scilicet. per scientiam quā
est appetibilis ratōnali. per excellentiam ad modum dei quā
est appetibilis irascibili. per suauitatem ligni que est appeti
bilis concupiscibili. et sic temptauit omne quod erat in mu
liere temptabile per omne illud quod poterat in temptatōz
iuduci. quod ē triplex appetibile in di. scilicet. scilicet. concupiscē carnis concu
piscētiā oculorū. et superbiam vitę. scdm que tria attendi
t ois tēptatōis origo siue a mōdo siue a car. ne a diabolo

Capitulum tertium.

De primorum parentum transgressione.

De colpa vero primorum parentum sunt hec tenē
da. scilicet. quod mulier assentiens tēptationi diabolice ap
petit scientiam et excellentiam ad modum dei. Ap
petit nihilominus experiri suauitatez ligni vetiti. et tandem
incidit in transgressionem mandati. Nec his contenta. offe
rendo fructum ligni vetiti induxit virum. qui nolens suas
delicias contrisicare mulierem non contempsit sed potius conse
sum prebuit malo suadenti. et oblatum pomum gustando ef
fectus est transgressor diuini precepti. Rario autē ad intelligē
tiam predictorū hec est. Quia cum a primo principio re

predictū fuit. datus esset homini duplex sensus ⁊ appetitus
respectu duplicis libri. ⁊ respectu duplicis boni. ut si liber
tatem arbitrii homo posset ad utrumq; cōverti. mulier audi-
ta suggestione serpentis exteriori nō recurrit ad librum interi-
orem. q̄ legibilem se p̄bet recto iudicio ratiois. sed potius sen-
sum suum. circa exteriorē librum tenunt. ⁊ circa exteri⁹ bonū
negociari cepit. Et quia sensus eius nō accessit vsq; ad ve-
rū in fallibile. appetitus ei⁹ cōverti cepit ad bonū cōmutabi-
le. Appetit⁹ igit qd̄ diabol⁹ p̄misit. et it̄o cōsensit ut faceret
qd̄ suggessit. Appetēdo igit̄ excellentē sciām erecta ē in su-
perbiam. ⁊ erecta i sup̄biaz hoc ipso illecta ē ad gulam. ac p̄
hoc terci⁹ p̄strata ē per inobedientiā. Primū fuit in mente.
scdm̄ in sensualitate. terciū i opere. ⁊ sicut tēptatō ab inferiori
incipiens puenit vsq; ad summū. qz ab auditu per appe-
titū puenit ad cōsensum. sic ecōuerso de ordinatō a superiori
incipiens puenit. vsq; ad imū ⁊ fecit vnū peccatū cōsumat⁹
qd̄ in humana natura ē omnis peccati initium ⁊ origo malorū
Utā mulier illecta illexit vir. q̄ similiter ad libz exteriorē cō-
uersus ⁊ ad bonū cōmutabile nimis apreciādo mulieris
cōsoriū. ⁊ sue societatis solatiū nec mulierē voluit corripere
nec p̄prias d̄licias cōtristare. Et qm̄ d̄buit eā corripere ⁊ nō
corripuit. id circo inputat ei peccatū mulieris. Quia vero nolu-
it suas d̄licias cōtristare. a se repellēdo mulierem. i necepit ni-
mī diligere seipm̄ ac per hoc recedēs a diuina amicitia. in-
cidit in gulam ⁊ inobedientiā. Fuit ergo trāsgressio p̄cepti
utriq; cōmunis. licet ex alia ⁊ alia causa qz nō vir sed muli-
er fuit seducta. in utroq; tñ scz viro ⁊ muliere fuit de ordinatō
a summo vsq; ad imū qz primo in mente fuit siue in ratio-
ne. deinde in sensualitate. ⁊ postremo in ope. It̄o em̄ uterq; p̄-
strat⁹ fuit p̄ inobedientiā. ⁊ illect⁹ p̄ gulā. qz uterq; erectus
fuit in superbiam. Mulier q̄dam appetēdo ⁊ ambiēdo qd̄
nōdūz acceperat. vir aut̄ nimis amādo ⁊ apreciādo qd̄ iaz
habebat. **U**nde mulier manducando credidit sublimari.

§

Adam vero existimās se aliquid magnū et deo carum. mis-
nus grauius credidit se puniendū. Tondū em̄ expect⁹ su-
erat rigorem diuine iustitie et seueritatis. Et sic uterq; duz
in ordinate erexit se supra se. cecidit miserabiliter intra se. a
statu scz innocentie et gratie ad statū culpe et miserie.

Capitulum quartum.

De primorum parentum punitione.

Pena vero primorū parentū hoc est tenendū. vi-
delicet qd vir et mulier statim post culpam senserūt
penā rebellionis et erubescencie in carne. et ideo ad co-
operiendū verēda fecerūt sibi perizomata. Postea vero di-
uino iudicio vir incurrit penam laboris et angustie. penam
famis et indigentie. penam mortis et resolutōis in cinerem.
Iuxta qd dicit in scriptura. Maledicta terra in opere tuo.
Mulieri vero duplicata est pena. qz inflicta ē ei penalitas
multipliciu erūnarum in conceptu. pena doloris in partu.
pena subiectōis ad virum in cōiunctu. ac per hoc scdm qd ap-
parz satis grauius punitū fuit pctm illud. s. ligni vetiti esus
licet fuerit facilliter perpetratum. Ratio autē ad intelligen-
tiam predictorū hec est. Quia cū primum principiū sit pur-
tentissimū in gubernando. et rectissimū in presistendo. nihil
prorsus inordinatum dimittit in vniuerso. et qz culpa recte
ordinat in pena. cōuenienti⁹ em̄ iniustus dolor in supplicio
q̄ letatus est in delicto. qm̄ melius est dolere damnum salutis
q̄ letari in damno eq̄tatis. ideo statim in primis parctibus
decet⁹ peccati subsecutū ē decus iudicij. vt qd inordinatum
fuit cadendo ab ordine nature caderet statim in ordinē iusti-
cie. Sic em̄ duplex ordo sic cūcta complectit. vt qd ab vno
cecidit. statim in alterā differentiā relabaf. Qm̄ ergo vter-
qz parens superbiendo in mēte et gustando in carne i obe-
diens fuit suo superiori. iusto dei iudicio factū est. vt sibi fieret
in obediens suum inferius. et maxime quantum ad pres
illas secundum quas est cōiunctio vtriusq; sexus. que sunt

membra vnti generatiue deseruicia. Et qz hoc inerat eis non ex natura sz ex ppria culpa. ideo erubescbāt 7 coope-
riebāt se. Rursus quia vir spreto summo delectabili. quest-
uit in carne delectari. ideo iusto dī iuditio inflictus est ei la-
bor 7 defectus famis et sitis. Postremo qz propter bonū car-
nis separi elegit a bono mētis. ideo iusto dī iuditō anima
in vita sepatur a carne per mortem 7 incineratōz. ac p hoc
sicut deus deorat homī fm ordinem nature corpus subiec-
tum anime. ppagabile sine libidine. vegetabile sine defectō-
ne. imutabile sine morte interueniente. sic homīe peccāte fm
ordinē iusticie factum est vt subtraheret cetera pdicta 7 in-
fligeret opposita. vt sic culpa nō remaneret impunita 7 inor-
diata. qd neqz pati debz diuina puidētia. Et qm pctm a mu-
liere exordiū sumpsit. ideo pena eius debuit duplicari. Quia
igif in mente superbiēs fuit. subiectōem incurrit. Quia lig-
num ad vescendū suauē vidit 7 appetijt. dolorē incurrit.

Postremo qz fregit iugum obediētie. incurrit vine-
culum et pondus multiplicis erūne. 7 sic patet qnto ordine
diuine prouidētie infligte sunt viro pene multiplices. 7 du-
plicate in muliere. vt sic de deus peccati non esset sine deo-
re iustitie. tanta est em beatitudo iustitie vt nemo ab ea nisi
ad miseriam possit abscedere.

Capitulum quintum:

De originalis peccati corruptione.

Post lapsum primi parentis dicenda sunt aliqua d'
traductōne peccati originalis. Circa qd primo cō-
siderand⁹ est modus corruptōis. scdo modus tra-
ductionis. tertio modus curatōis. Modus aut quo genus
humanum per originale peccatum corrumpitur hic est.

Tam quilibet per concubitum generatus nascitur
natura filius ire. quia priuatus rectitudine originalis iusti-
cie. propter cuius absentiam incurrimus quam

Sq

tum ad animam quadruplicem penā. infirmitatē. ignorā
 tiam. maliciā. 7 cōcupiscētiā. q̄ quattuor inflicta sunt pp̄
 originale peccatū quas sane penas sp̄iales comitat in cor
 porē multiplex penalitas. multiplex defectus multiplex la
 bor. multiplex morbus. 7 multiplex dolor. Ad has q̄z pe
 nas subsequit pena mortis 7 incineratōis. pena carētia vi
 sionis dei. 7 amissionis glorie celestis. nō soluz in adultis ve
 rum etiam in parvulis uō baptizatis. q̄ quidē parvuli pe
 na mitissima inter ceteros puniunt. q̄ solam penam dāni
 habent sine pena sensus. Ratio autē ad intelligentiā pre
 dictoꝝ hec est. Quia cū primū principii omnia agat a se 7
 scōm se 7 propter se necesse est esse optimū 7 rectissimū. ac p
 hoc p̄ssimū et iustissimū. et inde est q̄ vniverse vie ei⁹ mī
 sericordia et veritas siue iudicium. Si em̄ deus a principio
 hominē in tantis miserijs cōdidisset. nec pietas esset nec ius
 ticia q̄ tanta opus suū opprimeret miseria. nulla preceden
 te culpa. Similiter si tantis miserijs nos repleret vel repleti
 permitteret sine culpa. nec pie nec iuste gubernaret nos di
 uina prouidentia. Si ergo certissimū est primum principii
 7 in producendo et in prouidendo rectissimū 7 clementissi
 mum esse. necesse est q̄ genus hūanū taliter fecerit vt a pri
 cipio nulla esset in eo culpa nec miseria. Recesse est etiam q̄
 taliter amiseret vt nō permittat in nobis esse miseriā nisi
 propter aliquam culpam p̄ambulā. Quoniam igit cer
 tissimum est q̄ a nostra origine multiplice contrahimus
 miseriā pene certuz est q̄ omnes nascimur natura filij ire
 ac per hoc priuati rectitudie originalis iustitie. quā priua
 tōem vocamus originalem culpam. Et q̄ omnis culpa
 dicit recessum a bono incommutabili. 7 accessum ad bonū
 cōmutabile. 7 recedere abono icōmutabili ē recedere a summa
 beatute 7 bōitate. accedere autē ad bonū cōmutabile ē pl⁹ obito
 i illō p̄ amorē recedere. hic ē q̄ p̄dens originalem iustitiam in
 currit infirmitatem. ignorantiam maliciā 7 cūcupiscētiā

fuit ad aliam
 inueniunt
 unde p̄dū
 quoniam

Rursus q̄ deferens bonū in commutabile propter bonū cō-
mutabile efficit indignus veroqz. hinc est q̄ ratōne caren-
tie originalis iustitie perdit aīa quietem t̄palem in corpore
per multiplicem corruptōz 7 mortem. 7 tandem sepatur a
visione lucis eterne amittēdo felicitatem glorie tam in aīa
quam in corpore. Postremo q̄ carētia huius iustitie in nas-
centibus nō est per modū volūtatis proprie. nec per actua-
lem delectatōez. hinc est q̄ originali peccato post hanc vitā
nō debet pena sensus in gehenna. pro eo q̄ nō supra cōdig-
num sed citra punit diuina iustitia. quā semper comitatur
superabundās misericordia. Hoc credendū est sensisse beatū
Augustinū. licet verba ipsi⁹ exterius propter detestatōez er-
roris pelagianoz. qui aliqualem felicitatē eis cōcedebāt. al-
ud sentire videant. vt enim melius eos reducere ad mediū.
abundantius declinauit ad extremum.

Capitulum sexum.

De originalis peccati transsusione.

Modus autē traductōis culpe originalis hic est. Qu-
licet anima non sit extraduce. originalis tamen
culpa ab anima a tē transit ad animas posterorū
mediante carne per concupiscētiā generata. ita q̄ sicut ab
anima peccante infecta fuit caro a tē 7 prona effecta ad libi-
dinem. sic caro per libidinem seminata 7 secum trahens ifec-
tionem viciosam inficit 7 viciat animam. que quidem ifec-
tio viciosa in anima non tantum est pena sed etiam culpa.
7 sic persona corrumpit naturam. 7 natura corrupta corū-
pit personam. salua in omnibus diuina iustitia. cui nullo
modo potest imputari infectō anime. licet eam creando in-
fundat et infundendo vniat cum carne infecta.

Ratio autem ad intelligentiam predictorum hec est. Qui
a cum primum principium fecerit hominem ad imagi-
nem suam propter suipsius expressionem sic eum con-
didit ex parte corporis vt omnes homines propaga-

¶ in

rent a primo homine tanq̃ ab vno radicali principio. sic ex
parte aie vt propter exp̃ssas similitudinē tam in essendo et
durando q̃ intelligēdo et amando. immediate emanarent
om̃es spūs ratiōales ab ipso deo tanq̃ a primo principio et
immediato. Et qm̃ spūs tāq̃ excellētiōr magis accedit ad
primū principiu. sic cōdidit deus hoīez vt spūs p̃ficeret corpi et
corpus subesset spiritui creato q̃dū ille subesset spiritui cre
ato. et e contra si spūs nō obediret deo iusto dei iudiciō corpus
sūū inciperet sibi rebellare. Qd̃ et faciū est cū Adam peccauit.
Sicut igitur si Adam stetit. corpus sūū spiritui obediē
ens esset. et tale ad posteros trāsmitteret. et de^o illi animā in
funderet. ita q̃ vnita corpori immortalī et sibi obediēti habē
ret ordinē iusticie et immunitatez om̃is pene. sic ex q̃ Adā
peccauit et caro facta est rebellis spiritui. oportet q̃ talem ad
posteros trāsmittat. et q̃ de^o scdm̃ institutiōz primariā aīaz
infundat. anima x̃o cum vnit̃ carni rebellis incurrit de fecit
ordinis naturalis iusticie quo debebat om̃ib⁹ inferioribus
imperare. Et q̃ anima carni vnita est. oportet q̃ ipsam tra
hat et trahat ab ip̃a. et q̃ ip̃am nō pōt trahere tanq̃ rebel
lem. nec esse ē vt ab ip̃a trahatur 7 incurrat morbum cōcu
piscencie et sic incurrit similis carentiā debite iusticie. et mora
bū cōcupiscencie. ex quib⁹ duobus tanquam ex auersione
et conuersione dicitur integrari scdm̃ Augustinum et Ans
helmum peccatum originale. Quoniā igit̃ ordinatissimū
fuit q̃ natura humana ita conderetur et q̃ condita sic pro
pagaretur et q̃ peccans ita puniret sicut predictum ē pri^o.
ita q̃ in cōditiōe seruatur ordo sapie. in propagatiōe ordo
nature. in punitiōe ordo iusticie. patet q̃ non est contra diuī
nam iusticiam si ad posteros trāsmittitur culpa. Rursus q̃
culpa originalis peccati in animā trāsfundi non posset nisi
pena rebellionis in carne p̃cederet et pena non esset nisi
culpa p̃cessisset. nec culpa p̃cessit a voluntate ordiata sed in
ordinata. ac per hoc nō a voluntate diuīa sed a voluntate

humana. patet q̄ originalis culpe transmissio est a peccato
primi hominis. non a deo. non a natura condita. s; a vitio p
petrato. Et sic verum est q̄ dicit Aug⁹. q̄ peccatum origina
le non transmittit ad posteros propagatio sed libido.

Capitulum septimum.

De originalis peccati curatione.

Postremo diligenter attende q̄ mod⁹ curatōis cul
pe originalis ē ille. s. q̄ sic curat culpa originalis
q̄ remanet pena tpalis. sicut patet in puulis bap
tizatis. Sic curat quantū ad reatū pene eterne. q̄ remanet
quantū ad actū et motū cōcupiscētiē. Sic curat in parente
q̄ nihilomin⁹ ab eo q̄ curatus ē per baptismū. trāsmittit in
plem originale peccatū. Sic tollit originalis peccati ma
cula q̄ remanet sequela. cū q̄ oportet pugnare q̄dū vivi
m⁹ in hac vita. q̄ in nullo p̄sus exstinguit cōcupiscētia per
grām cōmunē. q̄d dico p̄pter virginē beatissimā mariam.
in qua in conceptōe filij dei exticta fuit per grām singulārē

Ratō autē ad intelligentiā p̄dictorū hec ē. Quia sicut in
fectio derivat in omnes a p̄cipio create. a quo fit ppaga
tio corporum. et hoc a parte inferiori. s. carnis. sic curatō fie
ri habet a p̄cipio increato a quo fit infusio animarū et hoc
a parte superiori. s. mētis. Quoniam igitur ex parte mentis
distinctō est in hominibus ita q̄ scđm illam vnus non pro
pagatur ab altero. sed immediate exit a deo. gratia curati
ua menti nostre a deo infusa respicit vnumquēq; inq̄tum
tenet ratōnem persone singularis et indiuidue. non inquā
tum tenet ratōnem productiui scđm etētem nature. Qm̄
igitur originale peccatum est morbus inficiens personam
pariter et naturam. personam in voluntate. naturā in car
ne. ideo sic curatur macula originalis in mēte q̄ remanet i
fectio et sequela in carne Et q̄ hō generat nō s̄m q̄ curat⁹
ē i mēte. sed s̄m q̄ corrupt⁹ i carne. nō scđm q̄ spūalis

sed fm q carnalis. hinc est q quis sic baptizat? sic ab origi-
nali mūdatus in se. trāsmittit in in prolem originale. **R**ursus
quia reat? pene eterne respicit deformitatē mētis 7 psonae. ac-
tus aut suae motus respicit inclinatioz carnis 7 nature. ideo
trāsīt originale per baptismū quantū ad reatum. 7 rema-
net quantū ad actum. **P**ostremo qz afflictio temporalis cō-
ditōez respicit ex parte carnis. cū caro remaneat sp̄ subiecta
cuidā infectōni. remanere debet semper subiecta penalitati
7 ideo sicut penalitas 7 corruptō per grām nō aufert a car-
ne. sic sequela illa suae cōcupiscētia 7 languor membrorū si-
mul stare potest cū gratia curatiua. 7 ideo quis paulatim
minuat. qz tamē radix nō tollit. nunq̄ omnino aufert in
viatore. nisi in beata x̄gine per grām singulārē. Quia em
virgo cōcepit eū qui erat expiatio omnis culpe. ideo data
fuit sibi grā singularis. qua extincta fuit in ea radicē om-
nis cōcupiscētia ad cōcipiendum dei filium absqz omis pec-
cati labe 7 corruptela. **T**empe recens erat ut ea puritate q̄
maior sub deo nequid intelligi virgo illa interet. cui de? pa-
ter unicū filiū. quem de corde suo genitum sibi equalem tan-
q̄ seipsum diligebat. ita dare disponebat ut naturaliter effz
vnus itēqz cōmunis dei patris 7 virginis fili⁹. 7 quā ip-
se filius specialiter facere sibi matrem eligebat. 7 de qua spūs
sanctus volebat 7 operaturus erat ut cōciperetur 7 nasce-
retur ille de quo ipse procedebat.

Capitulum octauum.

De origine peccatorū actualium.

Postquam autem dictum est de traductione peccatō-
ri originalis. dicenda sunt aliqua de origine peccatō-
ri actualis. De ortu igitur peccati actualis hec te-
nenda sunt in summa. videlicet qd peccatum actuale origi-
nem trahit a libera voluntate vniuscuiusque per sugges-
tionem. delectationem. consensum. et operationem.

Iuxta qđ dicit scriptura **Jaco. i.** Unusquisq; temptat a cō
cupiscentia sua abstractus et illectus. deinde cōcupiscentia cū
conceperit peccatum parit. peccatum vero cū consumatus
fuerit generat mortem. Si autē suggestio et delectatio sistat
circa consensum. est veniale peccatum. Si vero consequat
consensus et opus. in his que diuina lege phibita sunt. pec
catum est mortale consumatum. Qđ si medio modo sit. ut
consensus sine opere sit. aut quia vult in opus procedere s;
non potest. tūc voluntas p facto reputat. nec minus culpa
bilis est q̄ si in ipso facto deprehenderet. aut q; non vult in
opus procedere. sed vult interius voluptari in delectatione. et
tunc manducat mulier sed non vir. Et licet non sit pecca
tum plene consumatū. est tamen inter mortalia computan
dum. quia muliere manducate totus homo dānari meret
qđ maxime intelligi habet in peccatis carnalib⁹. **R**atio
autem ad intelligentiam predictoz hec est. Cum peccatum
dicat recessum voluntatis a primo principio. inquantū ipsa
voluntas nata est agi ab ipso et scđm ipm et propter ipsum
omne peccatum est in ordinatō mentis sue voluntatis. cir
ca quam nata sunt esse virtus et vitium. peccatū igit actū
ale est actualis inordinatō voluntatis. Inordinatō autē ista
aut est tanta q̄ ordinem iusticie exterminat. et hoc modo di
citur mortale peccatum. quia natum est auferre vitā. sepā
do ipm a deo per quem viuificat anima iusta. Aut est tam
modica q̄ ordinem illum non perimit. s; tantū in aliquo p
turbat. et tunc dicitur veniale peccatum. q; de ipso adipisci
possumus cito veniam. pro eo q̄ gratia non tollit per ipm
nec inimicitia diuina incurrit. Est autem ordo iusticie ut
bonum incommutabile preferat commutabili ut bonū ho
nestum preferatur utili. et voluntas dei preferatur volunta
ti nostre ut iudicium rationis recte presit sensualitati huma
ne. Et quoniam lex dei istum ordinem precipit et vetat op
positum quando bonum commutabile preferatur eterno. et

peccatum
mortale

bonum utile preferit honesto. et voluntas nostra preferitur
diuine voluntati. et sensualis appetitus preferit rationi recte.
tunc committit mortale peccatum. De quo dicit Ambrosius.
q̄ est preuaricatio legis diuine. et celestium inobediencia pre
ceptorum vel mandatorum. Hec autem committit siue obmittat qd
lex diuina precipit. siue fiat id qd prohibet. Ex quo duplex ge
nus peccati oritur. delictum scilicet et commissum. Quoniam vero bonum
commutabile plus debito diligit sed non preferit incommutabi
li. et utilitas non preferitur honestati. et voluntas nostra
plus debito amat. ita tamen qd non preferit diuine. et caro con
cupiscit. non tamen preferit iudicio rationis recte: tunc non est mor
tale sed veniale. quia licet hoc sit preter legem. non tamen directe est
contra legem. Sensualitas autem appetitus rationi recte non
preferitur nisi quando ei ratio consentit. et ideo peccatum mor
tale citra consensum non committit. si tamen sensualitas inor
dinate moueat. cum illa in ordinatio ad malum inclinet. licet
ratio non consensiat. peccatum est aliquod quia aliquo modo
ledit ordinem iustitie. Et quia in statu innocentie non moueba
tur sensualitas nisi secundum rationis motum. ideo stante homine
non poterat ibi esse veniale peccatum. Tunc autem quia rationi re
pugnat sensualitas. velimus nolimus. ideo necesse habemus
committere aliquod veniale peccatum per primos motus qui et
si particulariter et sigillatim possint declinari. omnes tamen
nullo modo possunt caueri. qui sic sunt peccata quia sunt etiam
pene peccati. et ideo merito dicuntur venialia quia hoc ipso dig
na sunt venia. Verum quia ratio his consentire non compellit. si
post consensum delectationis consentiat in opus. tunc est ple
nus consensus. ac per hoc peccatum consummatum. quia per
uenit usque ad virum. id est usque ad partem supremam
rationis. ex qua pendet plenitudo consensus. Quia ve
ro non solum in opus. verum etiam in delectationem est
consensus. in quo inferior portio sequitur sensualitatem. ideo
si in delectatione sensuali ratio sensualitati succumbat et mu

voluntas
morte

veniale
peccatum
non

lier serpenti obedit ac per hoc fit subuersio recti ordinis. et ita
subuersio iusticie. et propter hoc committitur mortale pecca-
tum. licet minus graue. quod non solum imputatur mulie-
ri. verum etiam viro. a quo mulier conpesci debuit et cohibe-
ri ne obtemperaret serpenti. Et sic patet quod in perpetracione
omnis peccati actualis sit aliqualis imitatio primi peccati
secundum explanationem doctoris precipui Augustini
vntesimo de ciuitate dei.

Capitulum nonum.

De origine et distinctione capitalium peccatorum

Consequenter descendendum est ad ortum peccatorum in spe-
ciali. inter quod quedam sunt capitalia quedam pe-
nalia. quedam finalia siue irremissibilia. quasi pri-
ma media et postrema. Circa ortum vero peccatorum capitalium
hoc est in summa tenendum. viz quod peccatorum actualium vnum est
initium. duplex radix. triplex fomentum. septiforme caput si-
ue capitale peccatum. Vnum inquit est capitale initium. scilicet
superbia. iuxta quod dicit scriptura Initium omnis peccati su-
perbia. Duplex radix. scilicet amor male humilians. et amor ma-
le accens. Triplex fomentum sunt tria que sunt in mundo
scilicet concupiscentia carnis. concupiscentia oculorum. et superbia
vite. Septiforme vero caput. scilicet superbia. inuidia. ira. accidia
auaricia. gula. et luxuria. Inter quod quinque precedencia sunt
peccata spiritualia. duo vero vltima sunt carnalia.

Ratio autem ad intelligentiam horum hec est. Quia
cum peccatum mortale sit actualis a primo principio re-
cessus. recessus autem a primo principio. non potest esse nisi
si per contemptum ipsius. vel in seipso vel in suo precepto.
Contemptus autem primi principii cum sit superbia. neces-
se est quod omnis mortalis peccati culpa siue offensa initium sumat a su-
perbia. Quod nonnulli preponunt primum et summum principium vel ei

*Initium
superbia
superbia*

ceptū per se. nisi p hoc q aliqd aliud ab ipso vel vult ac
quirere vel timet ptere. hinc ē q necesse ē omne peccatū ac-
tūale originē trahere a duplici radice. s. timore 7 amore. q
radices sunt maloz licz nō eque prime. Itā omnis timor or-
sum habet ab amore. null⁹ em timet aliqd ptere nisi quia
amat illud habere. 7 iteo per ea habet foueri timor p q so-
uetur 7 amor. Amor aut in ordinat⁹ ē respectu cōmutabilis
boni. Et qm illud ē triplex. s. interi⁹ excellētia. exteri⁹ pecu-
nia. inferi⁹ carnalis lascīvia hinc ē q necesse ē esse tria pctō
rū radicalia fomēta. que superi⁹ sunt ptracta. ad que dū aīa
in ordinate fert. oīa pctā actualia oriunt⁹. Et qz hoc sit se-
cundū septiformē modum. iō septē sunt pctā capitalia. ex q
bus generat⁹ vniuersitas vicōz. Volūtas em nostra aut de-
ordinat⁹. qz appetit qd nō est appetendū. aut qz refugit qd nō
est refugiedū. Si qz appetit qd nō ē appetendū. vtpote bo-
num vt nūc. siue cōmutabile siue apparenis bonū. aut ē inte-
rius. 7 sic ē priuata excellētia quā amat supbia. aut exteri⁹
7 sic est sufficiētia. quā amat auaritia. aut inferi⁹. 7 sic aut
delectabile. qz ad cōseruatōz indiuidui 7 sic alimentū qd ē d-
lectabile sūm gustū 7 appetit a gula. aut qz ad cōseruatōz spe-
ciei. 7 sic coit⁹ qd ē delectabilis sūm tactū. 7 appetit a luxuria.
Si aut volūtas dordinat⁹ qz refugit qd nō ē refugiedū
hoc potest esse tripliciter sūm triplicem moduz refugiedi.
Aut em refugit sūm puersuz instictū ipsi⁹ ratiōalis. 7 sic ē in-
uidia. Aut scdm instictuz irascibilis. 7 sic ē ira. Aut scdm insti-
ctum cōcupiscibilis. 7 sic ē accidia. Et qz quattuor sunt pī-
cipalia appetibilia. 7 tres vires scdm quaz instictuz ē fuga
iteo tm septem sunt capitula pctā. Rursus qz sensus appe-
ribilis ē cū delectatōe. sensus aut refugit de ē cū dolore. hic
ē q quattuor habēt cōiunctā leticiā. tria vero. alia habent
adiunctam tristitiā. 7 penā. oīa tamē dicunt⁹ capitalia. qz de-
ordinatōes sunt pīcipales. 7 multaz aliaz dordinatōnuz
sunt pīcipia suo modo influentia. Unde licet quedam

ex his principaliter fugam respiciat. habent tamen ex ipsa
delectabilia sua. Ita inuidia vult priuati bonum possidere
sine socio. et ita integraliter. Ira sine contrario. et ita imper-
turbabiliter. Accidia sine labore aliquo. et ita infatigabili-
ter. Et quia hec non sunt facili obtinentur. ideo magnus exercitium
vicioꝝ secum trahunt ad huiusmodi que appetunt exequē-
da. vel ad ea que respuunt declinanda. respectu quorū dicuntur
capitalia peccata quasi capita ex quibus manant alia quā plurima.

Capitulum decimum.

De origine et qualitate penarum peccatorum.

De peccatis penalibus hoc tenendum est quod licet malum
culpe et malum pene sint diuerse malorum differentie
quedam tamen sic sunt peccata quod etiam sunt pe-
ne peccati. Speciali namque modo peccata et pene peccati
dicuntur illa que habent adiunctum dolorem et messitiam. sicut
accidia. inuidia. et consimilia. Minus specialiter dicuntur
illa que habent adiunctam vel meram deprauatam nature vel
ignominiam vel ignorantiam. sicut sunt illa propter que dicitur
peccator in reprobum sensum tradi. Generaliter autem pec-
cata que sunt inter primam apostasiam et ultimam gehenne
penam. et peccata possunt dici et pene peccati. iuxta quod dicit
Gregorius. Crimina criminibus vindicari. Licet autem ita dicitur
catur peccatum et pena peccati. tenendum tamen est quod omnis pe-
na in quantum pena iusta est et a deo. nulla vero culpa iusta est
nec a deo sed tantum a libere voluntatis arbitrio. Pena vero
que mere est pena a deo est infligita. que vero est culpa vel in-
clinans ad culpam est contracta vel acta. Ratio autem ad
intelligentiam predictorum hec est Quia cum malum dicat
recessum a primo principio per hoc quod nocet bono. non autem
nocet bono nisi aliquid adimendo de bono. bonum autem
consistit in modo. specie. et ordine. nullum est malum quod
non sit modi speciei. et ordinis corruptum. Ordo au-
tem duplex est scilicet. ordo nature et ordo iusticie

Ordo
G

aut nature est in bono naturali. ordo iustitie in bono mora-
li. Et qz bonū naturale in omni natura. bonū morale i vo-
lūrate habet consistere. ideo ordo nature est in omni natura.
ordo aut iustitie in volūrate electiua habet consistere. Et qz
volūtas est instrumentū seipm mouēs. natura xō non. hic
est qz ordo iustitie est ordo nō cū factus. sed etiā factius. or-
do aut nature est ordo factus. Qm ergo malū potest priua-
re ordinē iustitie 7 ordinē nature. hinc est qz duplex ē malū
scz culpe 7 pene. **R**ursus qz ordo iustitie est ordo volūtarius
hinc est qz malū culpe est affectio volūtaria. malū aut pene
est affectio in volūtaria. **P**ostremo qz ordo iustitie qui inest
volūtati est ordo factius. ideo malū culpe qd est eius priua-
tio est malū qd facimus. 7 malum pene ē malū qd patimur.
Et qz nō est passio nisi naturaliter precedat actio. nec ē ac-
tio. ad quā non sequat aliquā passio. hic ē qz nulla ē pena
sine precedēte merito culpe. nulla est etiā culpa qn comite-
tur aliqua pena. Et qm qd facimus a nobis est. qd nos xō
patimur pot esse a nobis 7 ab alijs. vtpote 7 causa superio-
ri vel inferiori. ideo licet omnis culpa sit a nobis. non tñ om-
nis pena est a nobis. imo quedā ē a nobis acta. quedā inflie-
ta. quedā contracta. Et quia eū qui facit qd non debet ius-
tum est pati qd debet. ideo omnis pena inquantū pena ius-
ta est 7 a diuina prouidentia. quia est ad culpam ordinata.
7 ipsius culpe ordinatiua. **Q**uia vero passio illa potest esse
per atēptōnem boni naturalis vel boni moralis cū natu-
rali. hinc est qz quedam pena est mere pena. quedam vero ē
pena 7 culpa. quia bonum morale quod est iustitia non ad-
imicitur nisi per iniustitiam que est culpa. **P**rima igitur pe-
na est a deo. et secundum qz pena 7 secundum id quod est.
a deo inquam non instituyente sed vindicante. **S**ecunda
vero cum sit culpa. secundum id quod culpa est a deo non
est nisi solum quantum ad ordinem. ipsa vero vel est acta
si sequatur ad actuale. vel est contracta si sequatur ad origi-

nale. Si igitur proprie accipiat^r malum secundum q^o est
priuatio boni naturalis ⁊ affectio inuoluntaria ⁊ malum
quod patimur. sic non coincidit cum malo culpe in idem li-
cet sit annexum eidem. Si vero accipiat^r large vt dicatur
malum quod patimur. siue a nobis siue aliunde. siue in na-
tura siue in voluntate. sic coincidunt in idem. sed nō ad idē
vel secundum idem. quia q^o est in se culpa. dicitur respectu
precedentis culpe pena. vel culpa ratōne actionis. pena dici-
tur esse ratōne passionis. Et sic patet quomodo pro quan-
to ⁊ quare aliquid simul dicatur esse peccatū ⁊ pena p^octi.

Capitulum vntdecimū.

De origine peccatorum finalium que sunt peccata in
spīritum sanctum.

O peccatis autē finalibus siue irremissibilibus cu-
iusmodi sunt peccata in spīritum sanctum hoc est te-
nendum. q^o licet omne peccatum generaliter sit cō-
tra deum trinum et vnum. appropriate tamen dicitur ali-
quid peccatum esse in patrem. aliquid in filiū aliquid in
spīritum sanctum. Hoc autem peccatum in spīritum sanctum irre-
missibile dicitur in hoc seculo ⁊ in futuro. non quia in hoc
seculo non possit dimitti sed quia raro dimittitur aut vix in
hoc seculo quantū ad culpam. modicum autē ⁊ quasi nihil
fiet remissio sibi in futuro quantum ad penam. Huius au-
tem peccati sex sunt differentie. scz inuidia fraterne gratie. in
pugnatō veritatis agnite. d^o speratio. presumptio. obstinatō
mentis. ⁊ inpenitentia finalis. Ratio autē ad intelligē-
tiam predictorū hec est. Quia cum peccatum dicat reces-
sum a p^omo principio trino ⁊ vno. omne peccatum ima-
ginem trinitatis deformat. et ipsam animam sedat q^o ad
triplicem potentiam. scz irascibilem. ratōnalem. ⁊ cōcupisci-
bilē.

bilem. ⁊ a libero arbitrio pcedit qđ gerit in se insigne trinitatis. scz patris ratione facultatis. filij ratōne ratōnis. spūs sancti ratōne voluntatis. Licet autē hec tria concurrant simul ad omnem culpam. quilibet tñ harum per suū defectū potest esse ratō deordinandi alias. Defect⁹ autē circa facultatem est impotētia. circa ratōez est ignorantia. circa voluntatem est malicia. Et hinc est qđ cū quedam sint peccata ex impotentia. quedam ex ignorantia. quedam ex malitia. et potentia attribuit patri. sapientia filio. ⁊ voluntas spūsctō qđ quedam dicunt esse in patrem. quedam in filium. quedā in spūm sanctū. Et qm nihil magis est in voluntate qđ ipsa voluntas. ⁊ voluntas ipsa est origo peccati. nullum peccatum est a deo voluntarium ⁊ mere sicut est illud qđ prone nit ex corruptōne existente in voluntate. Cum em duplicif dicat inuoluntariū. s. per violentiam ⁊ per ignorantia. pri mū per defectū potētie. scđm per defectū scie. qm volūtas sola corruptōi sua licet possit resistere ⁊ sciat hoc malum esse. ali quid eligit. tunc dicit peccare ex certa malicia. ⁊ tale peccatū mere procedit ex improbitate voluntatis liberi arbitrij. ⁊ directe impugnat grām spūscti per quā fit remissio peccati. Et qz mere procedit ex libertate arbitrij. iteo non habet co lorem excusatōnis. et propterea modicum ⁊ quasi nihil de bet ei qui punitur de pena relaxari. Quia vero directe impugnat gratiam spūs sancti per quam fit remissio peccati. iteo dicitur irremissibile. non quia nullo modo possit remitti sed quia quantum est de se. directe est impugnatiuum medicamenti et remedij per qđ fieri habet remissio peccati. Et quoniam peccati remissio fit a deo per gratiam penitē tialem intra ecclesiasticam vnitatem. iteo diffēentie huius peccati accipiuntur scđm qđ directe impugnant illa tria. Aut em impugnat ipsam gratiam penitētialem in se. Aut in cōparatōne ad deum a quo datur. Aut in cōparatōe ad ec clesiam i qđ suscipit. Si i cōparatōe ad vnitatē ecclie. sic qz vni

patris
sapientia
voluntas
filii
spūs
sancti

tas ecclesie cōsistit in fide ⁊ charitate. siue in gratia ⁊ veritate
sic est duplex peccatum. s. inuidia fraterne gratie. ⁊ in pug-
natio veritatis agnitione. Si in comparatōe ad deum dantem.
quia vniuerse vie eius quantum ad iustificatōem maxime
sunt misericordia ⁊ veritas. sic est duplex pccū vnus qd in-
pugnat misericordiam. ⁊ hoc est desperatio. aliud qd in-
pugnat iusticiam. ⁊ hoc est in punitatis presumptō. Si vero in
pugnat ipsam grām penitentialem in se vel scdm se. sic est
duplex. quia gratia penitentialis facit resilire a peccatis con-
missis. ⁊ precauere a cōmittēdis. Contra primū est obstina-
tia mētis. cōtra scdm est impenitētia finalis. scdm q finalis
impenitētia dicitur propositū non penitēdi. sic em̄ est species
peccati in spūm sanctum. Scdm aut q finalis impenitētia
dicit cōtinuatōnez pccī vsqz in finem. sic est sequela omni-
um mortalium que in hac vita nō remittunt. ⁊ maxime
omniū speciez pccī in spūm sanctū. Et sic omne peccatum in
itiū sumit a superbia. ⁊ cōsumatōz siue finem habz in finali
impenitētia. in quā āperuenerit corruit in gehennā a qua
quidē impenitētia finali nullus peccās mortaliter potest li-
berari. nisi interueniat grā mediatoris xpi. ⁊ iteo incarna-
tionem ipsius desiderabat vniuersitas saluandorum. cui
honor et gloria in secula seculorum Amen.

Finit tertia pars.

Incipit quarta ps de incarnatōe verbi.

Capitulum primum.

De ratione que deuit verbum dei incarnari.

Postq̄ p̄dicta sunt aliq̄ de trinitate dei. de creatura
mundi ⁊ corruptela peccati. restāt nūc aliq̄ breuif
dicere de incarnatōe xbi. per qd quidē xbu incar-
natū facta ē salus ⁊ repatō generis humani. nō qz aliter de
us hūanū gen⁹ saluare vel liberare nō potuerit. s. qz null⁹
ali⁹ mod⁹ ita cōgru⁹ ⁊ pueniēs erat ipi repatori ⁊ repabili
⁊ repatōi. **Ratō** autem ad intelligentiam predicto.

G iij

rum hec est. Quia cum primum principium effectuum rerum
non poterat uel decuit esse nisi deum. et nō minus sit res cō-
ditas reparare q̄ in esse producere. sicut non minus est bñ
esse quam simpliciter esse. decentissimum fuit rerum principi-
um reparatiuum esse deum summum. ut sicut omnia creau-
rat deus per xbum increatum sic omnia repararet per ver-
bum incarnatū. Qm̄ ergo deus omnia fecit potenter et sapi-
enter et optime siue beniuolēter. decuit ut sic repararet repa-
randa q̄ suam potentiam sapiam et beniuolētiā oñteret
Quid autē potenti? quā cōiungere extrema summe distan-
tia in vnam personam. **Quid** sapienti? et cōgruenti? quā
q̄ ad perfectōez totius vniuersi fieret coniunctio primi et vlti-
mi xbi. s. dei. quod est omnium principium. et humane natu-
re q̄ sunt vltima omnium creaturaz. **Quid** beniuolenti? q̄
q̄ dominus propter serui salutem accipiat serui formam.
imo hoc tante benignitatis est ut nihil clemētius. nihil am-
abilius. nihil benignius cogitari possit. Cōuenientissimus
ergo erat hic modus deo reparatori propter commendādas
diuinā potentiam. sapiam. et beniuolentiam. **Rursus**
q̄ homo cadens in culpā auerteret se et recesserat a princi-
pio potentissimo. sapientissimo. et beniuolētissimo. ideo corru-
erat in infirmitatem. ignorantiam. et malignitatem. ac per
hoc de spūali effectus carnalis. animalis et sensualis. et iō
ineptus erat ad diuinā xritem imitandā. ad lucez cog-
noscendam. ad bonitatem diligendam. **Ad hoc** igit q̄ ho-
mo ab isto statu repararetur. cōgruentissimum fuit ut ei
cōdescenderet primum principium redtendo se illi noscibile
amabile. et imitabile. Et quia homo carnalis. animalis et
sensualis non nouerat nec amabat. nec sequebatur nisi si-
bi proportionabilia et cōsimilia. ideo ad eripiendum hominem
de hoc statu. xbi caro scem ē ut ab hoīe q̄ caro erat et cogno-
sci posset et amari et imitari. ac per hoc et homo deū cognos-
cēs et amās et imitās remediaret a morbo pcti. **Postremo**

q̄ hō perfecte rep̄ari nō poterat. nisi recuperaret mētis inno-
centiā. dei amicitia 7 suā excellētiā q̄ soli deo suberat. 7 hoc
nō potuit fieri nisi p̄ deū in forma serui. id cōgruū fuit x̄bū
icarnari. Excellētiā nāq; recup̄are nō poterat nisi rep̄ator
esset deus. q̄ si mera creatura. tūc hō esset subiect⁹ mere crea-
ture. 7 sic nō recuperaret statū prioris excellētie. Amicitia q̄
dei recup̄are nō poterat nisi p̄ mediatorē cōueniētes q̄ ma-
nū posset ponere i vtrūq; 7 vtrūq; p̄ti cōformis esset 7 vtrū-
q; amicus. 7 iō sicut similis deo p̄ diuinitatē. sic similis hōi
p̄ hūanitatē. Innocētiā vero mētis recup̄are nō poterat ni-
si dimissa culpa. quā dimittere nō debebat diuinā iusticiā
nisi p̄ satisfactorē cōdignā. 7 q̄ satisfacere nō poterat nisi de-
us pro toto hūano genere. nec debebat nisi homo q̄ pecca-
uerat. iō cōgruentissimū fuit humanū genus rep̄ari p̄ deū
homine natum de genere ade. Qm̄ ergo excellētia recu-
perari nō poterat nisi per rep̄atorē excellētissimū. nec ami-
citia reformari poterat nisi per mediatorē amicabilissimū.
nec innocentia reacq̄ri poterat nisi per satisfactorē sufficien-
tissimū. excellētissim⁹ autē rep̄ator nō est nisi sit de⁹. amicabi-
lissim⁹ mediator nō est nisi sit homo. sufficientissim⁹ satisfac-
tor nō est nisi sit deus pariter 7 homo. cōgruissima fuit nr̄e
reparatōni incarnatio verbī ut sicut gen⁹ hūanū i esse ex-
ierat per verbum increatum. 7 in culpam ceciderat p̄ x̄bus
ispiratū. sic a culpa resurgeret per x̄bum incarnatum.

Capitulum secundum.

De incarnatōe x̄bi q̄tum ad vnionē naturarū.

Circa ip̄m igit̄ x̄bū incarnatū tria nobis conside-
randa occurrūt. s. vnio naturarū. plenitudo charis-
matū. 7 per p̄ssio passionū propter redimendū ge-
n⁹ humanum. Circa naturarum vnionem hec tria
cōsideranda sunt ad intelligēdū incarnatōis mysteriū. s. op⁹
mod⁹. 7 tps. De ope autē incarnatōis hec tenēda sūt sm̄ fides
xp̄ianā. s. q̄ incarnatō ē op̄atō trinitatis. 7 p̄ quā sit assum̄s

ptio carnis a diuinitate .7 vnio diuinitatis cum carne. ita
q̄ assumptio non t̄m est carnis sensibilis. s̄ etiam sp̄s racō
nalis sc̄m potentiam vegetādi. sentiendi. 7 intelligendi.
ita etiam q̄ vnio nō sit in vnitae nature. s̄ persone. nō hu-
mane sed diuine. nō assumpte. s̄ assumptis. nō persone cu-
iuslibet s̄ persone solius x̄bi: in qua tāta sit vnio vt quicqd
dicat de filio dei dicat de filio hominis 7 e conuerso. his tamen
exceptis in quib⁹ exprimit vnio vel clauditur negatō

Ratō autē ad intelligentiā predictōz hec est. Quia incarna-
tōnis opus nō solum ē a primo principio inq̄ntum ē effec-
tiuum in producēdo. v̄z etiam inq̄ntū reparatiuū remedi-
ando. satisfaciendo 7 reconciliando. Quoniam ergo incar-
natio iquantum dicit aliquē effectū ē a primo principio qd̄
oia facit ratōe summe x̄tus 7 substantia x̄tus 7 opatō vni-
ta est 7 indiuisa omnimodo in tribus personis. hinc ē q̄ ne-
cesse est incarnatōnis opatōem a tota trinitate emanare.

Quia vero ē a primo principio inq̄ntum est reparatiuū res-
mediādo. 7 totū genus humanū lapsū fuerat 7 viciatū
nō solum ratōe anime. v̄z etiam 7 carnis. hinc est q̄ ne-
cesse fuit q̄ totum assumeret vt totum curaret. Et qm̄ no-
bis magis nota est pars carnis. 7 magis a deo distat vt ex-
pressior fiat nominatō. 7 maior exprimat humiliatō. 7 pro-
fundior explicet dignatō. hinc ē q̄ opus istud nō inanima-
tio s̄ incarnatō nominat.

Rursus qz cū sit a primo prin-
cipio inq̄ntum ē reparatiuū satisfaciendo. 7 satisfactō nō fit
nisi ab eo qui debet 7 potest. 7 non debet nisi homo. nec po-
test nisi deus. oportuit q̄ in satisfactione simul esset concurs-
sus vtriusque nature. diuine scilicet et humane. Et quia im-
possibile est q̄ diuina natura concurrat euz alia. sicut pars
ad constitutionem tertij nec q̄ ipsa transeat in aliam natu-
ram. nec alia natura transeat in ipsam. propter simplicita-
tem 7 immutabilitatem ipsius perfectissimam. hinc est
q̄ deitas et humanitas non vniuntur in vnitae nas-

Quia vero
est a primo
principio

ture nec accidentis. vniuntur igitur in vnitatem persone et hypo-
stasis. Et quoniam diuina natura in nullo supposito po-
test subsistere preterquam in propria hypostasi. ideo vnio illa non
potest esse in hypostasi seu persona hominis sed dei. ac per hoc per
illam vnionem primum principium in vna suarum hypostasium se-
cit seipsum suppositum humane nature. et ita vna tamen est ibi perso-
nalitas et vnitas personalis. ex parte scilicet assumptis. **Pos-**
tremo: quod est a primo principio ut est repatiuntur reconciliando. et
reconcilians est mediator mediatio autem proprie conuenit dei filio
ideo et incarnatio. Mediatoris namque est esse medium inter ho-
minem et deum. ad reducendum hominem ad diuinam cognitionem
ad diuinam conformitatem. et ad diuinam filiationem. Nullum autem de-
bet magis esse medium quam personam que producit et producit. quod
est media trium personarum. Nullumque magis debet reducere ho-
minem ad diuinam cognitionem quam verbum. quo se pater declarat
quod est vnibile carni. sicut et verbum voci. Nullumque ma-
gis debet reducere ad diuinam conformitatem quam eum qui est
imago patris. Nullumque que magis debet ad filiationem ad
optimum reducere quam filium naturalem. ac per hoc nullum ma-
gis debet fieri filium hominis quam ipsum filium dei. Quoniam igitur
idem omnino est filius hominis et dei ratione incarnationis et
quecumque vni et eadem sunt eadem inter se sunt eadem. Unde est
quod necessario sit communicatio idiomatum. nisi sit vocabulum
in quo aliqua repugnantia includatur. sicut sunt illa in quibus
includitur respectus vnionis vnus nature ad alteram.
sicut vnire. incarnari. assumere et assumi. vel negatio alicuius
ius. cuius oppositum alteri competat. sicut incipere esse. creari et co-
similia. in quibus instantia fertur contra regulam prehabitam pro-
pter causam predictam.

Capitulum tertium.

De incarnatione quantum ad modum.
Et modo incarnationis hoc tenendum est quod a gelo nunci-
ate christi mysterium incarnationis perficiendum in ipsa. ergo cre-

didit appetere et cōsensit spūssanctus in eā supuenit ad sanc-
tificandum et secundandū. cuius x̄tute virgo cōcepit x̄i fili-
um. quē x̄go peperit. et post partum x̄go permansit. Conce-
pit autē non solum carnē. verūetiam carnē animatā et ver-
bo vnitam nulli peccō obnoxia. s̄ omnino sanctam et inma-
culatam ratōne cui⁹ mater dei dicitur et est dulcissima vir-
go maria. **R**atō autē ad intelligentiā predictorū hec est.
Quia incarnatio est op⁹ manās a primo p̄cipio inq̄tuz
est reparatiuū modo cōgruentissimo. modo cōmunissimo
et modo cōpletissimo. Decet em̄ eius sapiām operare con-
grue decet ei⁹ largitatem operari cōmuniter. et x̄tutem ope-
rari perfecte. **Q**uā ergo incarnatio est a primo p̄cipio
repante modo cōgruentissimo. et cōgruus modus est q̄ me-
dicina ex opposito respondecet morbo. et repatō lapsui. et re-
mediū nocumēto. Cū ergo genus humanū lapsum fuerit
per diabolicā suggestiōē. et per cōsensum mulieris decep-
te. et per generatōem cōcupiscentiale trāssudentē originale
inprolez. oportuit q̄ ee cōtrario hic esset angel⁹ bon⁹ suadēs
bonum. et x̄go credēs et consentiens in bonum suāsum. et
charitas spūssancti sancificās et secundans ad cōceptū im-
maculatū. vt sic cōtraria cōtrarijs curarent. Ac per hoc si-
cut mulier per diabolu decepta. et p̄ virū cōcupiscibilis cog-
nita et corrupta trāssudit in omnes culpā. morbu et morte
sic mulier per angelū erudita. et per spūm sanctum sancifi-
cata et secundata. absqz omni corruptōne tam mētis q̄ cor-
poris prolem generaret. q̄ omnibus ad ipsam venientibus
daret gratiā sanitatem et vitam **R**ursus qz incarna-
tio ē a primo p̄cipio repante modo cōmunissimo **T**ā per
x̄bū incarnatū rep̄ at lapsus hoīm et angeloz vtpote celestī
et terrestrium. et hoīm lapsus rep̄at s̄m vtrūqz sexū. vt
medicamentū sit cōm une omnibus. decētissimū fuit q̄ ad i-
carnatōis mysterium fieret concursus angeli. mulieris et vi-
ri. Angeli vt denunciantis. mulieris x̄ginis vt cōcipientis

virgi & ut concepte proles. ut sic angelus Gabriel esset nunci-
us patris eterni. & ego immaculata esset templum spiritus sancti.
proles concepta esset ipsa persona ubi. ac per hoc in comuni re-
paratione omnium communis fieret concursus trium de triplici hierar-
chia scilicet divina angelica et humana. ad insinuandum non so-
lum trinitatem dei. verum etiam generalitatem beneficij. et liberalitas-
tem reparatoris summi. Et quoniam liberalitas spiritus sancto appropri-
atur. et sanctificatio virginis in qua peracta fuit ubi concep-
tio. hinc est quod licet operetur illud sit a tota trinitate. per appropria-
tiones tamen dicitur & ego concepisse de spiritu sancto. **P**ostremo
quoniam est a primo principio repante modo completissimo. hinc est
quod in conceptione completio debita fuit in prole. fuit in conceptu
fuit et in virtute concipiende. Et quod completio debita debuit esse in
prole. hinc est quod in instanti conceptionis non tantum fuit seminis deci-
sio. verum etiam consolidatio. configuratio. vinificatio per animam. et
deificatio per deitatem unitam. ut sic & ego dei filium vere conciperet
per unionem carnis ad deitatem mediante spiritu rationali. per quem
tanquam per medium congruente caro erat idonea ad unionem.
Quia vero completio debita debuit esse in conceptu. cum ex quat-
tuor modis tres modi producendi hominem precessissent. primus
nec de viro nec de muliere. sicut in Adam. secundus de viro
sine muliere. sicut in eua. tertius de muliere et viro. sicut in om-
nibus concupiscibiliter natis. decuit ad complementum uni-
uersi. quartum modum introduci. qui scilicet esset de muliere si-
ne semine virili per virtutem summi operatoris. Quia vero co-
pletio debita debuit esse in virtute hinc est quod in conceptione fi-
lij dei simul concurrit virtus innata. virtus infusa virtus
increata. Virtus innata materiam preparavit. virtus infusa
purificando segregavit. virtus increata subito perfecit
quod non poterat a virtute creata nisi successive fieri.

Et sic beatissima virgo maria mater fuit comple-
tissimo modo ipsum dei filium concipiendo absque vi-
ro secundante spiritu sancto. **E**t quia in mente vir-

ginis amor spūssancti singulariter ardebat itē in carne ei
us virt⁹ spūssancti miracula faciebat. grā scz partim excitā
te. et partim adiuuante. 7 partim eleuante naturam. iuxta
quod conceptus ille mirabilis exiebat.

Capitulum quartum

¶ De incarnatione quantū ad plenitudinem temporum.
¶ Et tpe xō incarnationis hoc tenendū est qd licet d⁹
¶ in principio potuerit incarnari. noluit tamen ni-
si in fine seculorū precedēte lege nature 7 lege figu-
re post patriarchas 7 pphetas. quib⁹ 7 per quos fuit incar-
natio repromissa. post quos incarnari dignat⁹ ē tanq̃ i fine
temporū et plenitudine. iuxta qd dicit apostol⁹. At ubi venit
plenitudo tēp̃is. misit d⁹ filiū suū sc̃m ex muliere sc̃m sub le-
ge ut eos q̃ sub lege erāt redimeret. **Ratō** autē ad intelli-
gentiā horū hec ē. Quia incarnatō ē op⁹ primi p̃cipij repara-
tis. iuxta qd dicit 7 cōuenit s̃m libertatē arbitrij. sc̃m sub
limitatē remedij. 7 s̃m integritatē vniuersi. **¶** Tā sapientissi-
mus artifex in agendo oīa hec attendit. **¶** Qm̃ ergo liber-
tas arbitrij hoc requirit ut ad nihil trahat inuita sic debuit
d⁹ genus humanū reparare ut salutē inueniret q̃ vellet que-
rere saluatorem. qui xō nollet querere saluatōrē. nec salutē
per cōsequens inueniret. **¶** Null⁹ autē querit medicum nisi re-
cognoscat morbū. null⁹ querit doctorē nisi recognoscat se
ignorantē. null⁹ querit adiutorē nisi recognoscat se impotē-
tem. Quia igit̃ homo in principio sui lapsus adhuc supbie-
bat de scia 7 virtute. iō p̃misit d⁹ tps legis nature in quo cō-
uinceret ignorantia. **¶** Et p⁹ cognita ignorantia s̃z p̃manē-
te superbia de virtute qua dicebant. nō dēst q̃ faciat. s̃z dēst
q̃ iubeat. addidit legem p̃ceptis moralib⁹ erudientē. 7 ceri-
monialib⁹ aggravantē. ut habita scia 7 cognita impoten-
tia confugeret homo ad diuinā misericordiam 7 grati-
am postulandā. q̃ data est nobis in aduentu xp̃i. itē post
legem nature 7 scripture subsequi debuit incarnatio verbi

Rursus qm̄ sublimitas remedij requirit ut credat̄ fide fir-
missima. ⁊ amef̄ charitate ardētissima. tanq̄ mysteriū se-
cretissimū et saluberrimū. iō cōgruentissimū fuit ut añ chri-
sti aduentū preirēt multa testimonia pphetarū. tā explicita
in x̄bis. q̄ implicita in figuris. ut multis et firmis testin. o-
nīs qd̄ erat secretū fieret certū ⁊ indubitabile ad credēdū.
Preirēt etiā multiplicia ⁊ missa ⁊ ardētissima desideria. ut
pmissum bñficiū expectaret. expectatū differet. dilatū am-
pli⁹ ⁊ desideraret. ⁊ diu desideratū seruētū amaretur et gra-
tiosus susciperet. ⁊ susceptū solici⁹ seruaret. **P**ostremo
qm̄ integritas ⁊ pfectio vniuersi redri ut vniuersa sint ordi-
nata q̄ tū ad loca. ⁊ q̄ tū ad tpa. ⁊ hoc op⁹ sez icarnatōnis
erat pfectissimū inter oīa opa diuina ⁊ pcessus debet esse ab
imperfecto ad pfectū. ⁊ nō ecōuerso. hinc ē q op⁹ illud ⁊ bu-
it fieri in fine tempoz. ut sicut prim⁹ hō q̄ erat totū mūdi
sensibilis ornamētū. vltimo fuerat cōdit⁹. s. sexto die ad toti-
us mōi cōpletōez sic secūsus hō totū mūdi repati cōplemētū
in quo primū p̄cipiū cōiungit cū vltimo. sez tē cū limo
fieret in fine tēpōz. hoc ē in sexta etate. q̄ ē etas apta ad ex-
ercitiū sapie. ⁊ ad enervatōez cōcupiscētie. ⁊ ad trāsitiū a sta-
tu turbinis ad quietē. q̄ omnia cōpetūt sexte etati ⁊ cursus
mūdi ppter icarnatōez filij x̄i. **Q**uā ergo aduēt⁹ xpi fuit in
tpe legis ⁊ grē. ⁊ in exhibitōe misericordie repmisse ⁊ in p̄-
cipio etatis sexte. ⁊ hec oīa dicūt plēitudinē. qz lex grē implet
leges scripture. ⁊ solutō pmissi implet pmissionē. ⁊ sexta etas
ratōe pfectōis senarij sonat in plenitudine hic ē q in aduē-
tu filij x̄i dicūt esse plenitudo tēpōz. nō ppter hoc q in eius
aduētū temp⁹ finiat. s. qz tēp alia misteria impleat. **S**icut
autē xpus nō debuit venire in p̄cipio tēpis. qz aduētus ei⁹
nimis fuisset festin⁹. sic nec debuit differre vsqz in finē vlti-
mū. qz tūc nimis eēt tard⁹. Decebat em̄ saluatōre inter tēp⁹
morbi ⁊ tēpōris iudicij introducere tēpus remedij. Decebat
mediatōre qdam suorū membroz p̄cedere. qdā seq. Decebat

ductore perfectū tunc se ostendere cum esset oportunitas cur-
rendi ad brauium ⁊ hoc est in fine tempor ⁊ citra terminū
⁊ in approximatione ad finale iudiciū. ut per timorē iudi-
cij stimulati. ⁊ per spem premiꝝ attracti. ⁊ per pfectōes exem-
pli animati. vigorose ⁊ perfecte sequamur ducem de virtute
in virtutem. vsqꝫ perueniamus ad brauium felicitatis
eternę

Capitulum quintum.

**De plenitudine gracie christi quantum ad carismata
in affectu.**

Postqꝫ innotuit nobis verbū incarnatum q̄tuz ad
vniōnem naturar. cōsiderandū est q̄tum ad ple-
nitudinē charismatum spūalium. Circa que prio-
r cōsideranda ē plenitudo gracie in affectu. deinde plenitu-
do sapiētię i intellectu. ⁊ postremo plenitudo meriti i ope
⁊ effectui. De plenitudine igitur gracie in affectu in xpo
hoc tenendū est qꝫ in xpo a sui cōceptōe fuit plenitudo om-
nis gracie quantū ad gratiā singularis persone. quantum
ad gratiam capitis. ⁊ quantū ad grām vniōis. Ita qꝫ p
gratiam singularis persone habuit omnis culpe immuni-
tatem. ⁊ quantū ad actum ⁊ quantū ad posse. qꝫ nec pecca-
uit nec peccatum potuit habere. Per grām vniōis dign⁹
est nō tantū felicitate glorie. verum etiā adoratiōe patrię. q̄
est cultus reuerentię soli deo debite. Per grām x̄o capitis in-
fluit motus ⁊ sensus in vniuersos qui ad eum accedunt.
vel per scdm rectam. vel per fidei sacramenta siue aduentū
eius precesserint siue fuerint subsequuti. Nam ⁊ qui preibāt
⁊ qui sequebant̄ clamabāt. osanna filio dauid. **R**atio
autē ad intelligentiam predictoꝝ hec est. Quia reparatiō ē
operatiō primi p̄cipij. ita qꝫ ab ipso manat scdm liberalita-
tem. ⁊ ad ipsum reducit scdm conformitatem. ideo oportet
qꝫ fiat per gratiam ⁊ deiformitatem. Gratia em̄ ⁊ manat a
deo liberaliter. ⁊ reddit hominem deiformem. **Qm̄** ergo

reparatum principium per gratiam reparat et omnia
res plenius et perfectius est in suo fonte et origine quam alibi ne-
cesse est quod in principio nostro reparatio. scilicet christo domino
fuerit omnis gratie plenitudo. Et quoniam reparatum prin-
cipium in reparando non tamen tenet rationem principij. verum
etiam medij et extremi. extremi quidem in satisfaciendo.
medij in reconciliando. et principij in super influendo
ideo necesse est quod in christo fuerit plenitudo gratie ratione ex-
tremi satisficientis. medij reconciliantis et principij superin-
fluentis. Quoniam igitur extremum ad satisfaciendum idoneum
necesse est esse deo placens. ac per hoc ab omni peccato per-
fecte immune. et hoc non potest esse nisi per donum diuine
gratie in aliquo homine. necesse fuit ponere in christo gratiam
ipsam sanctificantem et confirmantem. quam vocamus gratiam
singularis persone.

Rursus quoniam medium ad reconcilian-
dum conueniens non est nisi habeat in se veramque naturam su-
periores et inferiores. scilicet adorabilem et adorantem. et hoc nul-
lo modo fieri potest nisi per summe dignitatem et gratuitam
unionem. ideo necesse est in christo ponere gratiam super om-
nem gratiam. et omnimoda reuerentia veneranda. quam voca-
mus gratiam unionis. ratione cuius christus homo est super
omnia benedictus deus. et ideo cultus patrie venerandus.

Postremo quod principium ad influendum efficax non est nisi
habeat in se plenitudinem fontalem et originale. que non tan-
tum est plenitudo sufficientie. sed etiam superabundantia. ideo ne-
cesse est verbum incarnatum esse plenum gratie et veritatis
ita quod de plenitudine eius accipere valeant universi iusti. sicut
universa membra a capite recipiunt influentiam motus
et sensus.

Et propter hoc vocatur hec gratia gratia
capitis. pro eo quod sicut caput habet in se sensuum plenu-
dinem. et ceteris membris est conforme. ceterisque presidet
ac ceteris beneficium prestat influentie que ipsi capiti con-
nectuntur. sic christus habens in se gratiam superabundantiam

tem. et nobis cōsimilis in natura. pre ceteris sanctus et iust⁹
ceteris q̄ ad ip̄m accedūt prestat beneficiū gratie et spūs. per
que sit sensus et motus in spūalib⁹. Et qm̄ ad ip̄m accede-
re est per fidem vel per fidei sacramentū. et fides xp̄i eadem
est in preteritis presentib⁹ et futuris. ideo ratō influēdi i xp̄o
ponit respectu omnium tam preteritorū q̄ presentū q̄ etiā
futurorū in xp̄m credentium. et in xp̄o renatorū qui per fidē
copulant⁹ xp̄o. et per gratiam influentē sunt mēbra xp̄i
et templa spūsancti. ac per hoc filij dei patris. cōnexi ad in-
uicem per in dissolubile vīculum charitatis. Quod sicut
distantia locorū non diuiditur. sic nec dīuturnitate temporū
separatur. ac per hoc omnes iusti vbicūq; sint. et quando-
cūq; fuerint vnum efficiunt corpus xp̄i mysticum. sensum
et motum suscipiendo ab vno capite influente scdm̄ fontē
lem radicalem et originalem plenitudinē omnis gratie in
christo habitantis sicut in fonte.

Capitulum sextum.

De plenitudine sapientie xp̄i in intellectu.

Omnendū est q̄ in verbo incarnato. xp̄o scz domino
nostro fuit omnis sapientie plenitudo. non solum
quantum ad cognita. veretia quo ad cognoscēdi modos
et differentias. In xp̄o namq; fuit cognitō sempiternalis
ex parte deitatis. cognitō sensibilis ex parte sensualitatis et
carnis. cognitō sciencialis ex parte mentis et spūs. Et hec
fuit triplex. quedā scz per naturā. quedā per gratias. et que-
dam per gloriā. In sapiāz habuit et vt deus. et vt homo
et vt cōphensor et vt viator et vt illuminat⁹ per gratiam
et vt recte formatus per naturam. et ita in vniuerso fuerit
in christo quinq; modi cognoscendi. Primus est secundus
diuinam naturam. et hoc modo cognouit omnia actualia
et potencialia. finita et infinita. cognitione actuali et cōp-

hensua. Secundus est per gloriam et hoc modo cognouit
omnia actualia et finita cognitione actuali et comprehensi-
ua. infinita vero cognitione habituali vel excessiua. Terti-
us per gratiam. et hoc modo cognouit omnia spectantia ad
humani generis redemptionem. Quartus est secundum naturam integram
cuiusmodi fuit in Adam. et hoc modo cognouit omnia que
spectant ad vniuersam constitutionem. Quintus est secundum sensibi-
lem experientiam. et hoc modo cognouit omnia que veniunt
ad organa sensuum secundum quem modum dicitur quod didicit ex
his que passus est obedientiam. Ratio autem ad intelligē-
tiam predictorum hec est. Quia sicut reparatum principium est nos
reparare per liberalissimam gratiam. sic etiam per prouidentissi-
mam sapientiam. Quod enim secundum ordinem sapientie conditum
fuerat non potest absque luce et ordine sapientie reparari. et ideo
sicut Christus debuit esse immunis ab omni culpa. sic elongatus
debuit esse ab omni ignorantia. ac per hoc totaliter repletus
superne sapientie luce et circumfulgentia. Quia propter cogni-
tionem perfectam habuit secundum utramque naturam et potentias
cognoscitivam. et secundum omnem rem existentiam. Quia ergo res habet
esse in eterna arte et in humana mente. et in proprio genere. necesse
fuit Christum habere hanc triformem rem cognitionem. Quia ideo res
dupliciter potest cognosci in arte. scilicet vel ab ipso artifice. vel ab a-
lio contemplante arte. similiter habet dupliciter cognosci in mente
etiam preter acquisitorum. quam Christo non competit propter perfec-
torem. scilicet vel secundum habitum in natum. vel secundum habitum infu-
sum. hinc est quod necessarium fuit ad perfectam sapientie plenu-
dinem quinque modos predictos recipere in Christo deo et homine
ut in arte eterna cognosceret res et per naturam creaturam. et
per gloriam comprehensionis. in mente autem sua per ha-
bitum naturalem et innatum. sicut cognouerunt Adam et eua
et angeli. et per habitum gratuitum et infusum. sicut sancti
dei per spiritum sanctum illuminati. in proprio vero gene-
re cognosceret via sensus et memorie et experientie. que in

nobis facit rem incognitā cognosci. in xpo xō rem cognitā
 scdm vnum modum cognosci fecit scdm aliū modū. Qm̄
 autē diuina substantia virtus ⁊ operatō est immensa. hinc ē
 qd scdm primū modum qui ē per naturam vnitatis. infinita
 actualiter cōprehendit. quodā em̄ ineffabili modo summe ī
 finito omnis infinitas est finita. Quia vero creature q̄tū-
 cumqz sublimite finita. est substantia xtus ⁊ operatō. ita tñ
 q mens humana nō quiescit nisi in bono infinito. nec tñ il-
 lud proprie cōprehendit. qz infinitum nō comprehendit a fi-
 nito. accepta cōprehensioe proprie. hinc est qd q̄tum ad fm̄
 modum cognoscendi anima xpi per gloriam cōprehensio-
 nis capit q̄tūcumqz potest capere natura finita per bonū
 infinitum beatificata cui est summe vnita. ac per hoc ad fi-
 nita se extendit actualiter cōprehēdendo. ad infinita xō ha-
 bitualiter vel etiam excedēdo. nō em̄ potest anima xpi eq̄-
 ri verbo nec in scia nec in aliquo alio. **R**ursus qz gratia
 maxime respicit opus reparatōis. hinc ē qd scdm tertiu mo-
 dum cognoscēdi. per grāz perfectissimā cognouit xps om-
 nia que spectāt ad reparatōz nostrā. longe excellētius ⁊ me-
 lius q̄ aliquis prophetaz vel etiam angeloz. Ampli⁹ quia
 natura hominis bene instituta nata erat omnib⁹ creatu-
 ris preesse. ⁊ ipsas nosse tanq̄ eas que debeāt sibi seruire. si-
 cut patuit in primi hominis cōditōne hinc est qd q̄tum ad
 quartū modum cognoscēdi cognouit xpus omnia q̄ spec-
 tant ad mundanam machinā cōstruendā. longe excellen-
 tius q̄ adam. Postremo qz sensus non est perceptiu⁹ rerum
 nisi ad obiecti p̄tiam. hinc est qd scdm cognitōem sensitiuā
 non simul cognoscebat omnia s; modo hec. modo illa. iux-
 ta qd oportū erat ad reparatōz humani generis faciendaz.

Capitulum septimum.

De plenitudine meriti xpi in effectu.
 Et plenitudie autē meriti xpi hoc tenendū ē qd ī xpo

domino fuit omnis meriti perfectio et plenitudo. **P**rio quan-
tum ad eum qui merebatur quia non tantum fuit homo verum etiam
deus. **S**ecundo quantum ad tempus in quo merebatur. quia ab in-
stanti conceptiois sue usque ad horam mortis sue. **T**ertio quantum
ad id per quod merebatur. quia per perfectissimum habitum charita-
tis. et perfectissimum exercitium virtutis in orando. in agendo
et in paciendo. **Q**uarto quantum ad eum cui merebatur. quia non
tantum sibi. verum etiam nobis. imo omnibus iustis. **Q**uinto quan-
tum ad illud quod merebatur nobis. quia non tantum gloriam. verum
etiam gratiam et veniam. et non tantum gloriam spiritus. sed etiam
stolam carnis et apertionem ianue celestis. **S**exto quantum ad id
quod merebatur sibi. quia licet non mereretur sibi glorificationem men-
tis quam iam habebat merebatur tamen glorificationem corporis et
accelerationem resurrectionis. et clarificationem sui nominis. et dig-
nitatem iudicarie potestatis. **S**eptimo quantum ad modum
quo merebatur. **C**um enim tripliciter dicatur aliquis mereri. vel
de in debito faciendo debitum. vel de debito faciendo magis
debitum. vel de debito uno modo faciendo debitum alio mo-
do. **O**mnibus his modis meruit nobis. tertio tamen modo me-
ruit sibi. faciente hoc plenitudine gratie spiritus sancti. per quam
christus simul erat beatus et in statu merendi. ita quod super eius
meritum omnia merita nostra habent fundari. **R**atio
autem ad intelligentiam horum hec est. **Q**uia cum in principio re-
paratio. christo scilicet domino nostro necessaria fuerit plenitudo
gratie et sapientie que sunt nobis origo recte et sancte vi-
uendi. necesse est quod in christo fuerit plenitudo et perfectio
omnis meriti secundum omnem modum plenitudinis.

Quia enim in christo fuit plenitudo gratie unionis
per quam erat deus ab instanti conceptionis habens glo-
riam comprehensionis et motum liberi arbitrii. hinc est
quod necessario fuit in christo perfectio meriti. et quantum ad excel-
lentissimam dignitatem merentis. et quantum ad celerrimam opor-

tunitatem temporis. **R**ursus quia fuit in eo plenitudo gratie singularis persone. per quā habuit firmam charitatem. et omnes virtutes perfectas quātū ad habitus et exercitia. necesse fuit quod in eo esset plenitudo meriti quātū ad id per quod cōtingit mereri. cuiusmodi est radij charitatis et actus multiplicis virtutis. **A**mplius quod fuit in eo plenitudo gratie capitis. per quam plenissimā habuit influentiam in membra sua. hinc est quod plenitudine habuit meriti. non tamen respectu sui. sed etiam respectu nostri. quibus sicut omnia spiritualia que habemus influit ratioe beatitudinis sic meruit ratione assumpte humanitatis. siue sint bona status presentis. siue eterne felicitatis. **P**ostremo quod tantorum charismatum plenitudo necessario ponebat in christo summam et perfectam felicitatem secundum sui partem superiorem. licet dispensatione propter nos esset in statu vite. hinc est quod perfectior habuit meriti quātū ad id quod meruit sibi. quod non gloriam et beatitudinem anime concreatam. que naturaliter in ipso omne meritum anteibat sed solum illa cum quibus status vite stare non poterat. sicut scilicet carnis cum glorificatione sue excellentissime dignitatis. hinc est quod perfectionem habuit meriti quātū ad modum merendi. Quia enim in ipso ab instanti conceptionis fuit perfectissima plenitudo. statim omnia meruit que potuit mereri respectu sui. ac per hoc de debito uno modo facere potuit debitum alio modo. de debito autem debitum. vel de debito magis debitum facere non potuit sibi. quod nullo modo potuit in sanctitate proficere. cum a principio esset sanctissimus fecit tamen hoc nobis quod merito ipsius iustificamur per gratiam. et proficimus in iustitia et per eternam gloriam coronamur. Ac per hoc in merito christi radicata sunt omnia merita nostra siue satisfactoria pene. siue meritoria vite eterne. quia nec ab offensa summi boni digni sumus absolui. nec immensitatem eterni premij que deus est. digni sumus lucrari nisi per meritum hominis dei. cui di-

cere possum? et debemus. Omnia opera nostra operatus es
in nobis domine. Ipse inquit est dominus cui propheta dixit.
Dixi domino deus meus es tu quoniam bonorum meorum non eges.

Capitulum octauum.

De passione christi quantum ad statum patientis.

Postquam circa verbum incarnatum considerata est vnio
naturarum. considerata est nihilominus plenitudo ca-
rismatum deinde consideranda est tollerantia passionum
Circum quam considerandus est status patientis. et modus pa-
ciendi. et exitus passionis. De statu vero patientis hec tenen-
da sunt. scilicet quod christus assumpsit non tantum humanam naturam
sed etiam defectus circa naturam. Assumpsit enim penalita-
tes corporales ut fame sitim et lassitudinem. Assumpsit et spiri-
tales. ut tristitiam gemitum et timorem. Nec enim omnes corpora-
les assumpsit sicut sunt defectus egritudinum corporalium mul-
tiformium. Nec omnes spirituales. sicut sunt ignorantia: et re-
belliones carnis ad spiritum. Nec qualitercumque. quia sic necessita-
tem paciendi suscepit. ut tamen nihil pati posset iniuste nec se-
cundum voluntatem diuinitatis nec secundum voluntatem ratio-
nis. licet passio fuerit contra voluntatem sensualitatis et car-
nis. sicut ex primis orationis saluatoris que dicit. Non sicut ego
volo sed sicut tu vis. Ratio autem ad intelligentiam predic-
torum hec est. Quia cum principium reparatiuum in reconciliando
necessario habet mediatoris officium. ideo necesse est quod ha-
beat convenientiam cum utroque extremo. non solum quantum ad
naturam. verum etiam quantum ad ea que sunt circa naturam
Quoniam ergo deus est iustus et beatus. impassibilis et immortalis
homo vero lapsus est peccator et miser. passibilis et mortalis.
necesse fuit mediatorem dei et hominum ut posset homines
reducere ad deum cum deo communicare in iusticia et bea-
titudine. cum homine vero impassibilitate et mortalitate.
ut sic habendo mortalitatem transeuntem ad beatitudinem
permanentem. hominem reducere de presenti miseria ad vi-

tam beatam. Sicut contra angelus malus habendo in
mortalitatem cum miseria et iniustitia fuit mediator faciens
cadere in culpam et miseriam per suggestionem suam. Quia
ergo Christus mediator debuit habere innocentiam et beatitudi-
nem fructum cum mortalitate et passibilitate. hinc est quod
similis debuit esse viator et comprehensor. De omni enim sta-
tu aliquid habuit in se. secundum quod dicitur assumpsisse de statu
innocentie peccati immunitatem de statu nature lapse mor-
talitatem de statu vero glorie beatitudinem fructum perfec-
te. **R**ursus quoniam penalitates viciose sicut sunt illa quattuor
propter peccatum mortale infliguntur. scilicet ignorantia. infirmi-
tas. malicia. et concupiscentia stare non possunt cum perfectissi-
ma innocentia. hinc est quod has nec assumere debuit nec as-
sumpsit. **Q**uia vero pene que sunt exercitatie et tunc perfec-
te. et testificatiue humanitatis vere non simulate. potissime
ille sunt que respiciunt nostram naturam in communi. sicut fa-
mes et sitis in absentia alimentis. tristitia et timor in presen-
tia nocumenti. hinc est quod illas debuit assumere et assumpsit.
Postremo quod nullus innocens debet inuitus aliquam penam
sustinere. quia hoc esset contra ordinem diuine iustitie. nul-
lus etiam mortalis vult mori et pati secundum appetitum natu-
re. quia naturaliter refugit mortem. hinc est quod Christus debuit
habere huiusmodi penalitates. sic tamen ut nihil posset pati in-
uite secundum rationem. non solum propter beatitudinem et dei-
tatem omnipotentem sibi unitam per quam poterat repelle-
re omnia sed etiam propter perfectissimam innocentiam. que
secundum ordinem naturalis iustitie nihil permittitur pati inui-
te. sic etiam patreretur ut etiam hoc esset contra naturalem
inclinatum et appetitum nature qui est insensualitate et
carne. Et hinc est quod Christus orans secundum rationem. volun-
tatem carnis exprimebat que passionem refugiebat cum
dicebat transeat a me calix iste. voluntatem rationis vo-
luntati patris confirmabat. et appetitui carnis preponebat

cum dicebat. non mea voluntas s; tua fiat. Et sic vna voluntas non erat alteri contraria quia scdm voluntatē diuī nam qđ iustum erat voluit. scdm volūtatem ratōnis iustitiae consensit: sed scdm voluntatem carnis penam recusauit s; tñ iusticiam non accusauit. Et sic vnaqueq; voluntas qđ suum erat operabat. et qđ ad se pertinebat sequebatur voluntas s; diuinā iusticiā. voluntas rationalis obediētiā voluntas carnis naturam. ac per hoc non erat in xpō colluctatio ⁊ pugna. s; placata ordiatio ⁊ trāquillicas ordiata.

Capitulum nonum.

De passione xpi quantum ad modum patiendi.

De modo autē patiendi hoc tenendū est qđ xpus passus est passiōe generalissima. passiōe acerbissima passiōe ignominiosissima. passiōe interēptoria s; viuificatiua. Passiōe in qua generalissima. q̄tuz ad naturam humanā. non solum scdm omnia membra corporis principalia. vtz etiam scdm omnem anime potentiam licet nihil pati posset scdm diuinam naturam. Passus ē etiā passiōe acerbissima. quia non solum dolendo vt patiens per vulnera. sed etiam condolendo vt comparies ppter nostra delicta. Passus est etiā passiōe ignominiosissima ⁊ propter patibulum crucis. que erat supplicii pessimoz. et propter consortium iniquorum videlicet latronum cum quibus fuit deputatus. Passus est etiam passiōe interēptoria per separatōnem anime a corpore. salua tamen vnione vtriusq; cum deitate. Anathema em̄ est qui dicit dei filium naturam quam semel assumpsit. aliquando reliquisse.

Ratio autem ad intelligentiam predictorū hec est. Quia reparatiū principii sicut ordinate pduxit sic ⁊ ordinate reparare debuit gen⁹ humanū Sic igit̄ reparare debz vt salua sit libertas arbitrij. salu⁹ sit nihilomin⁹ honor dei salu⁹ sit etiā ordo reginīs vniuersi. Quia ergo reparare debuit salua libtate arbitrij. reparauit dando exemplum efficacissimum. Exemplum autem il-

lut efficacissimū ē qđ inuitat ⁊ informat hoīez ad culmen
x̄ntū. Nihil autē magis informat homīez ad x̄ntē q̄ exē
plum tolerādi mortē ppter iustitiā ⁊ obediētiā diuinā mor
tez inq̄ nō quacūq; s; penalissimā. Nihil x̄o magis inci
tat q̄ tāta benignitas q̄ p nobis altissim⁹ dī fili⁹ absq; no
stris meritis. imo cū multis nostris dēmeritis posuit animā
suā. q̄ benignitas tāto maior ostēdit. q̄to p nobis grauio
ra ⁊ abiectiora pati voluit dē. Qui em̄ pprio filio suo non
pepercit. s; p nobis omnib⁹ tradidit illū. quō nō etiā cū illo
oīa nobis donauit. Ex q̄ imitatur ad ipm̄ amādum ⁊ a
matū imitādū. **R**ursus q; reparare dēbuit saluo honore dī. iō
reparauit offerēdo obsequiū satisfactiuū. **E**st autē satisfacere
honore dēo dēbitū repēdere. Honor autē dēo subtrahit⁹ p sup
biam ⁊ iobediētiā respectu rei ad q̄ homo astringit nullo
modo meli⁹ restituit q̄ p humiliatōz ⁊ obediētiā ad eā rez
ad quā nullaten⁹ tenebat. Qm̄ ergo xp̄s iesus inq̄tū deus
ēqlis erat patri in forma dī. inq̄tū homo innocēs nullate
nus erat dēbitor mortis. dū semetipsuz exinanīuit ⁊ fact⁹ ē
obediēs vsq; ad mortē exoluit dēo que nō rapuit p obseq
uū satisfactōis pfecte. ⁊ obtulit sacrificiū suauitatis summe
p pfecta dī placatōe. **P**ostremo q; reparare dēbuit saluo
ordine regiminis vniuersi. iō p remediū cōueniētissimū re
parauit. Cōueniētissimū autē ē vt cōtraria cōtrarijs curent
Quia ergo hō volēs esse sapiēs vt dē. peccauit in ligno ve
rito volēs delectari. ita q̄ inclināt⁹ ē ad libidinē. erectus in
psumptōez. ac p hoc totū gen⁹ humanū infectū ē ⁊ pdidit
immortalitatē. ⁊ in currit dēbitam mortē. hic ē q̄ ad hoc q̄
homo repararet cōueniēti remedio dē. fact⁹ homo voluit
humiliari ⁊ in ligno pati. ⁊ contra vniuersalem infectiōē
pati passione generalissima. contra libidinem passionē acer
bissima. contra presumptōnem passionē ignominiosissima
contra mortem dēbitam et inuitam pati voluit mortem nō
inuitam sed voluntariam. Quia ergo generalitas corrup

ruptōis in nobis infecerat nō solū corp⁹ ⁊ aīaz. s; etiā omē
nē corpis pteem ⁊ omē aīe potentiā. hic ē q̄ xp̄s pass⁹ ē in
omī corporis pte ⁊ in omni potētia aīe ⁊ i supiori pōtōe ra
tōis. q̄ sūme i dco dlectabat ut ratō ⁊ ppter vnionē sui ad
superi⁹. ⁊ sūme paciebat ut natura. ⁊ ppter cōiūctōē ad īse
ri⁹ q̄ xp̄s erat viator ⁊ cōprehēsor simul. **Rurs⁹** q̄ libido ve
hemēter īfecerat in nobis aīaz ⁊ carnē. ⁊ q̄ tū ad carnalia
⁊ q̄ntū ad spūalia pctā. hic ē q̄ xp̄s ⁊ acerbissima passione
passus ē icarne. ⁊ amarissima cōpass⁹ ē in aīa. **Et** q̄ i car
ne erat maxia eq̄litas cōplectōis ⁊ pfecta viuacitas sensu
um. i aīa dco sūma charitas ad dū. ⁊ sūma pietas ad pxi
mū. hic ē q̄ vterq; dolor fuit intēssim⁹. **Ampli⁹** q̄ tumor
supbie aliqñ cōsurgit interius ex psumptōe. aliqñdo exteri⁹
ex ostentatōe ⁊ aliena laude iō ad remediāndū oīm supbiā
xp̄s pass⁹ ē vtrūq; gen⁹ ignominie ⁊ i se paciēte. ⁊ i comita
tu quē habuit i passione. Postremo q̄ hec oīa nō attingebāt
diuinā naturā impassibilē s; solū hūanā hic est q̄ in morte
xp̄i sic facta ē diuisio aīe a carne. ut tū salua esset vnitas pso
ne ⁊ vnio tā carnis q̄ aīe cū ditate. **Et** q̄ vnio aīe cū cor
pore facit hoīez ⁊ facit viuū. hic ē q̄ xp̄s nō fuit homo i illo
tribuo. licz aīa ⁊ caro essent vnita cū dco. **Enī** q̄ mors i hu
mana natura nō potuit mortē iducere i psonā q̄ semp fuit
viva. iō mortua ē mors i vita. ⁊ p xp̄i mortem absorpta est
mors i victoria. ⁊ dūct⁹ princeps mortis. ac p hoc hō a mor
te. ⁊ causa mortis. p meritū mortis xp̄i tanq; p mediū effica
cissimū liberatus.

Capitulum decimum.

De passione xp̄i q̄ntum ad exitum passionis.

Exitu autē passiōis xp̄i ⁊ fructu hec idubitāter te
nēda sunt. q̄ aīa xp̄i p⁹ passionē dscēdit ad infer
nū siue ad libum. ad liberatōē nō oīm. sed eoz q̄ in
ter mēbra xp̄i dcefferūt. p fidez viuā vel p fidei sacramēta.
Post hec tertia die resurrexit a mortuis. resumēdo corpus
q̄d prio viuificauerat. sed nō tale q̄le pri⁹ fuerat. q̄ pri⁹ fue

xp̄i
dico
fuit ho

Secundum ad
datur
primo quod

erat passibile et mortale. postea autem resurrexit impassibile et
immortale uiuens perpetuo. Deinde post quadraginta dies
ascendit ad celos: ubi super omnem creaturam exaltatus
sedet ad dexteram dei patris. Quod dictum intelligit non quan-
tum ad situm qui non competit deo patri sed quantum ad ex-
cellentiam bonorum. quia scilicet residet in portionibus bonis patris
Postremo iteriecit decem diebus misit in apostolos promissum
spiritum sanctum. per quem congregata est ecclesia gentium. et
ordinata secundum diuersas distributiones officiorum et gratiarum
Ratio autem ad intelligentiam predictorum hec est. Quia sicut
christus in quantum verbum increatus perfectissime omnia
formauit. sic in quantum incarnatum omnia perfectissime re-
formare debuit. Decet enim perfectissimum principium opus non
dimittere circa perfectum. Debit ergo reparatorum princi-
pium redemptionis humane remedium perducere ad perfectum
Ad hoc autem quod cum perfectissimum oportuit quod esset sufficien-
tissimum et efficacissimum. Quia sufficientissimum. ideo se exten-
dit ad celestia terrestria et infernalium. Quia ergo per ipsum
sunt infernalium recuperata. terrestria remediata. celestia
reintegrata. ita quod primum horum fecit per veniam. secundum per
gratiam. et tertium per gloriam. ideo post passionem anima
descendit ad inferos ad liberandum in inferno detentos. de-
inde resurrexit a mortuis ad viuificandum in peccatis mor-
tuos. ascendit ad celos reducendo captiuitatem ad reintegra-
dum hierusalem celestem. misit spiritum sanctum ad edificandum
hierusalem terrestrem. Que omnia. necessario consequuntur et
exigunt ad sufficientiam reparationis humane. Rursus quod
remedium illud fuit efficacissimum tam in eos qui christi aduen-
tum preceperunt. quam in eos qui sequuntur. qui tamen ad ipsum
christum accesserunt et accedunt. et eius membra fuerunt et sunt
tales autem sunt qui adherent ei per fidem spem et charitatem
ideo remedium illud habere debuit efficaciam. primo in eos
qui in christum crederunt. credendo sperauerunt. et sperando

amauerunt. ac per hoc statim debuit ad inferos descendere
ad ipsorum liberatōem. Unde aperta ianua celi per xpi passi
onem qui satisfaciendo amouerat rumpit eam. mutando sen
tentiam diuinam eripuit de inferno omnia mēbra sua. De
buit etiam habere efficaciam percipiūam in eos qui xpi ad
uentum sequunt. vt attrahendo ad fidem spem ⁊ charita
tem. tandem ad gloriam perduceret celestem. **U**tigitur
edificaret ad fidem qua credim⁹ xpm verum hominē ⁊ ve
rum deum. q̄ etiam credim⁹ eū voluisse nos redimere p mor
tem ⁊ ad vitam nos reducere posse per resurrectōem. ideo
voluit resurgere ad vitam immortalem. interiecto tñ spaci
o t̄p̄is ⁊ bito. s. xxxvi horar. in quo ostendit q̄ vere mortuus
fuit nec magis accelerare debuit. ne si citius resurgeret cre
deret q̄ non vere mortu⁹ fuisset. sed se mortuū fingisset. nec
amplius differre ne si semper iaceret in morte crederet im
pens. ⁊ q̄ nullos posset ad vitam reuocare. ideoq; resurrex
it tertia die. **A**mplius vt erigeret ad spem. ad celestes as
cendit gloriam quam speramus. Sed quia spes non oritur
nisi ex fide immortalitatis future. ideo non statim ascendit.
sed spacio quadraginta dierum interiecto. in quo p multa
signa ⁊ argumenta veram ostenderet resurrectōem. per q̄
animus solidaret in fide. ⁊ subleuaret ad sperandum glo
riam celestem. **P**ostremo vt in flāmaret ad charitatem
misit ignem spūssanti in die penthecostes. Et quia nullus
hoc igne repletur nisi qui petit. et pulsat. cum instanti et im
portuno spei desiderio. ideo non statim post ascensionem mi
sit. sed decem dierum spacio interiecto. in quo discipuli ieiunā
tes orantes et gementes disposuerunt se ad spiritussanti
suscepcionem. **A**c per hoc sicut debitam seruauit horam
in paciēdo. sic in resurgendo. sic in ascendendo in celum
sic in mittendo spiritum sanctum. et propter fundatio
nem trium virtutum predictarum. et propter multa

30
hous
in fide
nisi p̄t

mysteria que in his temporib⁹ implicant. Et quonia^m spūs
sanctus q̄ charitas ē 7 per charitatem habet. est omnium ori
go charismatum. iteo cū descendit spūs sanctus effusa ē ple
nitudo charismatū ad corpus xpi mysticum cōsumandus
Et quia diuersa membra debent esse in corpore perfecto. et
diuersorū membroꝝ diuersa officia 7 exercitia. 7 diuersorū
officioꝝ diuersa charismata. hinc est q̄ vni datur per spūm
sermo sapientie. alij sermo scientie. alij fides. alij gratia sani
tatum. alij operatō virtutum. alij pphetia. alij discretō spiri
tuum. alij genera linguarū. alij interpretatō sermonum. que
omnia operat̄ vnus atq; item spūs diuidēs singulis pue
rile sū suā liberalissimā puidetiā 7 puidētissimā largita
tem.

Finit quarta pars.

Incipit quinta pars de gratia spūs sancti.

Capitulum primum.

De gratia quantum est donum diuinitus datum
Post tractatum de incarnatione verbi quod est ori
go 7 fons omnis doni gratuiti. dicenda sunt aliā
de gratia spūs sancti. que nobis quadrupliciter cō
sideranda occurrit. Primo in quantum est donum diuini
datum. Secundo in cōparatione ad libeꝝ arbitriū. Tert
in cōpartōe ad habitus virtutum. Quarto in cōparatō
ad exercitia meritorum. *De gratia igitur in quantum*
donum diuinitus datum hec tenenda sunt. scz q̄ ipsa ē do
num quod a deo immediate donatur 7 infunditur. Item
cū ipsa 7 in ipsa datur spūs sanctus qui est donum increatū
optimum et perfectum. quod descendit a patre lumineꝝ per
xbum incarnatum. scdm quod Iohānes in apocalipsi vi
dit fluuiū splendidū ad modum crystalli procedere de sede
dei 7 a gni. Ipsa nihilominus est donum per quod anima
efficitur sponsa christi. filia patris eterni. et templum spūs
sancti. quod nullo modo sit nisi ex dignatione condescen
sione et cōdescensu dignacōne maiestatis eterne per do

Secundum
Hic
videtur

num gracie sue. Ipsa teniqz ē donum qd animam purgat
illuminat et perficit. vivificat. reformar. et stabiliz. eleuat. et
similat. et deo iungit. ac per hoc acceptabile facit. ppter qd
donum huiusmodi gratia gratum faciens recte dicitur et de-
buit appellari. **R**atio autē ad intelligētiā predictorū
hec est. Quia cū primum principium pductiuū pro sua sum-
ma benivolētia fecit spiritum rationalem capace beatitu-
dinis eterne. et reparatiuū principium capacitātē illam in-
firmatā per peccatum reparauit ad salutem et beatitudo
eterna cōsistit in habendo summū bonū et hoc ē deus. et bo-
num excellēs in proporcionabiliter omnē hūani obsequiū
dignitatem. nullus omnino ad illud summū bonū dignus
est peruenire. cū sit omnino supra omnes limites nature ni-
si a deo cōdescendēte sibi eleuet ipse supra se. Deus autē non
cōdescendit per sui essentiā incommutabilem. sed per suā influ-
entiā ab ipso manātem. nec spūs eleuat supra se per sitū lo-
calem sed per habitum deiformē. **N**ecessē ē igitur spiritui ra-
tionali vt dignus fiat eterne beatitudinis qd particeps fiat
influentie deiformis. hec autē influentia deiformis qd ē a deo
et scdm deū et propter deum. ideo reddit imaginez nostre mē-
tis conformē beatissime trinitati. nō tantū scdm ordinē ori-
ginis. verū etiam scdm rectitudinē electōis. et scdm quietudi-
nem fructōis. **E**t quoniā qui hoc habet immediate ad deū
reducit. sicut immediate ei cōfirmat. ideo donū illud imme-
diate donat a deo tanqz a principio influxiuo. vt sicut ime-
diate emanat a deo dei imago. sic immediate emanat ab ipso
dei similitudo que est diuine imaginis perfectio deiformis. et
ideo dicitur imago recreatōis. **R**ursus quoniam qui
fruitur deo deum habet. ideo cum gratia que sua deiformi-
tate disponit ad dei fructōnem datur donum increatum.
quod est spiritus sanctus. quod qui habet habet deum. **E**t
quoniam nullus deum habet quin ab ipso specialiter habe-
atur. nullus habet et habetur a deo quin ipsum precipue et

in comparabiliter diligit et diligatur ab eo. sicut sponsa a
sponso. nullus sic diligit quin ad eternam beatitudinis he-
reditate adoptet pro filio. hinc est q̄ gratia gratum faciens
facit animam templū dei. sponsam christi et filiam patris
eterni. Et quia hoc non potest esse nisi ex summa dignatōe
et cōdescensione dei. i. deo illud nō potest esse per habitum ali-
quem naturaliter insertum. sed solum per donum diuinū
gratis infusum. quod expresse apparet. si quis ponderet q̄
tum est esse dei templum. dei filium. deo nihilomin⁹ indisso-
lubiliter et quasi matrimonialiter per amoris et gratie vin-
culum copulatum. **P**ostremo quia mens nostra non
efficitur cōformis beatissime trinitati scōm rectitudinē elec-
tionis nisi per vigorem virtutis. splendorē vitæ. et feruorē
charitatis. et vigor virtutis animā purgat. stabilis et eleuat
splendor vitæ animā illuminat. reformat. et deo assimilat
feruor charitatis animam perficit. viuificat et deo coniūgit
et ex his omnibus homo deo placeus et acceptus existet. hic
est q̄ illa influentia dei formis dicitur habere omnes decem ac-
tus predictos ita tamen q̄ denominat ab ultimo sicut a cō-
pletissimo. **D**icitur em̄ gratia gratum faciens: q̄ habentē fa-
cit deo gratum. cum non solum gratis datur a deo. vey etiā
sit scōm deum et propter deum cum ad hoc sit vt per ipsam
opus manans a deo reuertat in deum. in quo ad modū cir-
culi intelligibilis cōsistit oīm spūm rationaliū cōplemētum.

Capitulum secundum.

De grā q̄tum inducit libez arbitriū extra peccatum.
Secundo de spiritu sancti gratia occurrit nobis cō-
siderandū in comparatōe ad liberum arbitrium
et hoc secundum duplicem modum. **P**rimo sc̄z us
quantum ipsa est adiutorium ad meritum. **S**ecundo ve-
ro in quantum est remedium contra peccatum. **D**e gra-
cia ergo dei in quantum est adiutorium ad merendum hec te

nenda sunt. q̄ cum gratia dicatur generaliter specialiter ⁊
proprie. Generaliter dicitur adiutorium diuinum creature
liberaliter et gratis inpenſum et indifferenter ad quemcuq̄
actum. et ſine huiusmodi adiutorio gratie nec poſſumus ali
quid efficere nec durare in eſſe. Specialiter dicit̄ x̄o gratia
adiutorium diuinitus datum. vt quis prepararet ſe ad ſuſci
piendum ſpiritus ſancti donū. quo perueniat ad meriti ſta
tum. et talis dicitur gratia gratis data. et ſine hac nullus
ſufficienter facit quod in ſe eſt vt ſe prepararet ad ſalutē. Pro
prie vero gratia dicitur adiutorium datum diuinitus ad me
rendum. quod quidem dicitur donum gratie gratum faci
ētis. ſine quo nullus poteſt mereri nec i bono proficere nec
ad eternam peruenire ſalutem.

Ipsa enim tanquam
radij merendi omnia merita antecedit. propter quod
dictum eſt q̄ preuenit voluntatem vt velit ſubſequitur
autem ne fruſtra velit.

Ante nullus ipſaz me
reri poteſt merito condigni. ſ; ipſa meretur augeri a deo in
via. vt aucta mereatur et perfici in patria et gloria ſempi
terna. ab ipſo deo cuius eſt gratiaz inſundere augere et per
ficere ſc̄m cooperatōz voluntatis noſtre et ſc̄m propoſitū
ſue beneplacitū predeſtinatōis eterne.

Ratio aut̄ ad
intelligentiā predictōz hec eſt. Quia cum primum princi
pium ſua omnipotenti deute et benigniſſima largitate cre
aturam omnem de nihilo produxit ad eſſe. ac per hoc crea
tura de ſe non habeat eſſe. totum autem eſſe habeat aliū de.
ſic facta fuit vt ipſa pro ſua defectibilitate ſemper ſuo prin
cipio indigeret. et primum principium pro ſua benignitate
inſuere non ceſſaret. Cum ergo ſpiritus rationalis hoc ip
ſo q̄ de nihilo eſt ſic in ſe defectiuus. hoc ipſo q̄ naturalimi
tata et egena ſit in ſe recurrit amans propriū bonum
hoc ipſo quod totus a deo ſit totaliter deo obnoxiuſ. Et

quia defectiuus est de se tendit in non esse. quia reuerius
per se non assurgit ad rectitudinē perfecte iusticie. quia tota
liter deo obnoxius. et deus bonis eius non indiget. nihil potest
facere de se et propria virtute. propter quod deum sibi constitu
at debitorem. et maxime mercedis eterne que deus est nisi per
diuinam cōdescensionē. hinc est quod ad hoc quod saluetur in esse
cū sit defectiuus indiget semper adiutorio diuine p̄sentie. ma
nutentie. et influētie. per quam manuteneatur in esse. que
quis sit vniuersalis in creatura omnes. nominat tamen
nomine gratie. quia non ex debito procedit. sed ex libertate
bonitatis diuine. **H**inc est etiam quod ad hoc ut se prepararet ad
donum superne gratie cū sit rectorius indiget dono alteri?
gratie gratis date maxime post naturam lapsam. per quā
habilis efficiat ad bona moralia. que sunt bona ex circum
stantia. que nullo modo possunt dici bona nisi procedant
ex intentione recta. videlicet quod non propter nos sed propter
summum bonum fiant. ad quod non assurgit spiritus no
ster rector? nisi preueniatur a deo per aliquam grām gra
tis datam. **H**inc nihilominus est quod ad hoc quod faciat bona ope
ra meritoria mercedis eterne. cū totaliter sit deo obnoxius.
et debitor sui totius. indiget dono gratie gratum facientis. per
quam deus sibi cōdescendat. prius acceptans suam imagi
nem et voluntatem quā operationem ex eo manantem. quia
cum causa nobilior sit suo effecto nullus potest se facere me
liorem. nec facere opus deo placens. nisi prius placeat ipse.
ut deus prius ipsum respiciat quā ad munera eius. et ideo om
nis radix merendi fundatur in gratia gratum faciente. cu
ius est facere hominem deo dignum. propter quod nullus po
test eam mereri merito condigni sed solum merito congrui
Ipsa autem habita meretur sui ipsius augmentum in sta
tu vie. per bonum eius vsum merito condigni. **T**am cum
solus deus sit ipse gratie fontale principium influēdi. ipse

solus est principiū augmētandi per modum infundētis. et gratia. per modum meriti 7 dignitatis. 7 liberū arbitriū p modum cooperantis 7 merentis. pro eo q liberū arbitriū cooperat gratie 7 quod est gratie suū facit. 7 ideo nō tantum libez arbitrium per gratiam meret gratie augmentū in statu vie merito digni. verum etiā cōplementuz in statu patrie merito condigni. tum propter sublimitatem doni spūssancti in merito cooperantis. tum propter veracitatem dei promittentis. tum ppter veritabilitatē liberi arbitrii consensientis 7 finaliter perseverātis. tum ppter difficultatem status merendi. tum ppter dignitatē christi nostri capitis i terueniētis. quod debz glorificari cū suis mēbris. tum etia ppter liberitātē dei tribuentis quē nō decet parua red dere ppter obsequiū sibi fideliter obtemperātis. tum ppter nobilitatē operis quod ex charitate pcedit. qd tantū ponderat in cōspectu iudicis qntum amor ex quo pcedit. qd cū inconparabiliter preponit omnibz creaturis. et iō nō sufficienter et competēter potest nisi in deo et summo bono remunerari ex quibz omnibz tanq ex septē ratioibz gloriā eternā merito nō tantū congrui sed etiam condigni mereri facit gratia septiformis.

Capitulum tertium.

De gratia in iūctuz iūuat ad bonum meritorium.

Quod gratia vero inqu. antum est remedium contra peccatum hec tenenda sunt. scz q liberum arbitriū licet sit sub deo potentissimum. potest tamen per se in peccatum corruere. sed nullatenus potest resurgere sine adiutorio diuine gratie. que dicitur ut gratia gratum faciens Illa autē gratia licet sit sufficiens rei nedium contra peccatum. non tamen infunditur adueto nisi assit liberi arbitrii consensus. Ex quo colligitur q ad iustificatiōem impij quattuor concurrunt. scilicet infusio gratie. expulsio culpe. contritio. 7 motus liberi arbitrii. Expellit ut ergo culpa a

ad iustitiam
per gratiam
quod

dei dono. non a libero arbitrio. non tamen sine libero arbitrio.
Nam gratie gratis date est liberum arbitrium reuocare a
malo et excitare ad bonum. et liberi arbitri est consentire vel
dissentire. et consensciens est gratiam suscipere. et suscipientis
cooperari eidem ut tandem perueniat ad salutem. **R**atio
autem ad intelligentiam predictorum hec est Quia cum primum
principium hoc ipso quod primum et potentissimum sit causati-
uum omnium que sunt in vniuerso preterquam peccatorum. que
sunt transgressionem legis diuine. et celestium in obedientie
mandatorum. nihil habet sibi rebelle. iniuriosum. et offensionum
nisi peccatum. quod contemnendo dei preceptum et auerten-
do nos a bono in commutabili offendit deum. deformat libe-
rum arbitrium. perimit donum gratuitum et obligat ad sup-
plicium eternum. Cum igitur deformatio imaginis et per-
emptio gratie sit quasi annihilatio in esse mortis et vite gra-
tuite. cum offensa dei sit tantum ponderanda quantum est ip-
se. cum reatus pene eterne rationem teneat infiniti. impossi-
bile est quod homo resurgat a culpa nisi recreetur in vita gra-
tuita. nisi remittatur offensa et pena relaxetur eterna. So-
lus igitur qui fuit principium creatiuum est et principium re-
creatiuum et reparatiuum. Verbum scilicet patris eternum. quod
est Ihesus christus mediator dei et hominum. quod quia om-
nia de nihilo creat. ideo erat seipso solo sine aliquo interme-
dio. Quia vero recreat deformatum per vicium culpe. refor-
mando per habitum gratie et iusticie obligatum ad penas
absoluiendo per satisfactorem condignam. hinc est quod nos re-
parat sustinendo pro nobis penam in natura assumpta. et
insurgendo gratiam reformatiuam. que quamdiu continuat nos
sue origini. facit nos membra christi. per hoc animam pec-
catricem que fuerat inimica dei. prostibulum dyaboli. et ser-
ua peccati facit sponsam christi. templum spiritus sancti.
et filiam patrie eterni. quod totum sit per gratuitam et con-
dolescentiam in fusionem doni gratuiti. **R**ursus quo-

nam deus sic reformat q leges nature inditas non infir-
mat. ideo sic hanc gratiam tribuit libero arbitrio vt tamen
ipsum nō cogat. sed eius consensus liber maneat. 7 ideo ad
hoc q culpa expellatur. non solum necesse est q gratia in-
troducatur. verum etiam q liberum arbitrium in adultis
in adultis dico quia in paruulis sufficit fides ecclesie et me-
ritum christi. 7 excusat impotentia sui. necesse est inq q con-
formet se expulsiōni culpe per detestatiōem omnium pecca-
torum. quam vocamus contritiōem. Est etiam necesse q
conformet se introductiōi gratie per complacentiam 7 ac-
ceptatiōem doni diuini. quam vocamus motum liberi ar-
bitrii. Et sic necesse est ista quattuor concurrere ad iustifica-
tiōem impij.

Postremo qz predispositiō ad formam con-
pletiuiam debet esse ei conformis ad hoc q liberum arbitri-
um se disponat ad gratiam gratum facientem. indiget ad
miniculo gratie gratis date. 7 quia gratie est liberum arbi-
trium non cogere. sed preuenire. 7 simul vtriusqz est in actū
prodire. hinc est q in nostra iustificatiōe concurrat actus
liberi arbitrii 7 gratie. consone quidē 7 ordinate. ita q gra-
tie gratis date est excitare liberum arbitriū. liberi arbitrii
autē est huiusmodi excitatiōi consentire vel dissentire. 7 con-
senciētis est ad gratiam gratum facientem se preparare.
quia hoc est facere quod in se est. sic dispositio gratia gra-
tum faciens habet infundi. cui liberum arbitrium potest co-
operari si vult. et tunc mereretur. vel contrariari per pecca-
tum. 7 tunc demeretur.

Sic ergo cooperentur ei vsque in
finem. mereretur peruenire ad eternam salutem.

Verum est igitur quod dicit Augustinus. q qui creauit te
sine te. non iustificabit te sine te

Verum est etiam q non
est volentis neque currentis. sed dei misericordis.

Verum
est etiam q nullus potest superbire de meritis quia nihil
in nobis deus pre-

ter sua dona coronat. Reseruat enim sibi de munera gratie liberaliter largienda. ut discat homo non esse ingratus. nec in se quasi non acceperit. sed in domino gloriari. Tercium est etiam quod licet liber arbitrium per se legem implere non possit. nec gratia in se efficere. iexcusabile tamen est si non facit quod potest. quia gratia gratis data semper est prelo ad communio. cuius amuniculo sacre potest quod in se est. quo facto habet gratia gratum facientem quod obiecta divina impleat leges. et faciat voluntatem qua facta tandem ad beatitudinem perveniat sempiternam propter opera meritoria. que totaliter sunt a gratia. totaliter etiam a libero arbitrio licet principali a gratia. quia ut dicit Augustinus. gratia cooperatur ad liberum arbitrium sicut sessor ad equum. quod quidem sessor liber arbitrium dirigit. deducit. et perducit ad portum eterne felicitatis. exercendo nos in operibus perfecte virtutis secundum donum ipsius gratie septiformis.

Capitulum quartum.

De ramificatione gratie in habitus virtutum.

Tercio restat agere de gratia comparatione ad habitus virtutum. circa quam consideranda sunt tria. Primum est quod licet gratia una ramificatur in habitus virtutum. Secundum quod licet ramificatur in habitus donorum. Tertium quod licet ramificatur in habitus beatitudinum. De ramificatione igitur gratie in habitus virtutum hec tenenda sunt quod cum una sit gratia gratificans animam. septem tamen sunt virtutes gratuite quibus regitur vita humana. tres quidem theologicę. scilicet fides spes et charitas. et quatuor cardiales. scilicet prudentia. temperantia. fortitudo et iustitia. que uno modo est virtus communis et generalis. alio modo specialis et propria. Ne autem septem virtutes licet sint distincte et proprias excellentias habentes. sunt tamen connexę et equalles ad invicem in eodem est. et licet sint gratuite per gratiam informate possunt tamen fieri informes per culpam. sola charitate excepta. et ite reformari per penitentiam adveniēte gratia. que est habituum virtualium origo finis et forma. Ratio autem ad intelligentiam predictorum hec est. Quia sicut principium productum suum summa perfectione in dando vitam nature non tamen dat vivere quantum ad actum

Septem
virtutes
gratue

Septem
virtutes
cardinales

primum. vel etiam q̄ tūz ad actū scđm. qui est parī. sic ne
cesse est q̄ p̄cipiū reparatiū vitam tribuat spūi i esse gra
tuitu. 7 q̄ tū ad esse 7 q̄ tū ad opari. Et quoniā vnus vi
uētis scđm vnā vitam primā. membroy multe sunt opera
tōnes vitales ad illius vite perfectam manifestatōem cum
actus diuersificet per obiecta. 7 diuersitas actūz requirat
diuersitatem siue distinctōem habitū. hinc est q̄ licet vna sit
gratia viuificās. ramificari tū necessario habet in varios
habitus propter varias opacōes. Et quoniā quedam sunt
opera moralia primaria. sicut credere. quedaz media. sicut i
telligere credita. quedā vero postrema. sicut vixere itellecta
7 in primis aīa rectificat. in scđis expedit. in tertijs perfici
tur. itco gratia gratum faciēs ramificat in habitus x̄tutū
quoz est aīam rectificare. in habitos de noz quoz est aīam
expedire. 7 in habitus beatitudinū quoz est animam perfic
cere. Rursus quoniā rectitudo anime perfecta requirit
q̄ ipsa rectificet scđm duplicem faciem. scz superiorem 7 infe
riorem 7 respectu finis. 7 respectu coz q̄ sunt ad finē. itco ne
cesse est aīam quantū ad superiorem faciē in qua consistit
imago trinitatis eterne rectificari per tres theologicas vir
tutes. vt sicut imago creatōis consistit in trinitate potencia
rum cū vnitate essentie. sic imago recreatōis consistit in tri
tate habitū cū vnitate gratie. per quos aīa fert recte i sū
mam trinitatē scđm tria appropriata trib⁹ personis. ita q̄
fides dirigit i sūme vel credēdo 7 assentiēdo. spes i summe
ardulū imitādo 7 expectādo. charitas i summe bonū dēfice
rādo 7 diligēdo. Necesse est etiam q̄tū ad inferiorem faciē
animā rectificari per quattuor cardinales x̄tutes. Nā pri
uātia rectificat rationalem. fortitudo irascibilem. temperātia
cōcupiscibilem. iusticia v̄o rectificat omēs has vires in cō
paratōe ad alter. Et quillud alter dētermīate potest eē p̄
im⁹. pōt etiā itcm hō cōparari ad se ip̄m vt ad alter. p̄t eti
āz esse ip̄e dē. hic ē q̄ iusticia circūire dicit omēs vires. Di
B

citur etiam nō tñ virtus cardinalis. vēr etiam generalis cō-
 prehen dēs toti⁹ aīe rectitudinē. cum ipa dicat rectitudo
 volūtatīs. Un ipa nō tantū cōprehendit. virtutes ordinātes
 ad primum. sicut ē equitas. libera' itas vēr etiā ad seipm
 sicut est penitētia ⁊ innocētia. nec nō ad deū. sicut est laetitia.
 pietas. ⁊ obediētia. **P**ostremo qz omnis rectitudo virtutū
 fm esse gratuitū manat a gratia tanqz ab origine ⁊ radice
 ⁊ scdm esse meritorū cōparat ad charitatem sicut ad origi-
 nem formā ⁊ fidem. hic est qz cetera virtutes gratuite quo ad
 habitus sunt cōnexe ⁊ quo ad act⁹ meritorios sunt eqles.
Nunc est etiā qz ceteri habitus virtutū possunt esse informes
 sola charitate excepta que ē virtutū forma. Cum em habent
 sine gratia ⁊ charitate. in quibus cōsistit vita virtutū. tūc sūt
 informes. Cum autē superinfundit gratia tūc formant ⁊ de-
 corant. ⁊ deo acceptabiles sūt sicut ⁊ colores absqz luce sūt
 inuisibiles. supueniēte autē lumine fiunt lucidi. pulcri ⁊ aspec-
 tui cōplacētes. Unde quēadmodū ex luce ⁊ colorib⁹ fit vnū
 in ratione motiui. ⁊ vna lux sufficit ad multos colores illū
 minādos. sic ex gratia ⁊ habitibus. nformib⁹ cū formāt fit
 vnū scdm rationē meritorij ⁊ gratuiti. ⁊ vna nihilominus
 gratia sufficit ad informatōz ⁊ gratificatōz habitū dīver-
 sorum.

Capitulum quintum.

¶ De ramificatōe gratie in habitus donorum.

Omnēda sunt. qz licet plurima sint dona gratie gratis
 date. ⁊ generaliter omnes habitus diuinitus dati.
 dona dei non absurde dici possunt. specialiter tamen et ap-
 propriate. septem sunt dona spūssancti. que enumerat et no-
 minat Isayas loquens de flore qui processit de radice yesse
 id ē christo : de quo dicit qz requiescet super eum spiritus do-
 mini. spiritus sapientie et intellectus. spiritus consilij et forti-
 tudinis. spiritus scientie et pietatis. et replebit eum spiritus
 timoris domini. In hac autem enumeratōne descendendo

Septem
 dona
 spiritus
 sancti
 sunt
 spiritus
 sapientie
 et intellectus
 spiritus
 consilij
 et fortitudinis
 spiritus
 scientie
 et pietatis
 et replebit
 eum
 spiritus
 timoris
 domini

procedit a summo et combinando. ut simul ostendatur do-
norum distinctio. connexio. origo. et ordo. **R**atio autem

ad intelligentiam predictorum hec est. Quia cum principi-
um reparatum per summam liberalitatem non tantum
det gratiam ad rectificandum contra obliquitates vicio-
rum per habitus virtutum. verum etiam ad expediendum con-
tra impedimenta sinthomatum per habitus donorum. id
plurificari debent dona gratuita secundum quod necessarium
est ad expeditionis sufficientiam. Quoniam igitur anima
vostre indiget septiformiter expediri. hinc est quod ex septiformi
causa necesse est spiritus sancti dona esse septiformia.

Indiget namque expediri contra vicio-
rum obliquitates. quantum ad vires naturales. quo ad superadditas virtu-
tes. in paciendo. in agendo. in contemplando. et utroque mo-
do.

Primo igitur propter vicio-
rum obliquitates expe-
ditissime repellendas septem sunt dona spiritus sancti. ut po-
te timor contra superbiam. pietas contra inuidiam. scientia
contra iram. que quasi est quedam insania. fortitudo con-
tra accidiam que mentem reddit ad bona inuvalidam. et sa-
pientia contra luxuriam.

Secundo propter expedien-
das vires naturales debent septem dona spiritus sancti esse.
Nam irascibilis indiget expediri ad bona tam in prospe-
ris quam in aduersis. in prosperis expeditur per timorem
in aduersis per fortitudinem. **C**oncupiscibilis autem indi-
get expediri quantum ad effectum respectu proximi. et
hoc fit per pietatem. et quantum ad effectum respectu dei. et
hoc fit per gustum sapientie.

Rationalis vero indiget
expediri in veritatis speculatione electione. et executione. per
donum autem intellectus expeditur ad verum speculan-
dum. per donum consilij ad verum eligendum. per donum
scientie ad electum crequendum. per donum enim scientie re-
cte conuersamur in medio nationis prave et peruerse.

Tertio propter expedienda septem virtutum officia septem

¶ ij

timor
pietas
scientia
fortitudo
sapientia
inuidia
ira
luxuria

debet esse spūs sancti dona. Nam timor expedit ad epāciam
timor em carnes cōfigit. **Unde.** Confige timore tuo carnes
meas. pietas ad veram iustitiā. sciētia ad prudētiā. fortitu-
do ad fortitudinē seu paciētiā. cōsiliū ad spem. intellect⁹
ad fidem. sapiētia ad charitatem. **Un̄** sicut charitas ē ma-
ter ⁊ consummatio omniū virtū. sic sapiētia omniū dono-
rū. ita vt & dicat sapiens. **Venerūt mihi omnia bona pa-
riter cū illa. ⁊ innumerabilis honestas per manus illius.**
Quarto propter expeditōez in paciēdo cōformiter ad xpm
septē sunt habitus donoꝝ. Christū autē ad paciendū mouit
paterna volūtas. humana necessitas. ⁊ virtutis strenuitas.
Paterna quidē volūtas mouit vt cognita per intellectum
vt amata per sapiam. vt in reuerētia habita p timorē. **Mo-
uit** etiā nostra necessitas ad quā cognoscendā necessaria ē
scientia. ad quā miserandam superaddit pietas. **Mouit** ni-
hilominus virtutis strenuitas. vt prouida in eligendo p
cōsiliū. vt vigorosa in perferendo per fortitudinē. **Et sic**
dona debent esse septem. **Quinto** propter expeditōez in
agendo septem dona dantur a spūs sancto. Nam ad actōez
expediēdam necesse habem⁹ expediti ad declinandū a ma-
lo. quod fit per timorem. **Necesse** etiam habemus expediti
ad proficiendum in bono duplici. vel necessitatis vel super-
erogatiōis. **Circa** primum expeditur per scientiam et pie-
tatem. ita qd vnum est dirigens et aliud exequens. **Circa**
secundum expeditur per cōsiliū dirigens. et per fortitu-
dinē exequentem. **Necesse** etiam habemus quiescere in
optimo. et hoc quantum ad intellectum veri ⁊ quantum
ad affectum boni. primum fit per donum intellectus. secun-
dum per donum sapientie in quo est quies. **Sexto** ad
expeditionem in contemplando dona spiritus sancti in sep-
tenario numero sunt. Nam ad vitam hierarchicā ⁊ con-
templatiuā necessarium est animam purgari. illuminā-
ri. et perfici. **Purgari** autē oportet a concupiscēcia. a malis

cia. ab ignorantia. ab infirmitate seu impotentia. primum facit timor. secundum pietas. tertium scientia. quartum fortitudo. Illi minari autem indigemus in opibus reparatōis et primarie et ditionis. primum dat consilium. secundum intellectus. Perfici autem habemus per accessum ad summum quod consistit in vno et hoc per donum sapientie. et sic archani cōtemplatōis a lato consumat quasi in cubico. Septimo ad expeditōes in actione et cōtemplatōne septem debent esse dona spūssanc- ti. Nam cōtemplatiua propter cōuersionem ad trinitatem etia debet habere dona expeditentia. scilicet quantum ad reuerentias maiestatis. timorem quantum ad intelligentiā vnitatis intel- lectum. quantum vero ad sapiam siue gustū bonitatis. sapiam. Actina vero que versat in agēdis et sustinēdis debet habere quatuor. scilicet pietatē ad agendū. et fortitudinē ad sustinendū et directiua horum duorum. scilicet scientiam et consilium. Unde quia ad expeditōem necessaria ē directio. id sit donorum cōbinatō. et pluri- ma sunt dona ad intellectū spectantia. quia lux cognitōis vehe- menter expedit ad dirigēdos pedes in viam rectā et pacis.

Capitulum sextum.

De ramificatōne gratie in habitus beatitudinum. et per consequens fructuum et sensuum.

De ramificatōne autem gratie in habitus beatitudi- num hec tenenda sunt. scilicet quod septem sunt beatitudi- nes quas saluator enumerat in sermone de monte scilicet paupertas. spūs. mitas. luctus. esuries iusticie. misericor- dia. mūdaria cordis. et pax. Ad has vero beatitudines pp- ter sui perfectōem et plenitudinem duo decim fructus spūis et quinque spūales sensus consequuntur. qui non dicunt no- uos habitus. sed statūs delectatōnum et vsus spūalium spe- culationum. quibus replentur et consolantur spiritus viro- rum iustorum.

Ratio autem ad intelligentiam predic- tam hec. Quia cum reparatiuum principium sit perfectis- simum. et perfectissime reparatiuum et formatiuum per

It in

57

Quantitas spiritus Virtus sine macula et luctus Esuries iusticie Misericordia Mūdaria cordis Pax	Timor Pietas Scientia Fortitudo Consilium Intellectus Sapientia	Sed libera nos a malo Et ne nos inducas in te- et dimitte nos de no- panem nrem quotidi- fiat voluntas tua sic Ad remanere regni tui Scribit nrem tui	Superbia Inuidia Ira Auidia Avaritia Gula Luxuria
--	--	--	--

donum gratuitum. ideo gratie donum ab ipso manans libe-
raliter et abunde ramificari debet usque ad habitus perfectio-
num. qui cum fini approximetur recto vocabulo nuncupantur
ex nomine beatitudinum. quarum sufficientia numerus et or-
do colligitur ex integritate perfectionis. et ex modis perfectionum
et ex dispositionibus ad perfectionem. **Primo** igitur ad inte-
gritatem perfectionis requiritur necessario perfectus recessus a
malo. perfectus processus in bono. et perfectus status in op-
timo. Quoniam autem malum aut procedit ex timore super-
bie. aut ex rancore malicie. aut ex languore concupiscentie. ideo
ad perfecte elongandum ab hoc triplici genere mali tres sunt
necessarie beatitudines. scilicet paupertas spiritus elongans a malo
timoris. mititas elongans a malo rancoris. et luctus elon-
gans a malo libidinis et languoris concupiscentialis. **Quia**
vero perfectus processus in bono attenditur secundum divinam imi-
tationem. et uniuersae viae domini misericordia et veritas. hinc
est quod duplex est beatitudo secundum has duas vias. scilicet esurietio si-
ue zelus iustitiae. et affectus misericordie. **Quoniam** autem status in
optimo. est vel per limpida cognitionem. uel per tranquillam
affectum. hinc est quod sunt due ultime beatitudines. scilicet iudi-
cia cordis ad deum vitendum et pax mentis ad perfecte fru-
endum. **Secundo** etiam si modi perfectionum attendantur de-
bent esse septem habitus beatitudinum. Nam est perfectio res-
ligionis. prelationis. et interne sanctitudinis. **Ad** perfectionem
autem religionis necessario requiritur abdicatio boni priuati.
acceptatio boni fraterni. et appetitio boni eterni. **Primum** sit
per paupertatem spiritus. secundum per mititatem affectus. tertium
per amaritudinem luctus. **Ad** perfectionem vero prelationis duo ne-
cessario requiruntur. scilicet zelus iustitiae. et affectus misericordie.
misericordia enim et veritas custodiunt regem. **Secundum** hec duo
disponi debet regimen prelationis in ecclesia militante. **Ad** per-
fectionem autem interne sanctitudinis necessario requiritur puri-
tas conscientie. et tranquillitas totius anime per pacem dei

omnem humanum sensum exuperātes. **T**ertio si atten-
dant dispositōes preambule. septem debent esse beatitudines
Timor em facit recedere a malo ⁊ a mali occasione. ⁊ quia
radix malorū omnium est cupiditas. id timor disponit ad spi-
ritus paupertatem in qua simul iungit humilitas cum pau-
pertate. ut sic elonget vir perfectus a fonte omnis culpe scilicet
a superbia ⁊ cupiditate. Et hinc est quod paupertas spiritus est fun-
damentum totius perfectōis euiangelice. Enim primo oportet hoc
fundamentum sternere qui vult ad culmen perfectōis perue-
nire. secundum illud Matt. xix. Si vis perfectus esse vende ⁊ ven-
de omnia que habes ⁊ c. Ecce perfecta paupertas. que nichil
sibi retinet. et sequere me. ecce humilitas que facit quod homo
abnegando seipsum tollat crucem suam et sequatur chris-
tum. qui est totius perfectōis principalissimum fundamentum.
Disponit ergo timor ad spiritus paupertatem. **P**ietas autem ad
mitatem. Nam qui pie ad aliquem afficit. nec illius irritat
nec ab illo irritat. **S**cientia vero disponit ad luctum. quoniam
am per scientiam cognoscimus nos a statu beatitudinis reles-
gatos in hanc valem miserie ⁊ lachrymarum. **F**ortitudo autem
disponit ad esuriam iustitie. Qui enim fortis est tam auita se
tenet cum iniustitia ut malit a vita corporali quam a iustitia se-
parari. **C**onsilium vero disponit ad misericordiam. Nichil enim de-
us magis consulit in scriptura quam facere misericordiam. quod super
omnia reputat holocausta. **I**ntellectus autem disponit ad cor-
dis mundiciam. nam speculatio veritatis mundat cor nostrum ab
omnibus fantasiis. **S**apientia vero disponit ad pacem. Nam
sapientia iungit nos summo vero et bono. in quo est finis et
tranquillitas totius nostri rationalis appetitus. Quia pace ade-
pta necessario sequitur superabundans delectatio spiritualis. que in
duodecnario fructuum spiritus continetur. ad insinuandam supera-
bundantiam delectationum. Est enim duodecnarius nume-
merus abundans. in quo insinuat spiritualium charismatum
exuberantia. quibus fruuntur ⁊ delectant anima sancta ⁊ tunc est ho-

Timor

Pietas

Scientia

Fortitudo

Consilium

Intellectus

Sapientia

nis ad contemplatōem idoneus. ⁊ ad aspectus ⁊ amplex⁹
sponsi ⁊ sponse. qui fieri habent scdm sensus spūales. quibus
videt xpi sponsi summa pulcritudo sub ratōe splendoris
audīt summa armonia sub ratōe verbi. gustat summa
dulcedo sub ratōe sapientie cōprehendētis vtrūqz. verbū
scz ⁊ splēdorem. odorat summa fragrantia sub ratōe verbi
inspirati in corde. astringit summa suauitas sub ratōe ver
bi incarnati inter nos habitantis corporaliter. ⁊ reddētis se
nobis palpabile. osculabile. amplexabile. per ardētissimam
charitatem. que mentē nostrā per extasum ⁊ raptū transire
facit ex hoc mūdo ad patres. **Ex** dictis igit manifeste
colligit. qd habitus virtutum ad exercitiū principaliter dispo
nunt actiue. **H**abitus xō donoz ad actum cōtemplatiue.
Habitus aut beatitudinū ad perfectōem vtriusqz. **F**ructus
vero spiritus qui sunt charitas. gaudium. pax. patientia. lō
ganimitas. bonitas. benignitas. mansuetudo. fides. modest
tia. cōtinētia. castitas. dicunt delectatōes cōsequētes ope
ra perfecta. **S**ensus xō spūales dicunt perceptōes mētales
circa veritatē cōtemplandā. que quidē cōtemplatō fuit in p
phetis per reuelatōz quantū ad triplicē visionē. scz corpālē
imaginatiuam. ⁊ intellectuālē. **I**n alijs xō iustis reperitur
per speculatōem. que incipit a sensu ⁊ peruenit vsqz ad ima
ginatōem. ⁊ de imaginatōe ad ratōem. de ratōe ad intel
lectum. de intellectu ad intelligentiā. de intelligentia vero
ad sapientiam siue noticiam excessiuam. que incipit hic in
via. s; consumatur in gloria sempiterna. **E**x his gradibus
constitit scala **J**acob. cuius cacumen attingit celum. ⁊ thro
nus salomonis in quo residet rex sapientissimus. ⁊ vere pa
cificus ⁊ amarus. vt spons⁹ speciosissimus ⁊ desiderabilis
totus. in quem desiderant angeli prospicere. ⁊ ad quem
suspirat desiderium sanctarū animarū sicut ceru⁹ desiderat
ad fontes aquarū. q̄ quidem desiderio feruētissimo ad mor

*fructus
spiritus*

dñi ignis spūs noster nō solum efficit agilis ad ascensum.
verz etiā quadā ignorantia docta supra seipm rapit i cali
ginem 7 excessum. vt nō solū cū spōsa dicat in odore vnguē
toz tuoz curremus. s; etiā cū ppheta psallat 7 nox illūina
tio mea in delicijs meis. quā nocturnā 7 deliciosā illumina
tōz nemo nouit nisi qui pbat. nemo aut pbat nisi per grāz
dininitus datā. que q; nemini dat nisi ei qui se exercet ad il
lam. idē dñiceps cōsiderāda sunt exercitia meritorz

Capitulum septimum.

De exercitio gratie respectu credendorz.

Quarto igit restat cōsiderare grām quantū ad ex
ercitia meritorz. Circa qđ cōsiderāda sunt quattu
or. Primo de exercitatioe grē in credēdis. cuiusmo
di sunt articuli fidei. Secdo in diligēdis. cuiusmodi sunt illa
que spectāt ad ordinē diligēdi. Tertō in exequēdis. cuius
modi sunt pcepta legis diuine. Quarto i postulādis cuius
modi sunt petitōes orōnis domice. De credēdis aut hec
tenēda sunt. q; licet per fidez asfrigamur credere. pluria q;
sunt supra ratōez 7 generaliter oia que cōtinent 7 asserūt
i canone sacre scripture. spēaliter tñ 7 pprie articuli fidei di
cunt illi q; cōtinent in serie. simboli apostolici. q; quidē vno
modo sunt duodeci. si habeat respectus ad eos q; symbolum
ediderūt. alio modo quattuordecim si cōsiderem q; radica
liter sunt credēda. tanq; oim credendorz fūdamēta.

Ratio autem ad intelligentiam predictorū hec ē. Quia
cum primum principium in seipso sit summe verum et bo
num. in opere vero suo sit summe iustum 7 misericors. 7 sum
me vero debeat firma assensio. summo bono feruens dilec
tio summe iusto vniuersalis subiectō. summe misericordi fi
ducialis inuocatō. 7 gratia sit ordinatiua mētis nostre ad
primi picipij culturam debitam. hic ē q; ipsa dirigit 7 regu
lar ad debita 7 meritoria exercitia. i credēdis. amādis ex
equēdis. 7 postulādis. s; q; requirit summa vritas. bōitas iusticia

et misericordia in trinitate beata. Quoniam igitur veritati est credendum. et maiori veritati magis est credendum. et summe veritati per consequens summe est credendum. et veritas primi principii in infinitum maior est omni veritate creat. a lumine superior omni lumine intellectus nostri. hic est quod ad hoc quod intellectus noster sit recte ordiatus in credendis. necesse est quod populus credat summe veritati quam sibi. et quod se redigat in obsequium christi ac per hoc quod non solum credat que sunt secundum rationem. verum etiam que sunt supra rationem et contra sensum experientiam. quod si recusat non exhibet summe veritati debitam reuerentiam. dum iudicium industrie proprie pretere dictamini lucis eterne. quod esse non potest absque timore superbie et elationis improbande. **R**ursus quod veritas supra rationes siue preter rationes est veritas non visa nec apparens. sed magis occulta et ad credendum difficillima. ideo ad hoc quod firmiter credatur necessaria est illustratio veritatis aiaz eleuans. necessaria est etiam testimonificatio auctoritatis animam firmans. primum fit per fidem infusam. secundum per scripturam autenticam. quorum utrumque est a veritate summa per Ihesum christum qui est splendor et verbum. et per spiritum sanctum qui veritatem ostendit et dicit. et nihilominus credere facit. Nec est quod auctoritas prebet fulcimentum fidei. et fides assentit auctoritati. Et quod auctoritas principaliter residet in sacra scriptura. que per spiritum sanctum est codita tota. ad dirigendam fidem catholicam. hic est quod vera fides a scriptura non dissonat sed ei assentit assensioe non ficta. **P**ostremo quod veritas ad quam credendum artamur per fides. et de qua sacra scriptura agit principaliter. non est veritas quecumque. sed veritas diuina. vel ut est in natura assumpta. Nam in huius veritatis cognitione consistit et premium patrie et meritum vite. hinc est quod articuli fidei qui sunt fidei fundamenta. aut spectant ad diuinitatem. aut ad humanitatem. Et quoniam diuinitas habet considerari in tribus personis. scilicet in patre generante. filio genito. et spiritu sancto procedente. et quadriformi operatione. scilicet creatione in esse nature. recreatione in esse gratie. resurrectione in reparatione vite. et glorificatione in collatione glorie hinc est quod

articuli spectantes ad deitatem sunt septem. Similiter q̄ hu-
manitas xpi habet cōsiderari vt concepta de spūs sancto. vt
de virgine. vt paciens in cruce ut descendens ad infernum
vt resurgens a morte. vt ascendens in celum. vt veniens ad
finale iudicium. hinc est q̄ septem sunt articuli spectantes
ad humanitatem. et sic sunt in vniuerso quattuordecim ad
modum septem stellarum et septem candelabroz aureoz ī
quorum medio filius hominis ambulabat. Quoniaz ergo
vnus est xpus in natura diuina et humana. et vna tantuz
est veritas summa. que est ratio credendi. vna prima sum-
ma et sola. que non mutatur per tempora. hinc est q̄ de om-
nibus predictis articulis vna tantum est fides et eadem. nō
mutata tam in presentibus quam in preteritis q̄ in futu-
ris. licet magis clara sit et explicita in eis qui xpm sequun-
tur quam in eis qui precesserunt eius aduentum. sicut no-
uum testamentum clarius est q̄ vetus. in quib⁹ predicti ar-
ticuli cōtinent. Et q̄ spūs sanctus hos articulos fidei ī
scripturarum profunditate contentos. in vnum conpegit p̄
duo decim apostolos tanquā per testes firmissimos. hinc est
q̄ predicti articuli in vnum symbolum apostolorū collecti
fuerūt. Et ideo scdm apostolos componentes duo decim ar-
ticuli dici possunt quia quilibet apostolus in edificatōnem
fidei posuit vnum articulum quasi lapidem vnum viuum.
qđ spūs sanctus recte prefigurauit in duo decim viris q̄ duo
decim lapides de iordanis alueo extraxerunt ad altare do-
minicum construendum.

Capitulum octauum.

¶ De exercitio gratie respectu diligendozum.

De diligendis autē hec tenēda sunt q̄ licet omnia
opera diuina sint valde bona. quattuor tamen p̄-
prie sunt ex caritate diligenda. scz deus eternus.
quod nos sumus. pro vniuersus noster et corpus nostrum.
In quoru. dilectōne seruandus est ordo et modus. vt

deus diligat primo et super omnia et propter se. secundo quod nos sumus sub deo et pro deo. tertio proximus noster sicut et nos. quarto corpus nostrum infra nos et infra proximum. tanquam bonum minus precipuum. Ad hoc autem exequendum datur unus charitatis habitus et duplex mandatum. in quo preedit universitas legis et prophetarum non solum quantum ad vetus testamentum. verum etiam quantum ad novum. Ratio autem ad intelligentiam predictorum hec est. Quia primum precipuum hoc ipso quod primum est summum. et hoc ipso quod summum est summe bonum. hoc ipso quod summe bonum est summe beatum et summe beatificativum. et hoc ipso quod summe beatificativum est ipso summe fruendum. summe est ei inherendum per amorem et in eo quiescendum tanquam in fine. Quoniam ergo amor rectus et in ordinatus qui charitas appellatur. principaliter fert in illud bonum quo fruimur. et in quo desit. et hoc ipsum est ratio diligendi. hinc est quod illud precipue diligit tanquam beatificativum. et cetera per consequens. que per illud idonea sunt beatificari. Quoniam igitur nobiscum ad beatitudinem natus est proximus pervenire. natus est etiam pervenire et corpus nostrum tanquam beatificabile cum spiritu. hinc est quod quattuor tanquam ex charitate diligenda esse dicuntur. scilicet deus et proximus. spiritus noster et corpus nostrum. Rursus quoniam deus est supra nos tanquam bonum supremum. spiritus noster intra nos tanquam bonum intrinsicum. et proximus noster iuxta nos tanquam bonum cognatum. corpus vero nostrum infra nos tanquam bonum subiectum. hic est quod hic debet servari ordo in diligendo. ut primo deus diligatur super omnia et propter seipsum. secundo spiritus noster sub deo supra omne bonum caducum. tertio proximus noster iuxta nos ad consimile bonum. quarto corpus nostrum infra nos sicut bonum infinitum. et in eodem gradu contineri debet corpus proximi. quia utrumque tenet rationem inferioris boni respectu spiritus nostri. Postremo quia amor est pondus mentis et origo omnis affectionis mentalis. qui de facili reflectitur in se. et difficulter tendit in proximum. et difficilius elevatur in deum. hinc est quod licet quattuor

Ordo de
legendis

61
si sint diligenda ex charitate. duplex tamen datur manda-
tum. vnum quod dirigit in deum aliud quod dirigit in proximum
Et quia omnia precepta vel ad deum referuntur tanquam in fi-
nem. vel ad proximum tanquam in illud quod est ad finem. hinc est
quod in his duobus mandatis clauditur collectio mandato-
rum. et comprehensio omnium scripturarum. et charitas ipsa
est radix forma et finis statutum. que innuit omnes cum vlti-
mo fine. et ligat omnia ad inuicem simul et ordinat. ac per hoc
ipsa est pondus inclinationis ordinate. et vinculum colligatio-
nis perfecte. ordinem quidem seruans respectu diligendorum
diuersorum quantum ad effectum pariter et effectum. vnita-
tem autem habens in habitu quantum ad vnum finem et vnus
principale dilectum. quod est ratio diligendi respectu omni-
um aliorum dilectorum. que per amoris vinculum nata sunt col-
ligari in vnum christus quantum ad caput et corpus quod vni-
tatem continet in se saluandorum. que vnitas nunc inchoatur in
vita. sed consumatur in eterna gloria iuxta quod dominus orat
ut sint vnum sicut et nos vnum sumus. et ego in eis et tu in
me. ut sint consummati in vnum. quia vnitate consummata
per vinculum charitatis erit deus omnia in omnibus eter-
nitate certa et pace perfecta. erunt que omnia per amoris com-
munionem ordinata et ordinatioe conexa. et connexio-
ne in dissolubiliter alligata.

Capitulum nonum.

Quod exercitio gratie respectu agendorum preceptorum et consiliorum.
Et preceptis autem legis diuine hoc tenendum. quod in le-
ge moysarum sunt precepta iudicialia figurata. et
moralia utpote decem precepta decalogi in duabus
conscripserat digito dei. Lex autem euangelica iudicialia temperat
auferendo figurata euacuat adimplendo. moralia consu-
mat adiacendo. Adiacit autem documenta instrumenta
promissa ex ceteris. et consilia perscientia. cuiusmodi sunt
consilium paupertatis. consilium obedientie. et consilium
castitatis. ad que implenda inuitat dominus noster Ihesus

parum
vltima
capitulum

ius christus eum qui vult esse perfectus. **R**atio autem ad
intelligentiam predictorum hec est. Quia primus principium si-
cut est summe bonum in seipso. sic est summe iustum in ope-
suo. et in vniuerso regimie disponendo: Quonia ergo sum-
me iusti est zelare iusticiam. non tamen in se. verum etiam in altero
iusticia autem consistit in conformando se regulis iuris. hinc est quod
diuine iusticie est regulas iusticie homini imprimere et expri-
mere. non tantum dictando per modum veritatis erudientis.
sed etiam precipiendo et obligando per modum voluntatis im-
perantis. Et quonia gratia facit voluntatem nostram volun-
tate diuine conformem. ipsi est disponere nos ad obtemperan-
dum et subiaccendum illis regulis iusticie secundum dictam legem di-
uinitus date.

Rursus quonia diuinis imperiis duplici-
ter obtemperare contingit. videlicet ex timore pene vel ex a-
more iusticie. et primum est imperfectorum. secundum autem perfectorum
ideo duplicem deus homini contulit legem. vnam amoris. et
alteram amoris vnam in seruitutem generantem et alteram
in adoptiorem filiorum dei transferentem. Ac per hoc quod timetibus
et imperfectis competit ut terreantur per iudicia. et manducant
per signa. et dirigantur nihilominus per precepta. hinc est quod lex
mosayca que est lex timoris continet iudicialia et figuralia
et moralia. Perfectis autem et amantibus competit aperta instru-
ctio documentorum. larga promissio premiorum. et alta perfectio
consiliorum. hic est quod lex euangelica continet ista tria. Et ideo di-
cit lex mosayca differre ab euangelica. quia illa figure. hec ver-
ritatis. illa lex pene. hec gratie. illa literalis. et ista spiritualis. illa
occidens. et ista viuificans. illa timoris. et ista amoris. illa
seruitutis. et ista libertatis. illa oneris. et ista facilitatis.

Postremo quoniam regule spectantes ad iusticie necessitate
continentur in diuinis preceptis. et iusticie est ius suum unicuique
reddere. necesse est quod precepta moralia quedam sint que ordi-
nant nos ad deum. quedam ad proximum secundum du-
plex charitatis preceptum. quod spiritus sanctus voluit insin-

*Dea legem
mosayca
ab euangelio*

are per duas mysterium tabularum. et ideo digito dei scripte dis-
cuntur. Et quia deus est trinus. pater scilicet filius et spiritus sanctus
cui competit summa maiestas adoranda. veritas proficunda
et charitas acceperanda. secundum vim irascibilem. rationale. con-
cupiscibilem. per actum operis. oris. et cordis. ideo triplex est
mandatum prime tabule. correspondens tribus premissis. scilicet
adorationis subiective. iurationis veridice. et sabbatizationis sa-
crate. Quia deus propter proximum est imago trinitatis. et ei quantum pre-
fert imaginem patris debet pietas in quantum imaginem filii
debetur veracitas. in quantum imaginem spiritus sancti debet be-
nignitas. hinc est quod septem sunt mandata que ad secundas ta-
bulam spectant. Nam penes pietatem duo sunt. unum quod piete-
tem mandatur. scilicet de patre honorando alterum quod impietatem ves-
tat. scilicet de non occidendo. Penes veracitatem deus quoque prin-
cipaliter consistit in verbo accipit unum. scilicet de falso testimo-
nio non ferendo. Penes benignitatem deus cui opponit cupi-
ditas et concupiscentia. quarum utraque potest esse in opere vel in
corde accipiuntur quattuor. scilicet non mechaberis. non concupisces
uxorem. non sinitum facies. et non concupisces rem alienam. Et
habent hec ordinari secundum maiora vel minora nocumeta. per
que infringi potest iustitia. Et sic regule spectantes ad iustitie
necessitatem debent contineri in decem preceptis. Quoniam
autem iustitia ad perfectionem pervenit dum perfecte se elon-
gat a malo et quantum ad culpam et quantum ad causam. et
omne malum oritur ex triplici radice. scilicet concupiscentie car-
nis. et concupiscentie oculorum et superbie vite. hinc est quod tria
sunt consilia evangelica. perfecte nos elongantia a triplici
radice predicta. Que ideo sunt consilia. quia ut perfecte fa-
ciant recedere a malo. non solum separant ab illicitis. verum
etiam a licitis et concessis que possunt esse occasio mali. ac
per hoc non solum iustitiam continent sufficientem. verum
etiam superabundantem. secundum quod competit per-
fectioni evangelice legis. et exercitationi. Lij.

gratie perficientis.

Capitulum decimum.

De exercitio gratie respectu petendorum et orandorum

Omnibus autem orationis dominice hoc tenendum est
quod licet deus sit liberalissimus et promptior ad dandum
quam nos ad accipiendum. tamen a nobis vult orari ut occa-
sionem habeat largiendi dona gratie spiritus sancti. Vult autem ora-
ri non solum oratione mentali. que est ascensus intellectus in deum
verum etiam vocali. que est petitio decientium a deo. non solum
per nos ipsos verum etiam per sanctos tamquam per adiutores nobis
diuinitus datos. ut quod minus digni sumus impetrare per
nos. impetrare valeamus per sanctos. Et quia quid oremus se-
cundum quod oportet nescimus. ne vagaremur incerti. formam
nobis tribuit dominus et deus noster christus in oratione quam composuit.
in qua sub septenario petitionum numero vniuersitas com-
prehenditur petendorum.

Ratio autem ad intelligentiam predicto-
rum hec est. Quia primum principium sicut est summe boni et
bonum in seipso. sic misericors et iustus in opere suo. Et quia
misericordissimus est. ideo libentissime descendit humane mi-
serie per infusionem gratie sue. Quia vero simul cum hoc iustum
est. ideo donum perfectum non dat nisi desideranti. non dat gratiam
nisi regratianti. non impendit misericordiam nisi miseriam
cognoscenti. ut salua sit libertas arbitrii. et non vilescat nobi-
litas doni. et integer perseueret cultus honoris diuini. Quoniam
ergo orantis est affectare subsidium. proprium allegare de-
fectum. et gratias agere propter beneficium gratis datum
hinc est quod oratio disponit ad suspensionem diuinorum caris-
matum. et deus orari vult ad hoc ut munera largiatur.

Rursus quia ad hoc quod desiderium efficaciter sursum te-
dat ad impetrandum dona diuina. necesse est quod affectio no-
stra sit feruida et cogitatio in unum collecta. et expectatio
nostra sit certa et fixa. et quia cor nostrum frequenter est
tepidum. frequenter dispersum. frequenter etiam pauidum
propter peccati remorsum. nec audens per seipsum comparere

Ord. men.

in l. 1.

2. 1. 1.

ante dei cōspectū. hic est q̄ domin⁹ voluit nos nō tñ orare
mētaliter. v̄x etiā vocaliter ad nrī effectus excitatōz p̄ ver
ba. et ad recollectōz cogitatōnū p̄ sensuz verbor. Voluit eti
am nos orare per sc̄tōs ⁊ sc̄tās p̄ nobis. ad dandā fiducias
pauidis. vt qd̄ nō audēt vel nō possunt impetrare per se. per
idoneos impetratores obtineāt. ac p̄ hoc in orātib⁹ hūilitas
cōseruet in sc̄tis intercedētib⁹ dignitas declaret. ⁊ omnib⁹
etiā xpī mēbris caritas ⁊ vnitas ostendat. quā q̄ inferio
ra sunt ad superiora fiducialiter recurrāt. ⁊ superiora inferio
rib⁹ liberaliter cōdescendāt. **P**ostremo qz dē iust⁹ ⁊ mī
sericors exaudire nō debz nisi i his que spectāt ad suū hono
rē. ⁊ ad nostrā salutē. hūi autē sunt que spectāt ad premiūz
patrie. ⁊ ad viaticū vie. ⁊ prima sunt tria. ⁊ sequētia q̄tuor
hic ē q̄ petitiōes dñice orōis que docēt qd̄ petere vtiliter debe
am⁹ sunt septē. Que em̄ spectāt ad diuinū honorē ⁊ premi
ūz patrie sunt tria. sc̄z itelligētia x̄itatis. reuerētia maiesta
tis. ⁊ cōcordia volūtatis. Siue p̄ alia verba. Vel ē visio sū
mi veri. qd̄ nō vidēt nisi a mūdīs. et a sc̄tis. et hec petīt cūz
dicit. **S**anctificet nomē tuū. id ē tui nomis noticia p̄fectis
sanctis ⁊ mūdīs donec. Vel ē tētio summi ardui. q̄ reges fa
cit. et per quā regnū habet. et hec petīt cū dicit. **A**dueniat
regnū tuū. Vel ē fructio summi boni que nō dat nisi his q̄
volūtates suas hñt diuine volūtati cōformes. ⁊ hec petīt cūz
dicit. **F**iat volūtas tua sicut in celo ⁊ i terra. **Q**ue autē spec
tāt ad trāseūz vie. aut respiciūt collatōes boni conferentis
aut amotōz mali notētis. Collatō autē boni p̄ferētis petīt i
pane quotidiano siue sup̄substantiali. in quo petitur quic
quid necessarium est ad cōseruatōz vite presentis. siue sū
spūm siue sc̄dm corpus. Amocio autem mali nocentis peti
tur in trib⁹s petitionib⁹ vltimis quia omne malū aut te
net rationē pretriti aut futuri aut presentis. **V**el aliter. aut
tenet ratōnem mali culpe. aut pugne aut pene. **P**rimū
petitur amoneri in dimissione debitorum. secundū in vic

L in

*De septiformi
septenario*

tertia tentationum tertium et ultimum in liberatōe ab oppō-
sitione maloz. Et sic septem in vniuerso sunt petitiōes. in qui-
bus vniuersaliter petiū quicquid petendū est. Et hoc quidem
satis recte. vt septenari⁹ petitionū. respōdeat septenario di-
uinorū carismatum et donorū gratie septiformis. **Prop**
ter quod notandū est quod septiformē septenariū pponit nobis
sacra scriptura cōsiderandū. scilicet viciorū capitaliū sacramētorū
cōstitutum donorū. beatitudinū. petitionum. et dotum gloriosa-
rum. trium scilicet spūaliū. et quattuor corporalium. vt inferio-
rib⁹ apparebit. Proponit ergo septenariū viciorum tanquā
primū a quo debemus recedere. septenariū sacramētorū secu-
dum. per quem debemus. incedere. septenariū dotum vltimū
quē debem⁹ appetere. septenarium petitionum penultimū
quo debemus petere. septenarium autē virtutum donorum
et beatitudinum triplicem intermedium. per quem debem⁹
transire vt sic septies in die laudantes nomē domini et orā-
tes impetrem⁹ gratiam septiformem cōstitutum. donorū et bea-
titudinum. qua vincamus septiformes pugnā viciorū capi-
taliū. et perueniam⁹ ad septiformē coronam dotum glorio-
sarum. ad iuuatē nihilomin⁹ septiformi medicina sacramē-
torū diuinitus ad reparatōz humani generis statutoz.

Sinit quinta pars

Incipit sexta pars de medicina sacramentali.

Capitulum primum.

De sacramentali origine.

Postquā actum est de trinitate dei. de creatura mundi
de corruptela peccati. de incarnatione verbi. et de
gratia spūs sancti. iam nunc sexto agendum est de
medicina sacramentali. Circa quā cōsideranda sunt septē
Agendum est enim de sacramentorum origine. variatōe.
distinctione. dispensatōe. iteratōe. et vniuscuiusqz integritate
De origine igitur sacramentorum hoc tenendum est quod sa-
cramenta sunt signa sensibilia diuinitus instituta tanquā

medicamēta in quib⁹ sub tegumēto rēp sensibiliū diuina vtr⁹
secrēti⁹ opat. ita qd ip̄a ex silitudinē naturali rēp̄sentat. ex in
stitutiōe significat. ex sctificatiōe p̄ferūt aliquā spūalē grāz
p quā. aīa curat ab infirmitatibus vicioz. 7 ad hoc p̄cipa
lit ordinat tanq̄ ad finē vltimū. valēt enī ad hūiliationem
erudiciōē 7 exercitatiōē sicut ad finē q̄ est sub fine. **Nō** autē
ad intelligēciā p̄dicor hec ē. Quia p̄cipiū rep̄atiū qd ē
christ⁹ crucifix⁹ vbi. s. incarnatū. qd sapiētissime dispensat
oīa qd diuinū 7 clemētissime curat qd diuinū incarnatū. sic
debet reparare. sanare et saluare hūanū gen⁹ egrotū sicut qd
cōperit ip̄i egrotati egrotū et occasiōi egrotadi et ip̄i
egrotū curacōi. **Ipe** autē medic⁹ est vbi incarnatū de⁹
scz iuisibilis in natura visibili. **Nō** egrotans ē nō tū spūs. nec
tū caro s. spūs icarne mortali. **Verb⁹** autē ē originalis cul
pa qd p̄ ignoraciā inficit mētē 7 p̄ concupiscenciā inficit carnē
Dico autē hui⁹ culpe licet p̄cipalit⁹ fuerit ex cōsēsu rōnis
ocasiōē tū sumpsit a sētib⁹ carnis. **Ad** hoc ergo qd medicīa
correspondens esset oīb⁹ supra dictis oportuit qd nō tū ēē
spūalis vtrēciā aliqd hēet de sensibilib⁹ signis vt sic hec sēsi
bilia fuerūt aīe occasiō labēdi ita ēēt et occasiō r̄surgēdi. qm̄
igīf signa sētibilia q̄tū ē de se nō hnt efficacē ordiatōē ad
grāz. licz habeāt longinquā rep̄ntatiōē de sui natura. hic
ē qd oportuit qd ab auctore grē instituerēt ad significādū. 7
benedicerēt ad sctificandū vt sic essēt ex naturali silitu
dine rep̄ntatiā. ex adiūcta institutiōe significaciā. ex super
addita benedictiōe sctificaciā 7 ad grām p̄paraciā p quā
curaret 7 sanaret aīa nostra. **Rursus** qm̄ grā curatiua
non datur elatis. incredulis et fastidiosis. ideo oportuit

hec signa sensibilia diuinit⁹ dari. que nō solū sanctificaret
et gratiam cōferret. ac per hoc sanaret. v⁹ etiā significatōe
erudirēt et susceptōe humiliaret. et diuersificatōe exercitaret
vt sic per exercitatōez exclusa accidia a cōcupiscibili. p⁹ eru-
ditōz exclusa ignorātia a ratiōnali. p⁹ humiliatōz exclusa su-
perbia ab irascibili tota aīa curabilis fieret a grā spūsscti.
que reformat nos scdm has tres potētias ad imaginē tri-
nitatis et ch⁹ risti. **P**ostremo qm per hmoi signa sensibi-
lia diuinit⁹ istituta. grā spūssanci suscipit. et i eis ab acces-
dētib⁹ inuenit. hic est q⁹ hmoi sacra dicūt grē vasa et cau-
sa. nō q⁹ grā in eis substācialiter p⁹ tineat. vel causaliter effi-
ciat. cū in sola aīa habeat collocari et a solo deo habeat in-
fundi. sed q⁹ in illis et p⁹ illa grām curatōis a summo medi-
co ch⁹ risto ex diuino decreto oportet hauriri. licz dē nō allē-
gauerit suā grām sacramētis. **E**x premissis igit appa-
ret non solū quis sit factor or⁹. v⁹ etiāz q⁹ vsus et q⁹ fruc-
tus. **N**ā or⁹ eoz ē ch⁹ ristus dñs. **V**sus autē est act⁹ exercita-
tiū⁹. eruditūus et hūiliatiū⁹. **F**ruct⁹ autē ē hominū cura et
salus. **P**atet etiā que sit causa efficiēs sacramētōz. q⁹ diuina
institutō. **Q**ue materialis. q⁹ signi sensibilib⁹ rep⁹ntatio. **Q**ue
formalis. q⁹ gratuita sanctificatō. **Q**ue finalis. q⁹ hoim me-
dicinalis curatō. **E**t q⁹ denominatio sit a forma et fine. hinc
est q⁹ dicunt sacra quasi medicamēta sanctificantia. **P**er
hec em̄ aīma a seditate viciōz reducūt ad sanctificatōz p⁹-
fectam. **E**t iō licet sint corporalia sensibilia. sunt tñ medici-
nalia. et ob hoc venerāda tanq̄ sancta. quia sacra signifi-
cant mysteria. ad sacra preparāt charismata. a sacratissi-
mo deo data. sacra institutōne et benedictōne diuinitus
consecrata. ad cultum sacratissimum dei in sacra ecclesia cō-
stituta. ita vt merito dici debeant sacramenta.

Capitulum secundum.

De sacramento rum variatione.

De variatōe aut sacramentorū hoc tenendum est.
q̄ sacramenta ab initio ad curatōnem hominis sūt
instituta. et semper cū morbo hominis eucurrerunt. et
vsq; in finem seculi perdurabunt. sed alia fuerunt in lege
nature. alia sub lege scripta. alia sub lege gratie. Et in his
omnibus illa que posteriora sunt. significatōne sunt euide-
ciora. et affectu gratie digniora. In lege em̄ nature fuerunt
oblatōes. sacrificia et decimatōes. In lege aut scripta intro-
ducta est circumcisio. et adiuncta ē expiatio. et saperaddita
est oblationum. decimatōnum et sacrificiorū multiformis di-
stinctō. In lege aut noua statuta sunt sacramēta numero
pauciora. vtilitate potiora. v̄tute efficaciora. et preeminentia
digniora. in quibus est impletio simul et euacuatiō sacrōrū
omnium predictōrū. **R**atiō aut ad intelligentia; predic-
torū hec est. q̄ verbum incarnatū qd̄ est reparatōnis nostre
principium. et fons et origo sacramentorū: cū sit clementissimum
et sapientissimū. eo q̄ clementissimū est. nō permisit q̄ curre-
ret morbus pcti sine remedio sacramēti. eo x̄o q̄ sapienti-
ssimū ē. ideo iuxta dictamen sue inmutabilis sapie cuncta or-
natissimi gubernātis. diuersa adhibuit medicamenta et va-
ria. scdm̄ mutatōem variam temporū diuersorū. **Q**uā ergo
ab initio procurrente tempore et aduentu saluatoris magis
ac magis appropinquāte. semper magis ac magis effectus
salutis creuit. et cognitō x̄itatis. congruū fuit et ipsa signa
salutis per successiōem temporū alia post alia variari. vt ef-
fectus gratie diuine in salutem cresceret. simulq; et ipsa sig-
nificatiō in ipis signis visibilibus euidentior a p̄areret. **E**t
iō primum per oblatōes. postea per circūcisionē. ad vltimū
per baptismalem ablutiōem. expiatiōis et iustificatiōis sacra-
mentū formaliter institutū ē. q̄ eiusdē mūdatiōis forma et si-
militudo i oblatōe qd̄ oculte inueniat. i circūcisione x̄o euide-
ti⁹ exprimit p̄ baptismū ac manifesti⁹ declarat. **E**t hic ē q̄
illa primi ipis sacrā. sicut dicit Hugo. fuerūt sicut x̄itatis

ne
de p̄m
de

Umbra. mediū temporis sicut figura seu imago. *Postremi*. s. gratie sicut corpus. qz intra se veritatem et gratiam curatri-
tem continent quā presentant. et presentiliter cōferūt qz pro-
mittunt. *Rursus* qm presentia veritatis et grē. que in le-
ge gratie exhibet ratōne sue excellentie et multisformitatis
in opere et vtute. per vnum signum exprimi uō poterat ve-
tebat. hinc ē qz in omni tempore et lege plura fuerūt sacrā
data. ad illam veritatem et grām exprimēdā. sed precipue
in tempore legis figure. cui⁹ est figurare. multa signa et va-
ria precesserunt. que sua varietate christi grām multiplici-
ter exprimerent et excellenti⁹ cōmendarent. et multipliciter
commendando nutrirēt paruulos. exercerēt imperfectos et
duros onerando frangerent. et ad iugum gratie donarent
et quodammodo emollirēt. *Postremo* quoniam super-
ueniente veritate cessat umbra. et figura prenūciās ssonit
finem intentū. quo habito cessare debet eius vsus. et actus
hinc est qz grā superueniente vetera sacrā et signa impleta
sunt pariter et sublata. qz signa erant prenostica futurorū et
quasi pnūciantia de longinquo. et noua nihilominus insis-
tente tāqz demonstratiua presentis grē. et rememoriatiua quo-
dāmodo passionis domice. que fons ē origo grē curatiue.
sue in nobis sue in his qui precesserunt xpi aduentū. sed in
his qui precesserūt tāqz precium promissum. in his qui se-
quūt tāqz precium persolutum. Et qm nō debet grā pro-
missioni precy nisi ratōne persolutōis. et abundantior debet
persoluto precio qz promisso. hic ē qz passio xpi immediatius
sanctificat sacrā tps legis noue. et pleniori grā in eis redū-
dat. *Propter* qd illa preparauerūt et perduxerūt ad hec sicut
via ad terminum sicut signū ad signatū sicut figura ad ve-
ritatem et sicut imperfectū reducit et pparet ad pfectū.

Capitulum terciū. *De sacreōtorū numero et distinctōe*
Et distinctōe aut et numero sacramētorū noue legis
hoc tenēdū ē. qz ipa sūt septē sīm correspōdentiam

maxime persequitur infirmitas carnie. sed honestas reme-
diat nuptiar. **P**ostremo quoniam perfecta curatio esse
nō potest siue cōseruatōne salutis introducte. ⁊ salus intro-
ducta cōseruari nō potest in cōfictu certamīs nisi in acie
ecclesie. que est terribilis vt castroz acies ordinata. ⁊ hoc q̄
dē sit per septiformis gratie armaturā. hinc est q̄ necesse
est septem esse sacramenta. Nam vt hec acies sit perfecte et
cōtinue cōtinuata. cū constat ex partibus corruptibilib⁹ in-
diget sacramentis muniētib⁹. releuantibus ⁊ renouātib⁹.
muniētib⁹ pugnātes. releuantibus cadentes. ⁊ renouā-
tib⁹ morientes. **S**acramentū aut muniēs aut munit igre-
dientes. ⁊ sic est baptismus aut stantes. ⁊ sic est confirmatō
aut exeuntes. ⁊ sic est extrema vncio. **S**acramentum autē
releuans aut releuat a casu veniali. ⁊ sic est penitentia. **S**a-
cramentū autē renouans aut renouat in esse spūali ⁊ sic est
ordo. cuius est ad ministrare sacramēta. aut in esse natura-
li. ⁊ sic est matrimoniū. qd̄ renouat multitudinē in esse na-
ture qd̄ est omnium fundamentū. ipso primo fuit ante om-
nia institutū siue introductum. licet propter morbum cōcu-
piscencie annexum. Et quia minime est sanctificatiū. quā-
uis significatōni. sit sacramentū magnum. inter medicamē-
ta spūalia vltimo collocat. ⁊ locū fortis extremū. **E**nī quia
baptism⁹ ē ingredientīū. cōfirmatō pugnantiū. eucharis-
tia vires resumentīū. p̄nia resurgentīū. extrema vncio lege
vinciūz ordo novos milites introducentīū. matrimoniū no-
uos milites preparantiū. patet ex his sufficientia et ordo
medicamentorum sacramentalium et armorum.

Capitulum quartum. De sacramētoꝝ institutōne

Institutōe aut sacramētoꝝ hoc tenēdū est. q̄ sep-
tem sacramēta legis gratie christ⁹ instituit tanq̄
nouī testamēti mediator. ⁊ precipuus latoꝝ legis. in q̄ voca-
uit ad p̄missa eterna dedit p̄cepta dirigētia ⁊ instituit sacrā
sanctificantia **I**nstituit x̄o ea in verbis ⁊ elemētis. ad eni-

uentiam significatōis. et efficaciam sanctificatōis. ita q̄ semp̄ ha-
bent significantiam vitatis sed nō semper efficaciaz curatōis
nō propter defectū a parte sui. sed a parte suscipientis. **I**nsti-
tuit autē p̄dicta sacramēta diuersimodē. **Q**uedā sc̄z ex eis p̄
firmādo. approbādo et cōsumando. vt matrimonii et peni-
tētiā. **Q**uedā autē insinuādo et iniciādo. vt cōfirmatōis et vn-
ctionē extremā. **Q**uedā x̄o iniciādo et cōsumādo et in se-
metipso suscipiēdo. vt sacramentū baptisimi. eucharistie et or-
dinis. **N**ec em̄ tria et plene instituit. et etiā prim⁹ suscepit.

Ratō autē ad intelligētiā p̄dictorū hec est. Quia p̄cipiū re-
paratiuū nostrū est xp̄us crucifixus. x̄bum sc̄z incarnatus
q̄d quia x̄bum ē patri coequale et cōsubstāciāle. ē x̄bum sū-
me x̄tutis. summe vitatis et summe bonitatis. ac per hoc et
sūme auctoritatis. et ideo ip̄i ē p̄prie noui testamētū intro-
ducere. ip̄i ē etiam dare legem integrā et sufficientē sc̄dum
exigentiam summe x̄tutis et vitatis ac bonitatis sue. **R**atōe
igit̄ summe bonitatis p̄missa proposuit beatificatiā. ratōe
autē summe vitatis p̄cepta dedit dirigētiā. ratōe x̄o summe
x̄tutis sacramēta statuit adminiculatiā. vt sic per sacramēta
x̄tus repararet̄ ad implenda p̄cepta dirigētiā. et per p̄cepta
directiua perueniret̄ ad promissa eterna. faciēte hoc verbo
eterno xp̄o. sc̄z dom̄o in lege euāgelica. in q̄tum ē via ve-
ritatis et vita.

Rursus qm̄ reparatiuū p̄cipiū nō solū
est verbum in quantum verbum: sed etiam inquantū incar-
natum. quod hoc ip̄o q̄ incarnatum omnibus se offert q̄-
tum ad noticiā veritatis
se exhibet ad gratiam
gratie et veritatis
efficaciam sanctificand.
et verbis. vt dū elemen-
ta sunt duo sensus maxime cognoscitiui. euidētiā darene
significatōis expressē. et inde etiam x̄ba sanctificaret̄ ele-
mēta vt plenior fieret efficaciaz curatōis. hūane. q̄ qm̄ nullū

uibus digne accedentibus
is. hinc est q̄ tanq̄ plenum
euidētiā significandi. et
ita instituit i elementis simul
et verba aurib⁹ se offerre

dat repugnāti 7 in pugnāti fontē grē interi⁹ in corde. iteo
sic instituta sunt vt significarēt semp 7 vniuersaliter. nō au
tem sanctificarēt nisi accedētes digne absqz omni fictōe.

Postremo. qm̄ etsi x̄bum incarnatū sit fons grē sacramēta
lis. aliqua tñ grā sacramētalīs fuit an̄ incarnatōz. aliq̄ x̄o
nō nisi post spūssancti missionē. quedā aut̄ medio mō se ha
bens. hic ē q̄ oportuit sacramēta institui diuersimode. **C**las
an̄ incarnatōz necessaria fuit cōplicitō pēitēcialis. 7 genera
tō mrimonialis. iō hec duo sacramēta nō de nouo istituit
sz iam a se istituta. 7 naturali dictamini quodāmō in p̄ssa
cōsumauit. 7 cōfirmavit in lege euāgelica. dū p̄niam p̄dica
uit. 7 nuptijs interfuit. 7 legē cōiugij a p̄robanit. fm̄ q̄ col
ligit̄ ex diuersis euāgelij locis. **A**n̄te x̄o spūssancti missio
nē nec fuit plena spūssancti donatō ad cōfirmatōz. 7 no
minis x̄pi publicā cōfessionē. nec vinctō mētis plenaria ad
euolatōz. iō hec dona sacramēta. s. cōfirmatōz et extremaz
vinctōz x̄ps solum iniciavit 7 insinuauit. cōfirmatōz manū
paruulis imponendo. 7 predicēdo discipulos baptizandos
spūssancto. vinctōz x̄o extremā discipulos ad curandū mit
tēdo. qui infirmos vngebāt oleo. sicut dicit̄ i Marco. **M**e
dio aut̄ tpe 7 fuit regeneratō. 7 ecclesie ordinatō. 7 spūalis ci
batio. iō x̄ps hec tria sacramēta. s. baptismi. eucharistie 7 or
dinis. 7 cōplete 7 clare instituit. **P**rimo baptismū suscipiēdo
deinde formā dando. 7 ceteris publicādo. **O**rdinem x̄o dan
do primo potestate ligādi 7 soluedi peccā humani generis.
7 potestate cōfutiendi sacra. **E**ucharistiā vero
cōparādo se grano frumētū. 7 dando discipulis
imminēte passionē sacram. sanguis sui. **E**t iteo
hec tria sacramēta p̄ chr̄stū integre debuerūt isti
7 in lege veteri multiplici. tanq̄ sac̄ta substācia
nouī testamētī. 7 p̄pria legislatoris x̄bi se incarnati.

Capitulum quintum.

¶ De sacramentorum dispensatōe.

De dispensatōe xō sacramētorū hoc tenendū est. q̄
 p̄tās dispensatōis sacramētorū regulariter spectat
 ad solū genus humanū. in omnib⁹ autē sacris dī
 spēsandis. necessaria est in dispensante intentio. In aliq̄
 b⁹ etiam necessario cū intentōe requirit̄ ordo sacerdotalis
 vel pōtificialis. Pontificalis inquā necess. ri⁹ ē dispensatō
 cōfirmatōis ⁊ ordis. Sacerdotalis xō dispensatōi eucha-
 ristie. p̄nie ⁊ vinctōis extreme. Baptism⁹ autē ⁊ m̄rimonium
 licet ad sacerdotes spectent. p̄nt tñ preter ordinē sacerdotale
 dispensari de facto. maxie in articulo necessitatis. His autē
 existentib⁹ facta dispensare p̄nt a bonis ⁊ malis. a fidelib⁹
 ⁊ hereticis. intra ecclesiam et extra: sed intra scdm veritates
 ⁊ ad vtilitatem. extra xō nō ad vtilitatē. licet dispensentur
 fm veritatem. **R**atio autē ad intelligentiā predictorum
 hec est. Quia reparatiū p̄cipiū nostr⁹. x̄bū sez incarnatū
 inq̄ntum deus et homo facta instituit ad salutem hominū
 ordinavit sicut ⁊ congruū fuit vt homib⁹ dispensarent per
 ministerium hoīm. propter conseruandā cōformitatem dī
 spensatoris ad saluatōrē christū et ad ipsuz hoīem saluādū
 Qm̄ ergo saluator christ⁹ humanū genus saluauit scdm
 q̄ exiebat equitas iuris. dignitas ordis. et securitas salutis
 operat⁹ ē em̄ salutē nostrā modo recto. ordinato ⁊ certo hic
 ē q̄ scdm hōz triūm exigentiā sacramēta cōmisit homib⁹
 dispensanda. **P**rimo igit q̄ rectitudo iuris exigit. vt opera
 homis scdm q̄ homo nō fiant precipitanter. et opera homi-
 nis vt ministri christi. aliquo modo referant̄ ad christū. et
 opera homis vt mīi tri salutis aliquo modo referant̄ ad
 salutem vel ī genere. vel ī speciali. et dispensatō factorū est
 opus homis. vt ratione. ministri christi. et vt mīstri salu-
 tis hic ē q̄ necesse ē q̄ fiat. actōe. q̄ q̄s intēdat facere qd̄
 x̄ps instituit ad h̄ānā salutē. vel salutem facere qd̄ facit ec-
 clesia. in quo clauditur in generali intentio predicta. q̄ ipsa
 ecclesia sicut sacramenta a christo accepit. sic ad fidelū salu-
 tem disp̄. **R**ursus q̄ ordo dignitas

Ad q̄

his exigit. ut maiora maioribus. minora minoribus. et media
mediis committantur. et quedam sunt sacramenta que precipue
recipiunt excellentia. sicutis sive dignitatis ut sacramentum
confirmatoris et ordinis. quedam que respiciunt indigentiam ne
cessitatis. ut baptismus et matrimonium. quorum unum generat al
terum regenerat ad existentiam debitam. quedam autem media
ut eucharistia. penitentia et unctio extrema. hic est quod prima tamquam
suprema non possunt dispensari nisi ab episcopis et pontificibus
quantum est de iure communi. alia vero tamquam ista dispensari pos
sunt a quibuscumque ordinibus et personis inferioribus. maxime in ar
ticulo necessitatis. quod dico ratione baptismi. media vero a solis
sacerdotibus. qui inter episcopos inferiores personas sunt quasi in me
dio constituti. Postremo quod securitas salutis exigit. ut res
sic fiat ut in dubium non cadat. et nullus est qui certus sit de
bonitate et credulitate dispensatoris. et ideo ipse non est certus de
se verum odio vel amore dignus sit. ideo si sacramenta dispensari
solum possent a bonis. nullus esset certus de susceptione facti et
sic oporteret semper iterari. et sic malicia unius preiudicaret ali
ene salutem. Nulla etiam esset stabilitas in gradibus hierarchie
ecclesie militantis. que maxime consistit in factis dispensandis
et ideo congruum fuit ut sacramentorum dispensatio committeretur ho
mini. non ratione sanctitatis que variatur secundum voluntates. sed ra
tione auctoritatis que semper manet quantum est de se. ac per hoc
oportuit quod se extenderet ad bonos et ad malos. ad eos qui
sunt intra. et ad eos qui sunt extra ecclesiam. Verum quod extra
unitatem fidei et charitatis. que facit nos filios ecclesie et me
bra. nullus potest salvari. ideo si sacramenta extra recipiantur. non
ad salutem recipiuntur. quibus vera sunt facta. sed vilia possunt
fieri si quis recedat ad sanctam ecclesiam. unicam
christi sponsam. cuius filios. cum christus sponsus repu
tat dignos hereditate eterna. Unde Augustinus. con
tra donatistas. Ecclesia paradiso comparata ideo dicat no
bis posse quidem baptismum eius homines etiam foris ac

capere. sed salutē beatitudinis extra eā neminē vel percipere
uel tenere. Tā flumina de fonte paradisi sicut scriptura testa-
tur etiam foras largitē manauerunt. noiatim quippe cōme-
morantur per quas terras fluant. et q̄ extra paradisy cō-
stitute sunt. omnib⁹ notū est. nec tñ i mesopotania vel i egip-
to quo illa flumina perueniūt. est felicitatis vite que i para-
diso cōmemorat. ita sit vt cū paradisi aqua sit extra para-
disy. beatitudo tñ nō sit nisi itra paradisy. Sic ergo bap-
tismus potest esse extra ecclesiam mun⁹ aut beate vite non
nisi intra ecclesiā reperiē que supra petrā e tñ fundata est
que ligādi ⁊ soluēdi clauēs accepit. Nec est vna que tenet et
possidet omnē sponsi sui ⁊ domi p̄tatem. p̄ quā cōiugalē po-
testatē etiā d̄ ancillis parere filios potest. qui si nō superbiāt
in sortē hereditatis vocabunt. si x̄o superbiāt extra rema-
nebūt. Magis ergo q̄ p̄ ecclesie honore atq; vnitatē pug-
nam⁹. nō tribuamus hereticis quicqd apud eos eiusmodi
cognoscim⁹. sed eos arguētes doceam⁹ qd̄ extra vnitatem
habent nō valere ad salutē nisi ad eandē venerit vnitatem

Capitulum sextum.

De sacramentorum iteratione.

O iteratione aut sacramentorū hec tenēdum est. q̄ licet
cōmune sit omnib⁹ sacramētis nō iterari sū per eā-
dem personā et materiā ⁊ ex eadē causā. ne fiat cō-
tumelia sacramēto. speciatim tñ tria sunt sacramēta q̄ nō
sunt aliq̄tenus iteranda. s. baptismus. cōfirmatō et ordo. In
his namq; trib⁹ m̄t̄ triplex character interior qui non
delet. inter quos ca. 1. baptismalis retinet fundamētū
nec alij possunt inpr̄. nisi ille prim⁹ iprimat. Quā si quis
ordinat nō baptizat. 2. Quis efficit. s. ē totū de nouo
faciendū q̄ nō iterari potest. 3. Quis efficit. qd̄ constat non fuisse factū

Ratio aut ad interu. am premissorū hec ē. Quia p̄-
cipiū nosti ū reparatiū. verbum scz iucarnatum. licet rati-
one sue sit virtutis et sapientie et bonitatis nihil agat

Ad in

inefficaciter. nihil iuste. nihil infructuose. potissime in hoc ob
seruare dz in nobilissimis opib⁹ suis. cuiusmodi sunt illa per
que reparat^r gen⁹ humanu^m. Qm^o ergo facta sunt de gene-
re hmoi⁹ opere diuino. hic est q^d cotumelia quod nō sit eis
qn⁹ super eandē materiā et psonā 7 eadē causa iterant^r.
q^d ex hoc ostendit q^d pri⁹ dispesata fuerūt inefficacia. inepta
et infructuosa. cōtra id q^d exiebat ipi⁹ reparatiui p^ricipij &
e⁹ 7 sapia 7 bonitas summa. que sp⁹ assistit ad operādu^m in
illis 7 per illa facta. **R**ursus qm^o inter hec facta repātia
in qbus ē generaliter efficacia diuine & tūtis ad repara-
tōez humani generis quedā sunt que tū introducta sunt p-
pter remedia morboz. quedā etiā nō solū ad hoc s; ad statu
endū. discernendū 7 ordinandū in ecclesia hierarchicos gra-
d⁹. 7 morbi pnt variari. expelli 7 iter introducti. grad⁹ autē ec-
clesie debēt esse firmi. solidi 7 in cōcussi. hic est q^d facta que re-
spiciūt morbos iterabiles. hūc effect⁹ trāscūtes. ac per hoc 7
iterabiles ratōe noue cause. sacramēta xō illa que respici-
unt grad⁹ hierarchicos. 7 stat⁹ fidei determinatos. necesse ē q^d
preter effect⁹ remediātes aliquos effect⁹ tribuāt permanē-
tes. ad graduū 7 statū ecclesie distinctōz fixā et stabiliē. **E**t
qm^o hoc nō pōt fieri per data naturalia. vel dona gratuita
gratū facientia. necesse ē q^d fiat per aliqua signa substantie ī
corruptibili. s. aīe in corruptibili. a p^ricipio incorruptibili. s. in
cōformitatē ad incorruptibile indelibiliter 7 gratis impssa
que characteres appellant^r. q^d qm^o nunq⁹ delent. iō nec iterari
pnt. nec illa sacramēta in quib⁹ hmoi⁹ characteres imprimūt

Postremo qm^o triplex ē stat⁹ fidei. quē habz fieri dis-
tinctō i populo christiano i acie ecclesie. s. iē hierarchie. s. sta-
tus fidei genit. roborote 7 multiplicato. Scdm^o primū sic dī-
stinctō fidelium ab incredulis. per s. qm^o distinctō fortium
ab infirmis et debilibus. scdm^o tē distinctō clericoz
ā laycis. hinc est q^d illa sacramēta respiciunt triplicem
fidei statum predictum characteres imprimunt. quos in

delibiler impſſos ſemper diſtinguunt. ac per hoc nūq̃ iterari poſſunt. Qm̃ ergo baptiſm⁹ reſpicit ſtatū ſidei genite. in quo popul⁹ dei diſtinguit ab incredulis. vt iſraelite ab egyptiis. ⁊ cōfirmatō reſpicit ſtatū ſidei roborate. in quo diſtinguit popul⁹ fortis ab infirmis. ſicut pugiles ab his qui ad pugnā non ſunt idonei. ⁊ ordo reſpicit ſtatū ſidei multiplici cate. in quo diſtinguit cler⁹ a laycis. ſicut leuite ab alijs trib⁹. hic ē q̃ in his tm̃ trib⁹ ſacramētis characteres imprimunt. Quia x̃o diſtictō populi a nō populo. priā ē ⁊ radicalis. hic ē q̃ character baptiſmalis ē fundamētuz oīm aliorum characterū. ⁊ ideo illo nō ſubſtrato nihil poterit ſupere diſicari. ac per hoc oportet de nouo fieri. ſi autē ille ſubſternatur alij imprimi p̃nt. nec vnq̃ vltēr⁹ iterādi ſunt. nec ſacramēta tria predicta que hos imprimūt ex cauſa aliqua iterantur. ⁊ grauis de facto iterantib⁹ d̃z pena imponi propter diuini contumeliā ſacramenti. licet alia quatuor ex cauſis diuerſis poſſint ſine ſui contumelia iterari.

Capitulum ſeptimum.

De integritate baptiſmi.

Item nūc ſeptimo loco reſtat videre de integritate vniuſcuſq̃ ſacramēti. que cū ſint in nūero ſeptiformi. priō dicendū ē de baptiſmi integritate. qd̃ eſt ſanctia oīm aliorū ſacramētorū. De integritate igit ſacramēti baptiſmi hoc tenendū eſt. q̃ ad hoc q̃ aliquis baptizetur vere et plene requirit exp̃ſſio forme vocalis a dño iſtitute. que ē hec. Ego te baptizo in noīe patris ⁊ filij ⁊ ſpūs ſancti amē. abſq̃ o. niſſione vocabuli. ⁊ ſine interpoſitōne vocabuli abſq̃ p̃poſteratōe ordiſ ſupra dicti. ⁊ ſine p̃mutatōe noīſ p̃notati. Requirit etiā merſio l' ablutō p̃ elemētū aq̃ i toto corpore vel ſalcē i ṽtiori p̃te. ita q̃ exp̃ſſio ⁊ merſio fiat ab vno ⁊ eodē. ⁊ i ea p̃te. q̃b⁹ p̃curatib⁹ ſi n̄ ſit fictō i baptizādo. dat ei grā ⁊ generāſ. reſificāſ ⁊ purificāſ ab oī culpa. De ṽt efficaci⁹ fiat catechiſm⁹ ⁊ exorcism⁹ tāq̃ p̃paratorij p̃mittuntur tam in

forma
baptizandi

parulis q̄ in adultis. ita tñ q̄ in adultis requir̄ fides p̄pria
in parulis sufficit fides aliena. **R**atō aut̄ ad intelligētiā
predictor̄ hec est. Quia cū primū prin̄ ip̄iū nostr̄ repara
tū. vbi. s̄ incarnatū tanq̄ p̄fectissimū et sufficētissimū
p̄ncipiū reparare habeat gen̄ hūanū p̄ medicamēta sacra
mētor̄. ita q̄ nihil sit in eis superflūū. nihil ī ordinatū. nihil
etiā diminutū. ita disponere debuit q̄ sac̄m̄ baptis̄mi et a
lia integrarent̄ sc̄dm̄ q̄ exiebat sua v̄tus. nostra sal̄ et etiā
noster morbus. **Q**uā ergo v̄tus nos reparās. ē v̄tus totius
trinitatis. quā sc̄a mater ecclesia credit in animo. cōfitē in
v̄bo. et p̄fitē in signo. sub triū p̄sonar̄ distinctōe et p̄prie
tate. ordine et origine naturali. ē etiā v̄tus passionis xp̄i q̄
mortu⁹ et sepultus fuit. et die tertia resurrexit. hinc est q̄ ad
hor̄ ex p̄pressionē in sacramēto qd̄ primū omnīū sac̄tor̄ est.
et in quo primo et p̄cipaliter hec v̄t⁹ opat̄. debuit fieri ex
p̄ssio trinitatis distincta. p̄pria et ordinata noiātōne. q̄ntū est
de forma cōmuni. licet in tpe primitiue ecclesia potuerit fieri
in nom̄e xp̄i. in quo intellect⁹ claudis̄ toti⁹ trinitatis. **D**e
buit etiā fieri p̄pria et ordinata noiātō verbi baptizādi. cui⁹
trina mersione ad exp̄pressionē mortis xp̄i et sepulture. et re
surrectōis post tridūū facte. q̄ntū est de cōgruitate. **E**t q̄ si
milis opat̄ vtrāq̄ v̄tus. et in vno xp̄o saluatore. vtrūq̄
hor̄ debet fieri ab vno et eodem similis et eodem tempore.
propter seruandam vnitatem in sacramento. et significan
dam vnitatem in nostro mediatore. **R**ursus qm̄ salus
nostra requirebat inchoari per regeneratiōem seu renoua
tionem in esse gratie conferentis sp̄uale q̄. abstergeudo ī
mundiciā. effugando tenebram. et refrigerando concu
piscētiā. que vniuersaliter labefactat omnē homīez descē
dētē semialit̄ ab adā. hic ē q̄ sac̄m̄ q̄ qd̄ ē regenerati
ū debuit fieri ī elemēto qd̄ habet p̄p̄riates ex naturali
rep̄natiōe ad triplicē effectū predictū gr̄e ichoatiōis nostr̄
salutē. **Q**uā ergo aqua sua puritate mudat. sua veritate
seu dyaphoneitate luminis est delatiua. su

tate refrigerat. et in aie cōis ē omnib⁹ inter omnia liq̃da
hic est q̃ sacramētus regenerationis nostre perfici debuit in
elemēto aque indifferentē. q̃z omnis aqua omni aque ē ea
dem specie et etiā ne aliquis propter defectū elemēti pericul⁹
salutis in currere posset.

Postremo qm̃ morbus noster
contra quē principaliter ē baptisim⁹. ē originale peccatū. qd̃
animaz priuat vita gr̃e. et omnīū virtū rectitudine habili-
tātes. et pronū quodāmodo reddit ad omne genus culpe. ⁊
traducitur aliūde. et paruulū facit concupiscibile. et adul-
tum actus concupiscentē. redigit etiā in dyabolicā seruitutē
et ī potestātē principis tenebrarū hic est q̃ ad hoc q̃ per illud
sac̃m per contrariū sufficiens adhibeat remediū medicamē-
tū. Agnit in eo dari grām regenerātes cōtra priuātōz vi-
te gratuite. grām rectificātes ī septiformi virtute cōtra priua-
tōz virtutis habilitatiue. grām purificantē ab omni culpa
cōtra p̃nitātē ad omne de ordinatōz viciōsam. Et qm̃ origi-
nale peccatū trahit aliūde et paruulū facit cōcupiscibilem
et adultum actus cōcupiscentē. necessaria ē adulto fides pro-
pria et p̃nia. s̃ paruulo sufficit aliena. que sc̃z ē in vniuersa-
li ecclesia Quia x̃o baptisim⁹ decet eruiere a seruitute diabo-
li. et de potestate principis tenebrarū. taz paruulos q̃ adultos
hic ē q̃ utriq̃z exorcizari debet ad expulsiōē p̃catis cōra-
rie utriq̃z etiā catechizari. adulti vt expulsa caligine enoris
īformēt ad fidem paruuli vero vt sciātp̃ini qd̃ eos debe-
ant edocere. ne pro humano defectu impediāt baptismatis
sac̃m. quo min⁹ habeat finē suū

Capitulum octauum. **D**e integritate cōfirmatōis.

De sac̃o cōfirmatōis hoc tenēdū est. q̃ ad ipi⁹ inte-
gritatez requirit forma vocalis. que s̃m morē ma-
gis cōem hec ē. Signo te signo crucis. cōfirmo te
chrismate salutis ī noīe patris ⁊ filij et spūs sancti amē. Requi-
tur etiā chrisma. qd̃ cōficiť ex oleo oliuay ⁊ balsamo. de q̃
cū p̃ man⁹ ep̃i signū crucis p̃noti īprimūt sub p̃dictā forma v

*Chrisma
q̃ firmat*

hoy. confirmatōis suscipit sacm. p qd confirmat homo ⁊
pugil ad nomē christi audacter et publice confitendū.

Ratio autē ad itelligētā predictoy hec ē. Quia reparatiuū
p̄ceptum nostrū. x̄bum scz incarnatū sicut eternaliter con
septū ē in corde pr̄is et rpaliter in carne sensibiliter apparui
t homi sic neminē reparat. nisi ipsuz et corde credendo concipi
at. et creditū exteri⁹ confitēdo dēpromat confessione dēbi
ta. cuiusmodi ē confessio veridica. et x̄itate plena. que nō tm̄
est x̄itas speculatiua. v̄x etiā practica. Nec autē est in q̄ non
tm̄ ē ad x̄icio intellect⁹ sermonis et rei v̄x etiā in q̄ tot⁹ ho
mo x̄itati conformat scdm itelligētā ratiois. scdm cōplas
cētā volūtatis. et scdm adherētā x̄tutis. vt sit ex toto corde
tota aīa. et tota mēte sit ex corde puro. consciētia bona. ⁊ fide
non ficta. et talis ē confessio integra. placida et intrepida.
vt sit integra ratione ei⁹ de quo ē. placida ratione ei⁹ coram
quo fit. intrepida ratione ei⁹ a quo fieri habet illa conf. io.
Quā ergo ad hoc homo pusillanimis non ē idone⁹ nisi p
manū supne grē confirmet. iō ad hoc sacramētū confirmati
onis fuit diuinitus institutū. tan q̄ immediate sequens baptis
mū. Quia x̄o finis imponit necessitatē his que sunt ad finē
iō integrari dēbz hoc sacm scdm exigētā confessionis pre
dicte et suay conditionū. tr̄is scz predictay. **P**ri⁹ ergo
confessio hec dēbz esse integra et integritas confessionis nō
ē nisi q̄s confiteat christū v̄x hoīem p omnib⁹ crucifixū
eūdemqz v̄x dei filiū incarnatū in trinitate pr̄i et spūssan
cto per omnia coequalē. h̄c ē q̄ in forma vocali non tm̄ sit
expressio acc⁹ confirmādi. v̄x etiā ipsius p̄ni crucis et no
mis beatissime trinitatis. **A**mpli⁹ q̄ confessio dēbz esse
placida ratōne ei⁹ coram quo fit. et fieri habet corā deo ⁊ ho
mibus. et deo nō potest placere nisi assit lumē itelligētē ⁊ nē
tor p̄scie nec p̄ximis nisi assit odor bone fame et vite honeste
iō ad hoy dēsignationē i elemētō exteriori commisceat ole
uz oliuay. qd ē nīdū ⁊ balsamū qd ē odorifer v̄x hoc sig

nificet q̄ confessio ad quā hoc factū ornat et disponit dñi
 etū debz habere nitore p̄scie et itelligēcie. cū suavi odore tam
 vite q̄ fame. ne p̄rietās aliq̄ sit inter ligūā et p̄sciaz. vel inter
 ligūaz et famā p̄pter q̄ talis p̄fessio non acceptet ab ho-
 mie. nec ap̄ p̄bet a christo. Postremo qm̄ talis p̄fessio d̄
 bet esse intrepida. vt nec pudore nec timore dimitteat q̄s dice-
 re v̄itatē. et tpe p̄secutionis ignominiosaz mortē xpi i cruce
 p̄fiteri publice formidat q̄s et erubescit. precipue horēs iei-
 dere in p̄similē penā et ignominiā passionis. et huiusmodi
 timor et pudor potissime apparet in facie. et maxie i fronte
 idō ad oēm verecūdiā et fortitudinē p̄pulsandā. et man⁹
 potestatiua iponit que p̄firmet. et crux fronti iprimet vt n̄
 erubescat eā publice p̄fiteri. nec formidet p̄ p̄fessione nomis
 xpi. si op⁹ fuerit quācumqz penā vel ignominiā sustinere
 tāq̄ ver⁹ pugil vinct⁹ ad preliū. 7 tanq̄ strenu⁹ miles se-
 res i fronte regis sui signū. 7 crucis ei⁹ triumphale vexillū. euz
 quo parat⁹ sit penetrare hostiū cumcos secur⁹. Et o em pot
 crucis gloria libere predicari. si crucis pena 7 ignomiā for-
 midet. iuxta qd̄ sanct⁹ dicebat andreas. Ego si crucē leypa
 nescerē. gloriā crucis minime predicarem.

Capitulu nonū.

De integritate eucharistie.

De sacro eucharistie hoc tenendū ē. q̄ in hoc sacro
 ver⁹ xpi corp⁹ et ver⁹ sanguis. nō r̄m significatur
 veretia veracit⁹ cōtinet sub duplici specie. panis
 scz et vini. tanq̄ sub nō sub duplici sacro. hoc autē ē
 post p̄secratōē calē. que sit in prolatōe vocalis
 forme a dom⁹ vt panem. scz hoc est corpus. sup
 vini vero. hic sanguis mei. quibus x̄bis cū intē-
 tōne conficien- dote prolati. transsubstanciatur
 verumqz elemer in substantiam in corpus et san-
 guinez iesu xpi. a speciebus sensibilibus. in q̄-
 rum vtraque taliter totus xpus. In quibus

etiā proponit nobis vt cibus. quē qui digne accipit nō solū
sacramentaliter. vtz etiā per fidem ⁊ charitatē spūaliter mā
ducādo corpi christi mystico magis incorporat. ⁊ in seipso
reficit et purgat. qui xō indigne accedit. iudiciū sibi mādu
cat et bibit. nō diūdicās sanctissimū corpus xpi. **R**atio
autē ad intelligentiā p̄dictorū hec est Quia principū nostrū
reparatiuū. xbu scz incarnatū et sufficientissimū ē in xtu
te. et sapientissimū ē in sensu. iteo sic nobis cōtulit sacramē
ta scdm q̄ exigit sapia et sufficiētia sua. Et qz sufficiētissi
mū est. iteo largiēda medicamēta morboz et charismata
grāz. nō tm̄ instituit sacramētū qd̄ nos in esse grē genera
ret vt baptismus. ⁊ genitos augmētaret et roboraret vt cō
firmatō. vtz etiā q̄ genitos et augmētatos enutriet vt sa
cramētū eucharistie propter qd̄ hec tria sacramēta omni
bus dant qui accedūt ad fidem. Qm̄ ergo nutrimentū nos
trum quātūz ad esse gratuitū attendit in vnoquoqz fide
liū per cōseruatōz deuotiōis ad dūm. dilectiōis ad proximū
et delectatiōis intra seipm̄. et deuotiō ad dūm exercet per sacri
ficiū oblatōez. dilectiō ad proximū per viaticū sacramēti cō
munionē. ⁊ delectatiō intra seipm̄ per viatici resurrectōz hic
est q̄ p̄cipiū nostrūz reparatiuū istud sacramētūz eucha
ristie dedit in sacrificiū oblatōis. et sacramētūz cōmunio
nis. et viaticum refectionis. Quia xō principū nostrūz repa
ratiuū nō tm̄ ē sufficientissimū. ⁊ etiā sapientissimū. cui⁹
est omnia agere ordinatē. ito dīso sūt nobis sacri
ficiū sacramētūz et viaticū ex h
re grē reuelate. statui ⁊ ca
tur qm̄ tempus grē reuelate requi
tio qualiscūqz. s̄ pura placid
tio ē talis nisi illa q̄ i cruce fi
guis hic ē q̄ necessario op
ratiue. vtz etiā veracis corp
tā p̄tineri. Sillr qz tēporū grē cōsona

disposuit nobis sacri
cōpetit tempo
Primo igit
offerat obla
ulla alia obla
si corpus et san
cto nō tm̄ signi
huic tpe dī
tionis ⁊ dī

lectionis. nō tñ sit cōmunionē ⁊ dilectōz significās veyetiā
ad illā inflammās. vt efficiat qđ figurat. ⁊ qđ maxime nos
inflammāt ad dilectionē mutuā. ⁊ maxime vnīt membra. est
vnitas capitis. a quo per vim amoris diffusiuā. vnitiuā et
trāformatiuā. manat ī nos dilectō mutua. hinc ē qđ ī hoc
sacramēto p̄tinet vey xpi corp⁹ ⁊ caro īmaculata. vt se no
bis diffundēs. ⁊ nos inuicē vnīes: ⁊ in se trāformās per ar
dentissimā caritatē. p̄ quā se nobis dedit. se pro nobis obtu
lit ⁊ se nobis reddidit. ⁊ nobiscū existit vsqz ad finē mūdi.
Per hūc etiā modū refecti cōpetēs statui grē. ē refectō spū
alis. cōmunis et salutaris. Refectio autē spirit⁹ ē xbus vite
ac per hoc refectō spūalis ipi⁹ spūs ī carne ē xbum īcarna
tum. seu caro verbi. que cibus ē cōmunis ⁊ salutaris. qđ licz
sit vna. omēs tñ saluant per ipaz. Quia ergo nō ē dare ali
um cibū spūalē cōmunē ⁊ salutifer. nisi ipm vey corp⁹ xpi
hic. ē qđ necesse ē ipm ī hoc sacramēto veraciter esse cōtēns
tñ. exigētē hoc perfectōe sacrificiū placatui. sacramētū vnī
tati. ⁊ viatici refectiui. que debent esse ī tempore noui testa
mētī. ⁊ gratie reuelate. ⁊ vitas xpi. **R**ursus qđ statui vie
nō cōpetit christū aperte vidēre propter velamē enigmati
et propter meritū s̄cti. nec cōuenit christi carnē dētib⁹ at
trattare. ⁊ propter honorē cruditatis. ⁊ propter īmortalitatē
ipi⁹ corporis. iō necesse fuit corp⁹ ⁊ sanguinem christi tradi
velatū sacratissimis simbolis ⁊ similitudinib⁹ cōgruis ⁊ ex
pressis. Et qm̄ nihil magis idoneū ē ad refectōz qđ cib⁹ pa
nis. ⁊ pot⁹ vini. nih⁹ ē etiā magis idoneū ad significatōem
vnitatis corporis xpi veri et mystici qđ v̄anis fact⁹ de mū
dissimis granis. ⁊ ū expressum de purissimis acinis ī
vnū collectis. iō sūt is specieb⁹ magis qđ sub alijs debuic
hoc sacramētū exhiberi. Et qđ xps sub illis specieb⁹ esse de
bebat. nō scđz mutuatōem sacram ī ipso. sed potius ī eis. iō
ad prolatoem dupl̄cis verbi predicti. ī qua īsinuat existē
tia xpi sub specieb⁹ illis sit cōuersio substantie vtriusqz ī cor

pus et sanguine remanentibus solis accidentibus tanquam signis
ipsius corporis cōtētiis et etiā exp̄ssius. Quia vō corp⁹ xp̄i
b̄m et glorioſus nō pōt diuidi i ptes suas. nec separari ab a
nima. neq; a diuitate ſūma. iō ſub vtraq; ſpecie ē vn⁹ xp̄s
et totus et indiuiſus. ſc̄z corp⁹ et anima et d̄. ac p hoc vtrōq;
qz ē vn⁹ et ſimpliciſſimū ſacramētū cōtīnēs totū xp̄m. Et
qm̄ quelibz pars ſpeciei ſignificat corp⁹ xp̄i. hic eſt q totū
ſic ē in tota ſpecie. q in q̄libet ei⁹ parte. ſine ſit itēgra ſine di
uiſa. ac per hoc nō ē ibi vt circūſcriptū. vt occupās locū. vel
habēs ſitū. vt pceptibile per aliquē ſenſū corporeū et hūa
nū. ſed omnē latens ſenſus vt fides habeat locū et meritū
Propter qd etiā vt nō deprehēdat accidentia illa hnt omnē
opatoz quā etiā habebāt pri⁹. licz ſunt preter ſubiectū q̄ diu
cōtīnēt itra ſe corp⁹ xp̄i. qd q̄tēz eſt q̄ diu durāt in ſuis pro
prietatib⁹ naturalib⁹. et ſunt idonee ad cibandū. **Po**
ſtremo qm̄ capacitas noſtra ad xp̄m efficaciter ſuſcipiēdū
nō ē in carne. ſed i ſpū. nō in vētre. ſed i mēte. et mēs xp̄m n̄
attigit niſi p cognitōz et amorē. per fidē et caritates. ita q ſi
dēs illuminat ad recogitatōz vel recordatōz. et caritas iſlā
mat ad deuotōz. iō ad hoc q aliq̄s digne accedat. oportet q
ſpūaliter comedat vt ſic xp̄m p recordatōz fidei maſtice et p
deuotōz amoris ſuſcipiat. per que nō i ſe tranſſormet xp̄m.
ſed ipſe poti⁹ tranſciat i eius myſticū corp⁹. **P**ropter qd ma
niſeſte colligit. q qui tepitē. i deuote et in cōſiderate accedit.
iudiciū ſibi māducāt et bibit. q̄ tō ſacramēto cōtumeliāz
facit. Et ideo cōſilium eſt his qui ſe ſc̄tiunt min⁹ mūdos
mente vel carne. vel etiā in deuotos. v differant quouſq;
parati ad eſum veri agni. mundi. et circumſpecti ac
cedāt. Propter quod etiā hoc ſacramētū preceptum eſt
celebrari cum ſolemnitate precipua. tam quantum ad locū
quam etiā ad tempus et quantum ad verba et oratōes
et quātum ad veſtimenta in celebratōne niſſay. vt tam ip
ſi ſacerdotes cōficiētes quam etiā ſuſcipiētes percipi

ant gratie donū. per quā purgent. illū. ant. pficiant. et
ciant viuitē et i ipm xpm per excessiū amorē ardentissi
me transferantur.

Capitulum decimum.

De integritate penitentie.

O sacramento penitentie hoc tenendū ē. q ipsa ē ses
cūda tabula post naufragiū. ad quā naufragas
per mortale pctm recurrere pōt q̄dū ē in statu pre
sentis vite. q̄nēqz et quociēscūqz diuinā clementiā volueris
implorare. Ipsi aut partes integrale sunt. cōtrito i animo
confessio in xbo. et satisfactio i facto. ex qbus tūc penitētia inte
grat cū pctōr oēm mortale culpā perpetrāt et facto t̄serit
et xbo accusat et aio t̄testat. proponēs nūq̄ iterare pctm.
His aut debito modo cōcurrētib⁹ cū absolutōe facta ab eo
in quo ē ordo. clauis et iurisdicō. absoluit homo a pctō et re
vnit ecclesie. et recōciliat xpo mediāte clauē sacerdotali. per
cui⁹ etiā iudiciū nō tū fieri habz absolutō. v̄p̄etiā ex cōmū
nicatio et relaxatio. que pprie habet fieri ab epō tanq̄ ab
ecclesie sponso. **R**atio aut ad itelligentiā prīdictorū hec
est. Quia p̄cipiū nostrū repatiū. xbus scz incarnatū. eo ip
so q xbus ē fons vitatis et sapie eo ipso q incarnatū fons est
pietatis et idulgētie. idē repare t̄bz gen⁹ hūanuz per medi
camēta sacramētorū. et precipue contra moribz precipui⁹
qui scz est mortale peccatū. iuxta q̄ t̄cet pontificem pi⁹z
medicū peritū. et iūctū equū. vt sic in curatione no
stra appareat. vt iūctū equū. nati summa clemētia et summa
prudentia. et s̄ ratione nostrā. **P**rimū igitur. qm in cu
rali culpa per penitentiam. apparere
ntificis pi⁹ssimi summa clementia. et
ntificis superexcedit omnia peccata
et quantacūqz sint et quocienscūqz
cantes suscipere ad venio
ntissimi. non solum semel
unscūque suppliciter implora

in originali et
actuali pot. de po
liberant q. talis
supponit qm dū
tūc iurisdicō de
tala reuocet ex pte
d. 20 lib. cū p̄
penitentiam

runt clemētiā dei. Et quia diuina clemētia tūc vere et suppli-
citer implorat. quādo interuenit penitentie lamentum. et
ad hoc pōt hō se cōuertere q̄diu ē in statu pūitis vite q̄ con-
uertibilis ē in bonū et in malū. hic ē q̄ q̄tūcūq; et quidocū-
q; et quociēscūq; peccator peccauerit. ad sacramentū peni-
tentie pōt habere refugiu per qd sibi fiat remissio peccōr.

Rurſus q̄ i carnatōe nostra debet apparere et manifestari
ipsi christi medici peritissimi summa prudētia. et prudētia
medici ē adhibēdo remēdia cōtraria. p̄ que nō tūc morb⁹
auferat. v̄peritā p̄scindat causa. et cū peccet i deū delecta-
tōne. cōsensu ⁊ p̄petratōe. sc̄z in corde. ore et opere. hic ē q̄ pru-
dentissim⁹ medic⁹ iſtituit. vt cōtra de ordinatōes peccatoris
sc̄dm triplicē vim. s. affectiua. interpretatiua et opatiua. q̄
sit per delectatōis cōplacētiā oculatā. esset reformatio penitē-
tis sc̄dm triplicē vim predictā. per dolorē penitētie p̄ceptus
i corde p̄ cōpūctōz. ex pressam in ore per cōfessionē. cōsumma-
tā in opere per satisfactōz. Et q̄ omnia peccata mortalia
ab vno deo auertūt. et vni gr̄e opponūt. et vnā p̄cipalem
homis rectitudinē peruertūt. hinc est q̄ ad hoc q̄ p̄nie me-
dicamentū sit sufficiēter ex suis partib⁹ integratū. necesse est
q̄ penitētia habeat de omnib⁹ peccatis. et quātū ad p̄tere-
ritū per displicētiā de perpetratis. et quātū ad p̄sens per
cessatōz de perpetrādis. et quātū ad futurū per p̄positū nū-
quam recidivandi. vel in idē vel aliud genus peccati.
vt sic totaliter recedendo a culpa penitentiā. diuina grā
suscipiat. per quā obtineat venia. **Postre-**
mo qm̄ in curatōne nostra manifest
dicis recta iusticia. et ipsi⁹ in propriis
ante iudiciū vltimum et finale. idē
ante finem iudices debuit cōstitui.
um offensum et hominē
vt proximi christo. p̄positi
cipue sunt proximi et familiares tal. **i sunt**

eius precipue misterio consecrati. scilicet sacerdotes id omnibus in
sacerdotali ordine constitutis et solis. dat præs duplicis clavis
scilicet clavis scilicet ad discernendum et clavis quae est præs ligandi et sol-
uendi ad diiudicandum et absolutiois beneficium impendendum. Quod
propter confusionem vitandam non quilibet cuiuslibet est prelatus in
ecclesia militate. cum in ipsa ecclesiastica hierarchia debeat esse
secundum praeceptum iudiciariae ordinata. id est hec præs ligandi et solu-
endi concessa est primo vni primo et summo sacerdoti. cui colla-
ta est tanquam summo capiti potestas vniuersalis. et deinde in
particulares ecclesias diuiditur in partes. ita quod primo in episcopos.
deinde in presbiteros descendit a capite vno. Ideo licet vnus-
quisque sacerdos habeat ordinem et clauem. ad eos tamen versus cla-
uis tamen se extendit. quod sibi ordinarie sunt subiecti. nisi sibi ab eo quod
habet iurisdictionem ordinariam committat. Cum vero illa iurisdic-
tio sit principaliter in capite summo. et deinde in episcopo. et postre-
mo in sacerdote curato: potest quidem a quolibet eorum committi al-
teri. sufficienter quidem ab infimo. magis a medio. et maxime
a supremo. Et quia in pontifice summo. et etiam in episcopis est homini
iurisdictione. non in ad iudicandum inter deum et hominem in occulto
verum ad iudicandum inter hominem et hominem in aperto. tanquam
in illis quibus commissus est ecclesiae regimen et custodia. sicut
sponsa committit sponsa. hic est quod gladium habet prelati. quo
potest percutere ad iuris defensionem in excommunicatione. et potes-
tatem largiendi de rebus et laicis meritorum ecclesiae. quos habent
repositos et con-
in relaxatione
di integram
riant et compes-
cilicet deo et san-

Capitulum v.

Et sa-
nendu

tos tam a capite quam a membris. et hoc
ic tanquam veri dei iudices ligandi et solu-
tane potestatem. per quam inpenitentes se
rebelles. et nihilominus absoluunt et reco-
ri ecclesiae veraciter penitentes.

De regitate vinctiois extreme
nto extre vinctiois hoc in summa te
quod ipsa est sacramentum exeuntium ex hac
arās et disponēs ad sanitatem perfectam

¶ in

Vallet etiā ad delēda venialia. et ad recuperandā sanitatē
presentē si infirmo ex pediat. Ad hui⁹ aut sacramētū integri-
tate requirit oleū simplex. sed cōsecratū. vocalis exp̄ssio ora-
tōnū. iunctio infirmi i septem partib⁹ dēterminatis. scz i oculis
auribus. naribus. labijs. manib⁹. pedib⁹ ⁊ lumbis. Nec de-
bet illud sacramētū dari nisi adultis. et postulātib⁹. iminē-
te piculo mortis. ⁊ hoc per manum ⁊ ministeriū sacerdotis.
Ex quo colligit q̄ iter hoc sacramētū et cōfirmatōz ē dif-
frētia septiformis scz efficacia. i materia. i forma. i suscipiēte
i dante. i loco ⁊ i tempore. **Ratō** autē ad itelligētiā p̄dic-
torū hec est. Quia p̄cipiū nr̄m repatiū. vbum scz icarna-
tūz nos reparat iquantū mediator dei ⁊ hoīm. homo xp̄us
iesus. ⁊ iquantū iesus habet saluare. iquantū aut christus
vinctus habet vinctōis grām i alios dētinare. hic ē q̄ ip̄sus
est i sacramētis suis vinctōz mēbris suis tribu. re saluare
qm̄ autē aīa ad hoc q̄ perfecte sanet indiget triplici genere
sanitatis. scz ad strēnitatē actōis. ad suauitatē cōtēplacōis.
⁊ ad felicitatē cōprehēnsionis. ⁊ prima est itrantū i acie ec-
clesie. scd̄a ē p̄sētentiū i eadē. quoz est alios erudire. ⁊ ter-
cia ē exēnciū de eadē per mortē. hic est q̄ nō solū xp̄s
sac̄alem istituī dñs i cōfirmatōe. v̄etiam mediā i ordīne
pōtificiali. ⁊ extremā iminente periculo mortis. Qm̄ ergo si
nis ip̄onit necessitatē his que sūt ad finem. hic est q̄ scdm̄
exigētiā hui⁹ finis d̄z hoc sac̄m op̄ari. d̄z etiā integrari.
suspici et dispensari. **Primum** iḡ sacramētū
operatō d̄z regulari a fine. ⁊ finis est. qz a
lūtē felicitatis perpetue facilius ⁊ expedit
fit per deuotiōem sursus leuante. ⁊ per ex-
venialib⁹. ⁊ alijs sequelis que deorsum
sacramētum istud efficaciam habet a-
dam. et ad venialia dimittenda. et ad
cilius abolendas. Et qz plurib⁹ infirmi
uere. ad suorū cumulū meritorū. hic est q̄

aiam vigorando in bono et exonerando a malo. frequenter
 etiam alleviat a morbo. Et hic est qd dicit beatus Jacobus.
 qd oratio fidei saluabit infirmum. et si in peccatis fuerit dimittentur
 ei. **R**ursus qd huius sacramenti institutio dicitur esse secundum exigi-
 tiam finis. et hec est acquisitio spiritualis salutis per remissionem
 culpam. et hec salus respicit sanitatem et munditiam conscientie interi-
 oris. secundum quam iudicat ille iudex celestis. hinc est qd in isto sa-
 cramento debet esse oleum simplex et consecratum. quia sanctitatem et mi-
 rores designat in habitaculo conscientie. Quia vero super istam
 salutem mortalis homo non habet preteritum. hinc est qd oratio et
 forma vocalis exprimitur per verbum deprecium. ad impetran-
 dum gratie donum. Et quoniam anima infirmitates spirituales trahit in cor-
 pore secundum quattuor virtutes ipsius corporis regulatas. scilicet sensi-
 tiuam. interpretatiuam. generatiuam. et progressiuam. hic est qd mem-
 bra huiusmodi virtutibus sunt inungenda. Quia igitur
 quinque sunt membra deservientia quinque sensibus scilicet oculi vi-
 sui. aures auditui. nares olfactui. manus tactui. et os gustui.
 et etiam alij virtuti scilicet interpretatiue. et pedes deserviunt pro-
 gressui. et lumbi generatiui. quia genitalia indigni et pudendum
 est correctari et etiam nominari hic est qd inunctio debet fieri in sep-
 tem locis predictis: ut disponatur homo per hoc sacramentum ad
 plenitudinem sanitatis per deletionem omnis venialis peccati
Postremo quia istius sacramenti susceptio a fine dependet
 et finis est velocius transitus a rebum. per depositionem om-
 nium venialium. et reversionem mentis ad deum. ideo non
 debet dari nisi personis. qui venialiter peccant nec aliquibus
 nisi petentibus. et oratione sursum eriguntur. nec aliquibus
 constitutis. et quasi in transitu ad aliud
 sacramentum est periditancium. et ta-
 men evitandum communiter committi
 debet sacerdotibus. propter consecrationem olei non est nisi

si a cōsecratis manib⁹ cōtrectendū. Et variatōe igit finis
in cōfirmatōe ⁊ vinctōe extrema. oīū diuersitas in efficacia
in materia et in forma. in loco et in tpe. in suscipiēte et i dispē
sante. In efficacia. qz illd sacramētū diffonit ad meli⁹ ago
nizandū. hoc ad celeri⁹ euolandū. In materia qz illd i oleo
pmixto balsamo. hoc xō in oleo puro. In forma. qz illud i
indicatiua. hoc xō in deprecatiua. In loco. qz illd in fronte
hoc xō in multiplici parte. In tpe. qz illud i sanitate. hoc ve
ro in egritudine. In suscipiēte. qz illd nō solū adu. is veretia
puulis. hoc xō tū adultis. In dāte. qz illd ab epis. hoc autē
a sacerdotib⁹ quibuscūqz. Et hec oīs diuersitas a fine pce
dit. qz sicut clariū diuersitas in sinib⁹ p̄ymis diuersitatē in
troducūt in his que ad fines illos habēt finaliter ordinari.

Capitulum duodecimum.

De integritate ordinis.

O sacramento ordinis hec i summa tenenda sunt.
qz ordo est signaculū quoddā quo spūalis ptas
traditur ordinato. Licet autē ordo sit vnū de septē
sacramētis. septiformis tñ ē ordinis gradus. Prim⁹ est in
hostiariis. scdus in lectorib⁹. tercius in exorcistis. quartus i
acolitīs. quintus in subdiaconib⁹. sextus in dyaconib⁹. sep
timus in sacerdotib⁹. His autē quasi p modū cuiusdā ppa
ratoriū supponit clericalis tonsura. et etiam psalmistat⁹ per
modum autē complementi supponit. ep̄atus. patriarcha
tus. ⁊ etiam papatus. a quib⁹ manū dines et dispen
sari debent sub debitis signis. tam ex parte
auditus. solennitate debita nihilominus ex parte
ad tempus. locum. officium ⁊ personat⁹. Quia ex parte
ad intelligenciā predictorū hec est. Quia ex parte
sc̄rum reparatiuum. verbum scilicet in
deus et homo sacramentorum mediū. Quia ex parte
hominum insinuat ordinate discretē. Quia ex parte
exigentiā sue bonitatis. sapientie

Ratio autem
a principii no
raturum. quia ve
nta ad salutem
artine secundū

77

fieri ministrandi. **N**on oportet aliquos ministrare quasi a remo-
tiori, aliquos a propinquiori, et aliquos a proximo, ut nihil
desit misterio ordinato. **E**t quod quodlibet istorum misteriorum ge-
minat secundum actum purgandi et illuminandi. hic est quod sex sunt ordi-
nes ministeriales, et septimum omnium perfectissimum. in quo al-
taris perficitur sacramentum, qui consumatur in ordine uno tanquam in
termino ultimo et completo. **P**ostremo quod ordo
potestatum, non tantum respectu aliorum sac-
sacrorum, veretiam respectu sui, et potestas super
cellens, id est sibi non tantum competit potestas simplex, cuiusmodi
est in ordine simplici, veretiam eminentia potestatis, cuiusmodi est in
his quorum est ordinare et dispensare. **E**t quod excellentia
quanto magis descendit tanto magis dilatare, et quanto ma-
gis ascendit, tanto magis unum. hic est quod plures sunt, episcopi
pauciores archiepiscopi, paucissime pa-
ter patrum qui papa merito appellatur, tanquam
unus pater spiritualis omnium patrum, imo omnium
christi precipue, caput idemque, po-
christi vicarius, fons et origo et regula ecclesiarum
ecclesiasticorum, a quo tanquam a summo derivat omnis
quod ad infima ecclesie membra, secundum quod
tas ecclesiastica hierarchia. **E**t quod hec dignitas prece-
nit in ordine, ideo hoc sacramentum non debet dispensari nisi
magna discretionem et sollemnem, hoc non
nec cuilibet, nec in quolibet loco
sonis litteratis, honestis, et a cu-
nis, ieiuno stomacho, loco sacro, tem-
ab ecclesiastico iure statutis, debet huius-
fari, et hoc ab episcopis
natur dispensatio ordi-
manuum, consecratio
ecclesiarum, que propter sui cele-
fari, nisi ab his qui habent preeminentiam

Capitulum tredecimum.

De integritate matrimonij.

O sacramento matrimonij hec i summa tenēda sūt
q matrimonij ē coniūctio le gitima maris et fe-
mine. iduūduaz vite p̄suetudinez retinens. Nec au-
tem coniūctio non solū fuit post peccm. v̄p̄etiaz ante peccm
sed pri⁹ v̄tutuz fuit sacramētū coniūgij i officiū nūc autē
non solū n̄ officiū. v̄p̄etiaz in remediū contra libidinis
morbum. Ita significabat coniūctionez dei et anime. nūc
preter hoc significat coniūctionē xpi et ecclesie ⁊ duaz na-
turaz in v̄nitate persone. Introducit autē hec diuinctio in
esse per libez p̄sensuz aīoz ex parte v̄triusqz p̄sone. ex̄teri⁹
ex pressum in aliquo signo sensibili. ⁊ summari autē habet in
copula carnali. Ita per v̄ba de futuro dicit matrimonium
iniciari. p̄ v̄ba de p̄nti ratificari. sed per carnalē copulā ha-
bet cōsummari. Qui⁹ autē sacramēti tria sunt bona. s. si des
proles et sacramētū. et duo dēci impedimēta q̄ impediūt con-
trahendū. ⁊ dirimūt iam cōtractū. que in his versib⁹ cōtinē-
tur. Error. cōditio. votū. cognatio. crimen. Cultus. dispari-
tas. vis. ordo. ligamē. honestas. Si sis affinis. si forte coire
nequibis. Nec sociāda vetat cōiugia. iuncta retractat.

Ratio autē ad intelligentiam predictorum hec est. Quia
p̄ncipium nostrum reparatiuum. verbum scz incarnatus
eo ipso q̄ v̄bum dei est fons sapientie in excelsis. eo ipso q̄ in
carnatum est elem̄tis fons in terris et ideo eo ipso q̄ v̄bū
increatum est h̄mani generis formatiū ex summa sa-
pientia. eo ipso q̄ incarnatum est ip̄sus reformatiū ex
summa clementia. ideo em̄ humanum genus reparat p̄ ele-
mentiam. quia p̄v̄us reparabile fecit ex sapientia. que pro
suo summo ōr̄e creabat q̄ genus humanum faceret.
potens stare. p̄v̄us creabat q̄ genus humanum faceret.
precedentibus ōr̄e creabat q̄ genus humanum faceret.
dei in suis sa p̄v̄is creabat q̄ genus humanum faceret.

tentē stare. cadere et surgere. hic ē q̄ genus hūanū eo modo
propagandū ordinant q̄ ex ipso modo propagandi haberet
q̄ manu duceret ipsum ad standū haberet etiā q̄ manu du-
ceret ad remediū. sicut etiā in propagatōe illa est aliquis p̄
peccatū. s. libido q̄ traducit morbū. Et q̄ stat⁹ homis erat
ex p̄iūctōe ipsi⁹ anime ad deū per amorē vnitiū. modo cas-
tissimo. singulari et idiuūdo. remediū veniebat ex cōiūctōe
diuine nature et hūane i vnitate hypostasis et per e. vnita-
tē in quā diuina grā introducebā: vt singulari diuidu-
am. Hic ē q̄ de⁹ ab initio instituit. vt propagato fieret p̄ cō-
iunctōz maris et femine. indiuiduā et singularē. que signifi-
caret ante p̄ctm̄ p̄iunctōz dei et anime. seu dei et sub celestis
hierarchie. post p̄ctm̄ x̄o p̄iunctōz christi et humane natu-
re. seu xpi et ecclesie. et iō vtrobiqz. est sacramētū. s. ate et post
licet alio et alio modo. q̄ntuz ad significatōz et vsū. Cuz em̄
esset sacramētuz ante q̄ superueniret morb⁹. libido que sup-
uenit per peccatū post⁹ habet per matrimoniū excusari.
q̄ ipsum valeat viciare. quia nō morbus medicamētum
corripit. sed medicamētū h̄z curare morbū. Et q̄ manifes-
te apparet quid sit matrimoniū et qualiter diuinū sit intro-
ductū in esse. **R**ursus. q̄ quelibet predicat⁹ spūaliū vni-
onem in sacramēto matrimoni significationē ē vnio vni-
us sicut agentis et influentis. alteri⁹ sicut paciētis et suscipi-
entis. et hoc faciente amoris vinculo q̄ ex mera volūtate pro-
cedit. hic est q̄ matrimoniū debet esse cōiunctō duplicis p̄so-
ne. diffretis scdm̄ ratōz agētis et paciētis. virilis sexus et
muliebris. et hoc ex mero cōsensu volūtatis. Et q̄ volūtas
exterius nō apparet. nisi per signa ipsam exprimētia. hinc
ē q̄ necesse ē vt cōsensus mutu⁹ exteri⁹ primat⁹. Quia ve-
ro cōsensus vt de futuro nō ē p̄prie. sed ipso x̄o missio
cōsensus x̄o añ cōmixtionē nō facit. sed a vnione. q̄ nō
dū sunt vna caro. hic ē q̄ p̄ x̄ba de su et matrimoniū est

se iniciatū, & pñi ratū vel confirmatū, sed in carnali copu-
 la psummatū. qz tunc sunt vna caro. & vnum corp⁹ sunt.
 ac per hoc plene significat vnionē illā que ē iter nos & xp̄z
 tūc em plene traducit corpus vni⁹ in corp⁹ alteri⁹ scdm sui
 coparis p̄tatem ad p̄creandū proles. Et iō ipsi⁹ matrimo-
 niū sunt tria bona. s. sacramētū p̄pter viculū insolubile. fides
 p̄pter solutū. p̄les vero sicut effect⁹ p̄sequēs ad vtrū
 qz. **P**rimo q. dicta p̄iunctō mrimonialis dēbz esse ex libe-
 ro p̄sens. Oredēs ad copulatōz p̄sonaz distātiū in vna mri-
 monij lege. & hoc pōt duodecim modis impediri. hic ē q. vñ.
 sunt impedimēta mrimonii. Qd patet sic. Ad mrimoniales
 nāqz p̄sensuz requirit libertas in cōsensu. & libertas in con-
 sentiente. & idoneitas ad cōiunctōz. Sed libertas i consensu
 tollit per duo. scdm duas partes inuolūtarij scz per ignorā-
 tiam & per vitiā. Et sic sunt duo impedimēta. scz error & vi-
 olētia. **E**br̄as autē i p̄sentiente tollit per hoc q. q̄s ē alligat⁹
 alteri. & hoc vel deo vel homi. Si deo. hoc ē vel p̄ votū exp̄s
 suz. vel per aliqd qd habet votū annexū. **P**rimū ē in voto
 scdm in ordie. Si autē homi. hoc ē dupliciter. aut p̄ ligamez
 existēs. aut p̄ ligamē precedēs. **P**rimū ē in ligamē quo
 q̄s ligatur ē vxor. scdm ē i crimie. qñ mehus vel mecha
 machinat⁹ ē in mortē cōiugis. vel ipo viuētē fitez de cōtra
 hēdo ddit. Et sic sūt q̄ttuor impedimēta. s. votū. ordo. ligamē.
 & crimen. **I**doneitas ad vnionē ē distātia p̄sonaz cō-
 ueniens. que tollit vniū. vñ. nīmiam proximitatē. vel per nīmiaz
 elongatōem. **N**īmia autē proximitas venit siue per genera-
 tōez siue per aliqd simile generatōni. vt est cognatō lega-
 lis aut spūalis. aut venit per cōmixtōez sexuum. aut per cō-
 tractōem sponsali-
 tio. affinitatis.
 tia aut atteris q̄
 non possunt ab-
 si
 Et sic sunt tria impedimēta. s. cognā-
 usitū honestas. **N**īmia autē distā-
 tiū ad ea que sunt nature. vt euz
 eri carnaliter. aut quantuz ad ea que
 a sunt in nostra potestate. vt patet cum
 D

est vnus seruus: et alter liber. aut quantum ad ea que sunt religio-
nis christiane. ut cum vnus est baptizatus. alter non minime. Et sic
sunt tria impedimenta. scilicet potentia coeundi. error conditionis.
et disparitas religionis. ac per hoc sunt in vniuerso duodecim in-
pedimenta. que spiritu sancto dictate. introducta sunt in ecclesia dei
Cui scilicet ecclesie etiam omnia sacramenta sunt commissa. potissime
vniuersum sacramentum commissum est regulandum per prelatos et iudices
que circa hoc sacramentum incideret potestas. et propter maiorem connexionem
qui est maxime in seipso. et minime tenens modum. et in ecclesia
est gradus cognationum limitare. et sicut pro tempore. dire vitæ
et personas legitimas vel illegitimas iudicare. et diuorcia
facere. Sed nunquam debet nec potest matrimonium quod legitime intro-
ductum est annullare. quia quos deus coniunxit non potest homo quantum
cumque sit magne potentie separare. cum ipsi dei iudicio iudicantur
diu remaneant vniuersi.

*Iniciuntur septima pars de
statu finalis iudicii.*

De iudicio in communi.

Postquam aliqua breuiter dicta sunt de trinitate
dei. de creatura mundi. de corruptione. de peccato. de incar-
natione verbi. de gratia spiritus sancti. de medicina sa-
cramentali. restat nunc septimo et ultimo aliqua breuiter
tangere de statu finalis iudicii. De quo in summa tenendum
est. quod sine dubio iudicium vniuersorum futurum est. in quo deus
pater per dominum nostrum Iesum christum iudicabit vi-
uos et mortuos. bonos et malos. et dabo unicuique secundum
exigentiam meritum. In hoc autem iudicio. Sicut apertio librorum
scilicet conscienciarum. quibus merita et temeritas vniuersorum sibi-
ipsis et ceteris innotescet. faciente hoc iudice illius libri vite
verbi scilicet incarnati. qui in forma hominis non videbitur
nisi a bonis. in forma vero hominis in qua et sententia
promulgabit. videbitur tam a bonis quam a malis. licet terribilis
lis in eadem forma appareat reprobis et blandus iustis

Ratio autem ad intelligentiam

est.

Quia primum principium cum hoc ipso quod primum sit a seipso. se-
 cundum seipsum. et propter seipsum. hoc ipso ipsius est efficiens. forma
 et finis. vniuersa producat. reges et perficiens. ita quod sicut produ-
 cit secundum altitudinem summe virtutis. sic etiam regit secundum rectitu-
 dinem virtutis. et consummat secundum plenitudinem bonitatis. Quia
 ergo altitudo summe virtutis requirebat ut non esset pro-
 ductiua nature ad vestigium. vix etiam ad imaginem. non solum
 creatiua naturalis. vix etiam rationalis. non solum creature que
 mouet. sed etiam naturalis. vix etiam secundum libertatem voluntatis. et
 creatur que est ad imaginem. quia capax est dei. est edificabilis
 creatura rationalis est disciplinabilis. creatura habens libertatem
 voluntatis est secundum legem iusticie ordinabilis et de ordinabilis
 hic est quod rectitudo virtutis legem homini imponere debuit. in qua
 ad beatitudinem inuitare. ad virtutem erudiret. et ad iusticiam
 obligaret libertatem voluntatis non cogere. quin per suo
 libito volens iusticiam relinquere posset et sequi. cum sic res
 quare demonstrat. ut eos agere proprios motus sinat
 Et qui ad bonitatem in consummando operatur se-
 cundum rectitudinem virtutis. et rectitudo virtutis hic
 est quod contra beatitudinis non datur a bonitate sibi
 nisi hi qui seruierunt iusticiam a rectitudine veritas
 tis impositam. qui suscepunt disciplinam. et amauerunt
 illam summam et perpetuam felicitatem plus quam bona
 transitoria. Et quoniam quidam hoc agunt. quidam autem
 oppositum. propter varietate voluntatum. que inter-
 ius occultantur statu vite secundum suum arbitrium
 currunt. hinc manifestationem altitudinis virtu-
 tis. rectitudinis et plenitudinis bonitatis. necesse
 est vniuersale in iudicium sequi. in quo fiant iuste retributio-
 nes premium. et declarationes meritorum. et irreuo-
 cabiles lationes sententiarum. ut in iustis retributibus
 stipendiorum bene bonitatis appareat plenitudo in
 Deo

apertis declaratoibus meritoꝝ. vitatis appareat rectitudo
7 in irremocabilibꝫ latōnibus sententiaꝝ summe. & iustis et
potestatis appareat altitudo. **P**rimū igitꝫ qm̄ iusta re-
tributō respicit culpā cui debet pena. vel iustitiā cui debet
gloria. 7 vniuersi filij aꝑe hñc hāc vel illā. hic ē qꝫ neces-
ditio retributōis omēs iudicari. vt iusti glorificentꝫ 7 impii
cōdemnentꝫ. **R**ursus qꝫ aperta declaratio meritoꝝ
rit qꝫ simul appareat qd agendū ē et qd actū ē
a libertate voluntatis hūane scđm varietatē
hic ē qꝫ 7 libri cōficiēt aꝫ aperiēt vt appareat
vite vt appareat ipsa iustitia. scđm quā approbādo
bāda sunt merita illa. Et quoniā ille liber vite ē lib-
scripta sunt omnia simul et lucidissimē in conspectu
bunt veraciter. id ē ex cōcurso aperiēt hōꝝ lib-
ta declaratio oīm meritoꝝ. ita qꝫ occulta
sibi et ceteris innotescāt. Cū vt vult Aug.
qua fiet vt ad memoriā cuiuslibꝫ cuncta mu-
tur. vt lucide appareat equitas diuinorū iudi-
simo lumine vitatis. **P**ostremo qꝫ iustitio-
tentiaꝝ dz fieri ab eo qꝫ possit audiri et
sic appellari. et videri ab vniuersis nō
tenebrosi oculi videre nō possunt p-
deri nō pōt sine deformitate mēis. et iocunditate cordis neces-
se ē qꝫ iudex appareat in effigie crea-
tura auctoritatem non habet summā
non possit. hinc est qꝫ necesse est qꝫ iudex
iudicet per auctoritatem summā. et
et disceptet cum peccatoribus. **E**t quia
vna vox disceptatōis terret culpabi-
centes. hinc est qꝫ vna eius effigies in-
trario impios deterrēt.

Capitulum secundum

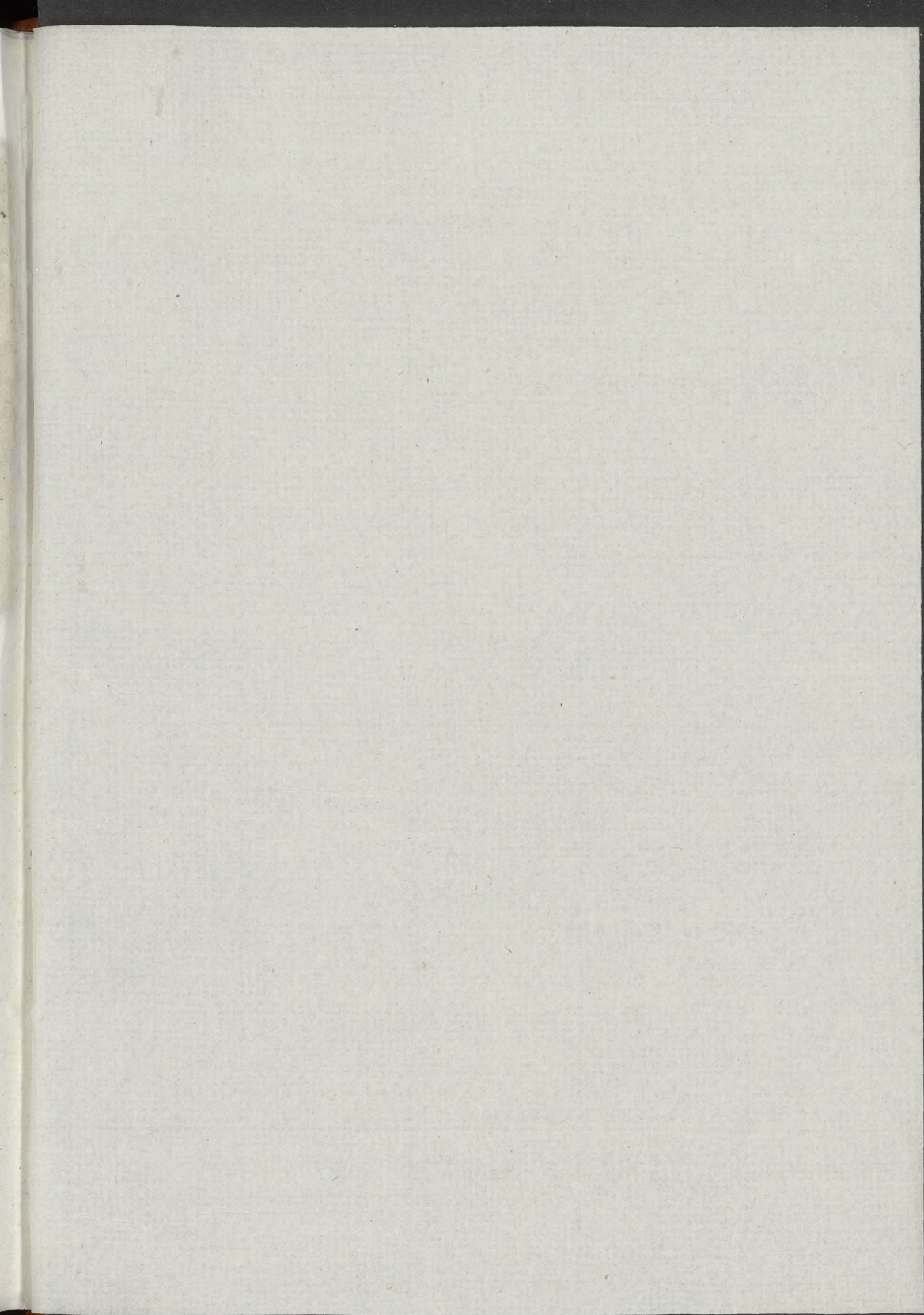
De antecedēti ad iudiciū cuiuslibꝫ

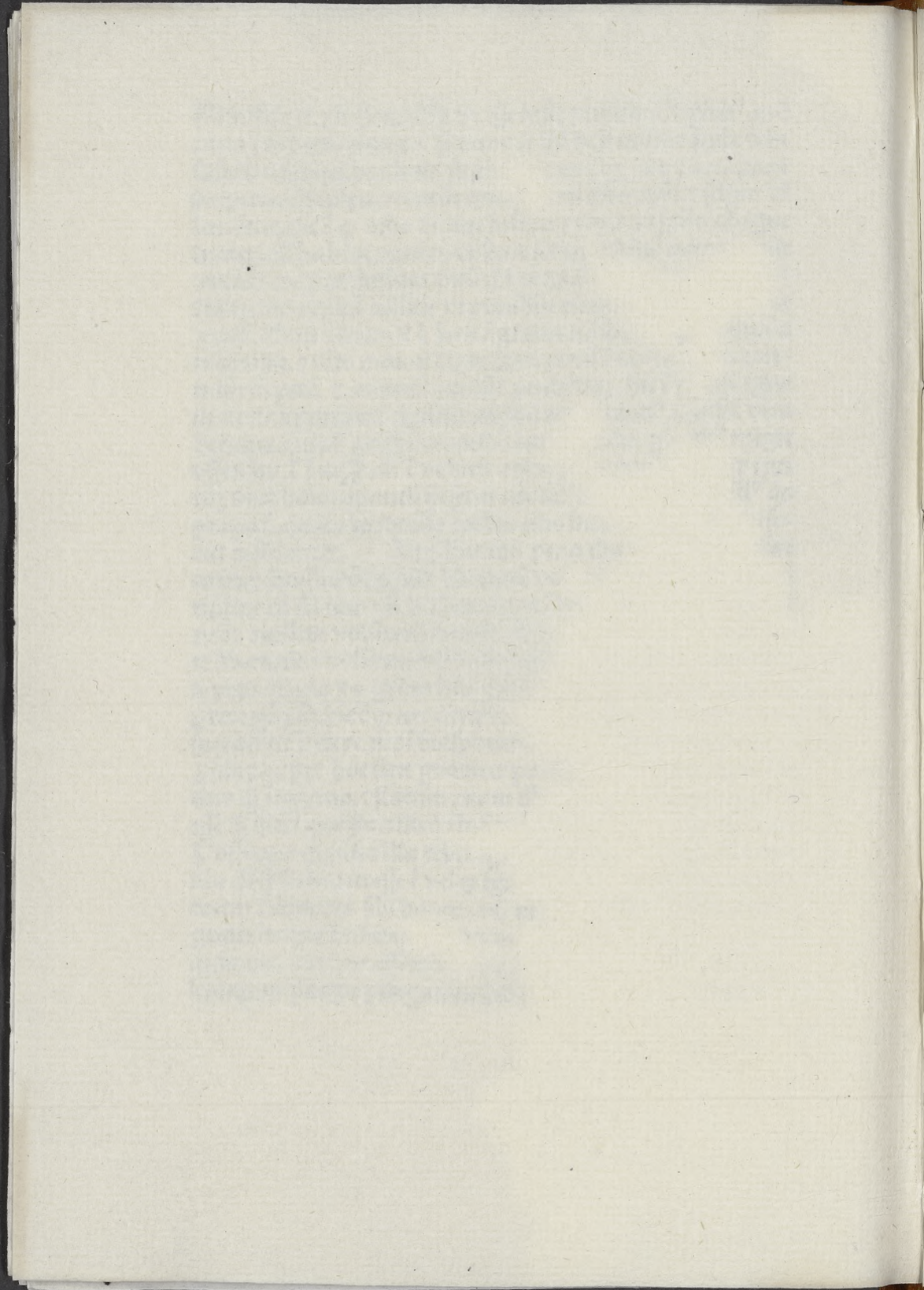
pur gā

Deinde in speciali circa statū finalis iudicii cōsideranda sunt quedā sicut preābula. quedā sicut cōcomitātia. et quedā sicut cōsequētia. Preambula autē sunt duo scz pena purgatori. et suffragia ecclesiastica. Primo igit de pēa purgatori hoc tenendū est qd ignis purgatori est ignis corporalis quo tū spūs iustoz qui in hac vitā impleuerūt pñiam et satisfactoz cōdignā affligunt sci. as. scdm qd pl^o vel min^o decemabili secuz ex hac verūt. affligūt autē min^o grauitē qd in inferno. et qd i hoc mūdo nō tū ita grauitē qui semp spe rēt et se in inferno nō esse. licet forte pro penaz magnitudi ne hoc aliquē nō aduertāt. Hac autē afflictōe ab igne corporali im slicita. aut spūs a reatib^o et scōijs et etiaz reliqui or. quib^o fficienter expurgatis imediate euo lant. et gloriā paradisi. **R**atō autē ad intel ligeti hec ē. Quia cū primū pñcipiū coīpo qd i et perfectissimū. et coīpo qd optimū sit sum i. et summe detestatiūū mali. sicut summa onū maneat irremuneratū. sic etiā nō meat in punitiū. Quoniam et ego viri hac vita nō totaliter pñiam impleue ne i eis nō possit remanere irremune fficit remanere impunitū. ne pcur nueri. necesse ē qd ipsi finaliter pre iam qd tētem temporaliter puniantur arum. exigentiam et reatum. Et qd sua fuit maiestatis diuine. et dā ia imaginis diuine menti. fuit culpa mortalis. et venialis de offensa requiritur punitio. de actio. et de formatione requiren qd ne esse est qd pena illa sit iuste oria. et sufficienter expurgatiua.

D m

Primum igitur quoniam pena ista debet esse iuste punitiva. et spiritus qui
propter bonum eterno et summo se subiecit infimo. iuste debet
inferiori subiaceri. ut ab eis suscipiat penam ex quorum occasione
perpetrauit culpam. et ratione quod cum contempsit. et seipsum vi-
lem fecit. hic est quod ordo diuine iusticie exigit. ut spiritus ab igne
materiali habeat puniri. ut sicut secundum ordinem naturae
vnitur corpori. ut influat vitam ipsi corpori. si
materiali secundum ordinem iusticie ut punibile puniatur
pena. Et quod viri in se habent sunt in gratia non sunt
transitoria. et tanto maiori digni sunt pena quanto maius a con-
miserunt peccata et minorem egerunt penitentiam. hic est quod ab igne
materiali puniuntur temporaliter. quidam tamen diutius. quidam vero
breuius. quidam acerbius. quidam lenius secundum quod magis exigit
offensam. Necesse enim est ut dicat egregie
tunc erat dolor quantum heuerat amor. et
purgat. quanto medullis cordis eius intus
erat mundanorum. Amplius quam pena illa
tormenta. et satisfactio respicit libertatem vo-
luntatis cum ibi iam non sit status merendi
nec rationem voluntarii. necesse est quod
te libertatis in voluntate sustinente super
te pene. Quia vero gratiam habent qui vo-
luntate non possunt. hic est quod nec a tristitia
speratione recedere. nec in blasphemiam
insistere. ac per hoc licet grauiter puni-
antur quam in inferno. et statum etiam illi
esse quam in inferno in quo sunt illi qui in inferno
Postremo quod pena illa debet esse
illa est spiritualis. necesse est vel quod igni
tutem diuinitus sibi datam. vel ut
gratie iterum habitam. diuina
animam iam pro offensam. penam
leniatam purget purgatione sufficiens

Biblioteka Jagiellońska

stdr0035085

Oddział konserwacji
Zbiórów BJ
1992r.

